

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1 Numaralı Protokolünün 1. Maddesi Rehberi

Malvarlığının/Mülkiyetin Korunması

31 Ağustos 2019 tarihinde güncellenmiştir.

Çeviren: Doç. Dr. H. Burak Gemalmaz

Bu raporun tümünü ya da bir kısmını basılı veya elektronik yayın olarak çevirmek ve/veya çoğaltmak isteyen yayıncıların ve organizasyonların izin sürecine ilişkin bilgi için publishing@echr.coe.int ile iletişime geçmeleri rica edilir.

İçtihat Rehberleri çevirilerinden hangilerinin halihazırda devam ettiğini öğrenmek istiyorsanız, lütfen [Beklenen çeviriler](#) sayfasına bakınız.

Bu Rehber Juriconsult yetkisiyle hazırlanmış olup Mahkemeyi bağlamamaktadır. Rehber, editöryal revizyona tabi tutulabilir.

Bu Rehber İngilizce olarak kaleme alınmıştır. Metin düzenli olarak güncellenmekte olup son güncelleme tarihi 31 Ağustos 2019'dur.

Vaka-Hukuku Rehberleri www.echr.coe.int sitesinden indirilebilir (Case-law – Case-law analysis – Case-law guides). Yayın güncellemeleri için lütfen Mahkemenin Twitter hesabını <https://twitter.com/echrpublication> takip ediniz.

Bu çeviri Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin mutabakatıyla yayınlanmıştır ve çeviri sorumluluğu *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Avrupa Birliği -Avrupa Konseyi Ortak Projesine* aittir.

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2019

İçindekiler

OKURLARA NOT	5
ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ	6
I. GİRİŞ	7
II. GENEL HUSUSLAR	8
A. PROTOKOL NO. 1 MADDE 1'İN UYGULANABİLİRLİĞİ – “MÜLKİYET/MALVARLIĞI”	8
1. “Malvarlığı” kavramı	8
a. Otonom Anlam	8
b. Korunan “Malvarlığı Değerleri”	9
i. Meşru Beklentiler	10
c. Farklı “Malvarlığı” Tipleri ve Diğer Mameleki Menfaatler	11
i. Talepler ve İlamlı Alacaklar	11
ii. Şirket Hisseleri ile Diğer Finansal Araçlar	12
iii. Mesleki Müşteri Çevresi	13
iv. İşletme Ruhsatları/Lisansları	13
v. Gelecekteki Kazanç	13
vi. Fikri Mülkiyet	13
vii. Gayrimenkul Kiraları ve Barınmaya İlişkin Haklar	14
viii. Sosyal Güvenlik Bağlamındaki Ödemeler/Aylıklar	14
ix. Uluslararası ve İç Silahlı Çatışmalarda Eşyanın Tahrip Edilmesi – Yeterli İspat Seviyesi	15
x. İnsan Embriyosu	16
B. BİR KİŞİNİN MALVARLIĞINDAN BARIŞÇIL ŞEKİLDE YARARLANMA HAKKINA MÜDAHALE	16
1. “Üç Kural” Yaklaşımı	16
a. Mülkiyetten Yoksun Kalınması	19
b. Kullanımın Kontrolü	20
c. Genel Kural	21
2. Hukukilik İlkesi	21
3. Kamu Yararı veya Genel Yarar	23
4. Ölçülülük ve Bağlantılı Hususlar (adil denge, tazminat, takdir marjı)	25
a. Usuli Faktörler	25
b. Önlemlerin Seçimi	26
c. Adil Denge Testiyle Alakalı Esasa Müteallik Meseleler	27
d. Başvurucuyla Alakalı Mülahazalar	28
e. Adil Dengenin Unsuru Olarak Mülkiyete Müdahalede Tazminat/Bedel	28
C. TARAF DEVLETLER ÜZERİNDEKİ POZİTİF YÜKÜMLÜLÜKLER	30
1. Yatay Etki – Özel Hukuk Kişileri Tarafından Yapılan Müdahaleler	31
2. Telif Edici/Giderici Önlemler	32
3. İcra İşlemleri	33
D. 1 NUMARALI PROTOKOL’ÜN 1. MADDESİ İLE SÖZLEŞME’NİN DİĞER MADDELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	35
1. Madde 2	35
2. Madde 3	35
3. Madde 4	35
4. Madde 6	36
5. Madde 7	37
6. Madde 8	38
7. Madde 10	40
8. Madde 11	40
9. Madde 13	40
10. Madde 14	41
III. SPESİFİK MESELELER	42
A. KIRA İLİŞKİLERİ VE KIRA KONTROLÜ	42
B. SOSYAL YARDIM DAVALARI	45
C. BANKACILIK VAKALARI	48
D. VERGİLENDİRME	50
E. ŞEHİR VE ARAZI PLANLAMASI	52

Protokol No. 1 Madde 1 Rehberi- Mülkiyetin Korunması

F.	SUÇ GELİRLERİNİN MÜSADERESİ	53
G.	MÜLKÜN İADESİ	54
H.	KAMU ŞİRKETLERİ	57
İ.	TASARRUF TEDBİRLERİ	58
J.	AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKU	60
IV.	VAKA LİSTESİ	62

Okurlara Not

Bu Rehber, hukuk uygulayıcılarını Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (bundan böyle "Mahkeme", "Avrupa Mahkemesi" veya "Strasbourg Mahkemesi" olarak anılacaktır) temel hüküm ve kararları hakkında bilgilendirmek üzere bizzat Strasbourg Mahkemesi tarafından yayımlanan Vaka-Hukuku Rehberleri serisinin bir parçasıdır. Rehber, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (bundan böyle "Sözleşme" veya "Avrupa Sözleşmesi") 1 Numaralı Protokolünün 1. Maddesi hakkındaki vaka-hukukunu derlemekte ve analiz etmektedir. Okuyucular metinde bu alandaki anahtar ilkeleri ve alakalı içtihatları görebilirler.

Atfı verilen vaka-hukuku yol gösterici, önemli ve/veya yakın tarihli hüküm ve kararlar arasından seçilmiştir.*

Mahkemenin hüküm ve kararları sadece Mahkeme önüne taşınan başvurular hakkında karar vermeye hizmet etmemekte, ama ayrıca daha genel düzlemde Sözleşmeyle getirilen kuralları açıklamak, korumak ve geliştirmek suretiyle Sözleşmeci taraf olarak Devletlerin üstlendikleri tahaahhütlerine riayet etmelerine katkı sağlamaktadır (*Ireland v. the United Kingdom*, § 154 ve daha yakın tarihli olarak bkz. *Jeronovičs v. Latvia* [BD], § 109).

Böylelikle Sözleşme ile kurulan sistemin görevi, kamu düzenine ilişkin meseleleri karara bağlayarak insan hakları koruması standartlarını yükseltmek ve insan hakları jurisprudansını Sözleşmesel Devletler topluluğuna genişletmektir (*Konstantin Markin v. Russia* [BD], 30078/06, § 89, ECHR 2012). O kadar ki, Mahkeme insan hakları alanında Sözleşmenin rolünü "Avrupa kamu düzeninin anayasal belgesi olarak vurgulamaktadır (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland* [BD], § 156).

Bu Rehber Sözleşme ve ek Protokollerinde yer alan maddeler için anahtar kelimelere referanslar içermektedir. Her bir vakada ele alınan hukuki meseleler, çoğu durumda doğrudan Sözleşme ve Protokollerin metninden alınan terimler havuzu içerisinde seçilen Anahtar Kelime Listesinde özetlenmiştir.

Mahkemenin vaka-hukuku veritabanı olan HUDOC sitesinde anahtar kelimelerle tarama yapmak mümkündür. Söz konusu anahtar kelimelerle tarama yapmak benzer hukuki içerikteki belge gruplarına erişmeyi mümkün kılmaktadır (her bir vakada Mahkemenin muhakemesi ve ulaştığı neticeler anahtar kelimeler üzerinden özetlenmektedir). Tekil vakalar için ilgili anahtar kelimeler HUDOC sitesinde yer alan Case Details sekmesi tıklanarak bulunabilir. HUDOC veritabanı ile anahtar kelimeler hakkında ayrıntılı bilgi için lütfen [HUDOC user manual](#)'e bakınız.

* Atfı verilen vaka-hukuku, Mahkeme ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun resmi dillerinden ya birinde (İngilizce veya Fransızca) ya da her iki dilde birden yayımlanmıştır. Aksi belirtilmedikçe, bütün referanslar Mahkemenin bir Dairesi tarafından verilen esas hakkında hükümlere yapılmaktadır. "Karar" ibaresi, Mahkeme'nin bir kararına yapılan atfı kastetmekte; "BD" kısaltması ise Büyük Daire tarafından görülen bir vaka olduğu anlamına gelmektedir. Bu güncellemenin yayınlandığı tarihte kesinleşmemiş kararlar yıldız (*) sembolü ile işaretlenmiştir.

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

Avrupa Konseyi'nin "Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Güçlendirilmesi Ortak Projesi" kapsamında Türkçe'ye çevrilen bu Rehber, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) mülkiyet hakkına nasıl yaklaştığını göstermeyi amaçlamaktadır. İlk versiyonunda 31 Ağustos 2018 tarihine kadar verilen kararları derleyen Rehber, ilk olarak Haziran 2019'da AİHM'in resmi internet sitesinde yayımlanmıştır. Burada çevirisini okuduğunuz metin ise, Rehberin 31 Ağustos 2019 tarihi itibarıyla güncellenmiş ve Ekim 2019'da AİHM sitesine yüklenmiş versiyonudur. Rehberin bu yeni versiyonunda hem 2018'un ikinci yarısıyla 2019'un birinci yarısında AİHM tarafından verilmiş önemli hüküm ve kararlar eklenmiş hem de anlatımda bazı küçük değişiklikler yapılmıştır.

Diğer insan hakları/anayasal haklar gibi büyük ölçüde tek bir hukuk disiplininin şekillendirdiği haklara benzemeyen mülkiyet hakkı, hem Türk Anayasa Mahkemesi hem de AİHM önünde en çok ihlal iddiasına konu olan haklar arasındadır. Eşya hukukundan imar hukukuna, fikri mülkiyet hukukundan vergi hukukuna, sosyal güvenlik hukukundan ceza ve ceza usûl hukukuna, idare hukukundan borçlar hukukuna birbiriyle alakasız sayılabilecek neredeyse bütün hukuk disiplinlerinden kaynaklanan mülkiyet hakkı uyuşmazlıkları bireysel başvuruya konu olabilmektedir. Üstelik mülkiyet hakkı, göreceli eşitler arasındaki özel hukuk ilişkilerine de etki edebilmektedir. İşte bu Rehber, bütün bu alanlardan kaynaklanan çeşitli başvuruları bir sistematik çerçevesinde derlemekte ve özetlemektedir.

Rehber, AİHM'in kavradığı şekliyle mülkiyet hakkının/malvarlığı haklarının genel rejimini açıkladıktan sonra uygulamada sık görülen bazı hususları ele almaktadır. Uygulamada sık görülen hususlar ağırlıklı olarak Doğu Avrupa ülkelerine karşı yapılan başvurulardan ve Avrupa hukukunda son yıllarda gündemde olan konulardan seçilmiştir. Bankacılık meseleleri, müsadere, vergisel meseleler, sosyal güvenlik hukuku meseleleri, kira hukuku meseleleri ile imar hukuku meseleleri özellikle seçilen konular arasındadır. Türkiye'ye karşı yapılan başvurularda da çok sayıda mülkiyet hakkı ihlali kararı verildiği için Rehber'in sonraki baskılarında bu kararların yansıtılması isabetli olacaktır.

AİHS'de düzenlendiği haliyle mülkiyet hakkı olarak bilenen hak, çoğu Devletin ulusal hukukunda meri olan mülkiyet hakkıyla aynı anlama gelmemektedir veya tamamen örtüşmemektedir. Türk hukukunda mülkiyet hakkı veya aynı hak kapsamında görülmeyen hakların gündemde olduğu uyuşmazlıklar, nihayetinde mülkiyet hakkı bağlamında bireysel başvuruya konu olabilmektedir. Dolayısıyla terminolojik benzerliğe aldanmamalı, Türk hukukunda mülkiyet veya mülkiyet hakkı kavramının yaygın kullanımındaki anlamı ile insan hakkı olarak mülkiyet hakkı kavramının birebir örtüşmediği hatırlanmalıdır.

Bu nedenle çeviride Türk hukuk terminolojisiyle AİHS sistemi uyumlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu konuda daha önceki akademik çalışmalarımda geliştirmeye çalıştığım terminoloji ve kavramsallaştırma takip edilmiştir. Bu çalışmalara gerekli referanslar Rehber'e eklenen çeviren dipnotlarında verilmiştir.

Diğer yandan olası okurun mülkiyet hakkı ihlali konulu başvurularda öncelikle Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru yolunun kullanılması gerektiğine dikkat etmesi gerekmektedir. Bu amaçla yine "Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Güçlendirilmesi Ortak Projesi" kapsamında hazırlanan ve "Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi'nden yayımlanan "Mülkiyet Hakkı" başlıklı el kitabının Anayasa Mahkemesinin internet sitesinden ulaşılabilir olduğunu hatırlatmak isteriz.

Çeviri sırasında Rehber'de yer verilen kararlar AİHM'in resmi internet sitesi HUDOC veritabanından kontrol edilmiştir. Bu aşamada Fransızca kararları incelemeye yardımcı olan Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı mensubu Dr. Aslı Topukçu ile çeviri sürecinde katkılarını sunan doktora öğrencilerim Av. Ayça Küçük ve Av. Seyfullah Tosun'a teşekkür ederim.

Rehberin Türk hukuk uygulayıcılarına faydalı olmasını dilerim.

Doç. Dr. H. Burak Gemalmaz
İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
(hbgemalmaz@yahoo.com)

I. Giriş

1. Numaralı Protokolün 1. Maddesi – Mülkiyet hakkı*

“1. Her gerçek ya da tüzel kişi, mülkiyetinden/malvarlığından müdahale edilmeksizin yararlanma hakkına sahiptir. Hiç kimse, kamu yararı uyarınca ve yasanın ve uluslararası hukuk genel ilkelerinin öngördüğü koşullara tabi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılması hali hariç, mülkiyetinden yoksun bırakılmayacaktır.

2. Ancak yukarıdaki hükümler hiçbir biçimde, bir Devletin, mülkiyetin genel yarara uygun olarak kullanılmasını denetim altına almak ya da vergilerin yahut diğer katkıların/yükümlülüklerin yahut para cezalarının ödenmesini temin etmek üzere gerekli gördüğü nitelikteki yasaları yürürlüğe koyması yetkisine hâle getirmeyecektir.”

HUDOC Anahtar kelimeler

Pozitif yükümlülükler (P1-1)

Malvarlığı (P1-1-1) –Malvarlığından barışçıl şekilde yararlanma (P1-1-1) –Müdahale (P1-1-1) – Mülkiyetten yoksunluk (P1-1-1): Kamu yararı (P1-1-1) – Kanunla belirlenme (P1-1-1): Ulaşılabilirlik (P1-1-1); Öngörülebilirlik (P1-1-1); Kötüye kullanmaya karşı güvenceler (P1-1-1) – Uluslararası hukukun genel ilkeleri (P1-1-1)

Mülkiyetin kullanımının kontrolü (P1-1-2): Genel Yarar (P1-1-2) –Vergilerin ödenmesini temin (P1-1-2) – Diğer katkıların ya da para cezalarının ödenmesini temin (P1-1-2)

1. Bu Rehber Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (“Mahkeme”) tarafından kurulduğu günden bugüne dek konuya ilişkin olarak verilen en önemli hükümler hakkında hukuk uygulamacılarına bilgi temin etmeyi amaçlamaktadır.¹ Rehber, Mahkeme vaka-hukukunda gelişen temel ilkeler ile alakalı içtihatları ortaya koymaktadır. Atfı verilen vaka-hukuku yol gösterici, önemli ve yakın tarihli hüküm ve kararlar arasından seçilmiştir.²

2. Gerçekten de Strasbourg Mahkemesinin hükümleri sadece Mahkeme önüne taşınan başvurular hakkında karar vermeye hizmet etmemekte, ama ayrıca daha genel düzlemde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle (“Sözleşme”) getirilen kuralları açıklamak, korumak ve geliştirmek suretiyle Sözleşmeciler taraf olarak Devletlerin altına girdikleri tahaahhütlere riayet etmelerine katkı sağlamaktadır (*Ireland v. the United Kingdom*, § 154). Buna göre, Sözleşme ile kurulan sistemin görevi, kamu düzenine ilişkin meseleleri karara bağlayarak insan hakları koruması standartlarını yükseltmek ve insan hakları jurisprudansını Sözleşmesel Devletler topluluğuna genişletmektir (*Konstantin Markin v. Russia* [BD], 89).

3. Protokol 1’in 1. Maddesi mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. *Marckx v. Belçika* vakası paras.63-64’de Mahkeme ilk defa demiştir:

“...herkesin mülkiyetinden müdahale edilmeksizin yararlanma hakkını tanımakla Madde 1 özünde mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Bu husus “malvarlığı” ve “mülkiyetin kullanımı” (Fransızca:

* Çevirenin notu: 1 numaralı Protokolün 1. Maddesinin resmi kenar başlığı “mülkiyetin korunması” (“protection of property”) şeklindedir. Rehber’de ise “mülkiyet hakkı” (“right to property”) şeklinde ifade edilmiştir.

¹ Vaka-hukuku referansları 31 Ağustos 2018 tarihine kadar güncellenmiştir.

² Atfı verilen hüküm ve kararların hyperlinkleri İngilizce veya Fransızca original metinlere erişimi sağlayan linki içermektedir. Okuyucular Mahkemenin vaka-hukukunu içeren ve İngilizce ve/veya Fransızca hüküm ve kararlar ile yaklaşık yirmi diğer dildeki çevirilere erişim imkanı sağlayan HUDOC veritabanına başvurabilirler.

“biens”, “propriete”, “usage des biens”) kelimelerden açıklıkla çıkmaktadır; Hazırlık Çalışmaları da bu hususu kendi açısından teyit etmektedir: Sözleşme yapıcılar mevcut Madde 1’in öncüsü niteliğindeki selef tasarlarda konuyu betimlemek için sürekli olarak “mülkiyet hakkı” veya “mülkiyete hak”tan bahsetmektedir. Gerçekten de kişinin malvarlığı üzerinde tasarruf edebilmesi hakkı, mülkiyet hakkının geleneksel temel öğelerinden biridir...

Madde 1’in ikinci fıkrası yine de Sözleşmeciler Devletlere “mülkiyetin genel yarara uygun olarak kullanılmasını denetim altına almak gerekli gördüğü nitelikteki yasaları yürürlüğe koyma” yetkisi vermektedir. Buna göre işbu fıkra Sözleşmeciler Devletleri böyle bir kanunun “gerekliliği” hususunda tek yargıç kılmaktadır.... “Genel yarar”la ilgili olarak ise, bunun “mülkiyetin kullanımının kontrolü” için belirli vakalarda yasamaya imkan verdiği söylenebilir (...)

II. Genel Hususlar

A. Protokol No. 1 Madde 1’in Uygulanabilirliği – “Mülkiyet/Malvarlığı” *

Protokol No. 1 Madde 1- Mülkiyet Hakkı

“1. Her gerçek ya da tüzel kişi, mülkiyetinden/malvarlığından barışçıl şekilde yararlanma hakkına sahiptir...”

HUDOC anahtar kelimeler

Malvarlığı (P1-1-1) – Malvarlığından müdahale edilmeksizin yararlanma (P1-1-1)

1. “Malvarlığı” kavramı

4. Protokol No. 1 Madde 1’in ilk kısmında geçen “malvarlığı/mülkiyet” kavramı otonom nitelikte olup hem “mevcut malvarlığını” hem de başvuruçunun en azından “meşru beklentisi” olduğunu ileri sürebildiği talepleri de içeren ekonomik değerleri kapsamaktadır. “Malvarlığı”, “aynı haklar” ile “nisbi hakları” içermektedir. Terim taşınmaz ve taşınır mülkiyetini kapsadığı gibi diğer malvarlığı değerlerini de içerisinde barındırmaktadır.

a. Otonom Anlam

5. “Malvarlığı” kavramı ulusal hukuktaki şekli sınıflamalardan bağımsız olup fiziksel eşyaların sahipliğine indirgenemeyecek ölçüde otonom bir anlam taşımaktadır: Kıymet teşkil eden belirli bazı haklar ya da çıkarlar da “mülkiyet hakkı” çerçevesinde mütalaa edilebilir ve dolayısıyla bu hükmün amaçları bakımından “mamelek” değeri sayılabilir. Her bir davada incelenmesi gereken husus, davanın koşullarının bir bütün olarak başvuruçuya Protokol No. 1 Madde 1 tarafından korunan bir maddi menfaate hak bahşedip etmediğidir (*Depalle v. France* [BD], § 62; *Anheuser-Busch Inc. v. Portugal* [BD], § 63; *Önerıldız v. Turkey* [BD], § 124; *Broniowski v. Poland* [BD], § 129; *Beyeler v. Italy* [BD], § 100; *Iatridis v. Greece* [BD], § 54; *Centro Europa 7 S.R.L. and di Stefano v. Italy* [BD], § 171; *Fabris v. France* [BD], §§ 49 and 51; *Parrillo v. Italy* [BD], § 211; *Béláné Nagy v. Hungary* [BD], § 76).

6. Bir Devletin ulusal mevzuatının belirli bir menfaati “hak” ve hatta “mülkiyet hakkı” olarak tanımaması, bazı hallerde o çıkarın zorunlulukla Protokol No 1’in 1. Maddesi anlamında “malvarlığı” kapsamında görülmesine engel teşkil etmez (*Depalle v. France* [BD], § 68, zamanaşımı yoluyla kamu malında geri alınabilir ikamet hakkı; *Önerıldız v. Turkey* [BD], § 129, başvuruçunun kaçak

* Çevirenin notu: AİHS sisteminde mülkiyet hakkının kapsamı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. H. Burak Gemalmaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı*, 2. Tıpkı Basım, Beta Yay, İstanbul, 2017, sf124-407. Anayasa Mahkemesi sisteminde mülkiyet hakkının kapsamı hakkında ayrıntılı bilgi için ise *Mülkiyet Hakkı*, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 6, Avrupa Konseyi Yayını, Ankara, 2018, sf:33-95.

gecekonduyu üzerindeki mameleki çıkarı). Benzer şekilde kamu makamlarının uzun süreli hoşgörüsü, uyuşmazlık konusu taşınmaz bakımından başvuruculara (P1-1 anlamında) mülkiyet hakkı tesis eder (*Kosmas and Others v. Greece*, §§ 68-71). Ayrıca, belirli koşullar altında bir taşınmazın kamulaştırılmasını gerektiren ve bu kamulaştırma için bir tazminat/bedel ödenmesini öngören ulusal mevzuatın da mameleki menfaat yarattığı değerlendirilmektedir (*Kutlu and Others v. Turkey*, § 58).

7. Mahkeme, Protokol No. 1 Madde 1'in konu ve amacına aykırı bir yönü olduğunu gösteren bir husus bulunmadığı takdirde, iddia edilen müdahale esnasında yürürlükte olan iç hukuku dikkate alabilir (*Pressos Compania Naviera S.A. and Others v. Belgium*, § 31). Örneğin, özellikle iç hukuk bunların mülkiyet hakkının nesnesi/konusu olduğunu kabul ettiğinde (*Ivanova and Cherkezov v. Bulgaria*, § 68) kaçak yapılar belirli bazı koşullar altında "mülk" olarak değerlendirilebilir (*Öneryıldız v. Turkey* [BD], § 127; *Depalle v. France* [BD], § 85, önceki paragrafa bkz.; *Brosset-Triboulet and Others v. France* [BD], § 71; *Keriman Tekin and Others v. Turkey*, §§ 42-46). Dolayısıyla, ulusal mahkemelerin bir malvarlığı değerini tanıması, belirleyici olmamakla birlikte Mahkemenin değerlendirme sürecinde oldukça etkilidir (*Broniowski v. Poland* [BD], §§ 130-131).

8. Mülkiyet hakkına konu bazı değerlerin iptal edilebilir nitelikte olması, belirli bazı durumlarda, en azından iptal edilmesine dek Madde 1 tarafından korunan bir "malvarlığı değeri" olarak değerlendirilmesine engel teşkil etmez (*Bélané Nagy v. Hungary* [BD], § 75; *Krstić v. Serbia*, § 83; *Čakarević v. Croatia*, § 52). Örneğin *Beyeler v. İtalya* vakasında (BD, §§ 104-105) Mahkeme, yapılan satım sözleşmesi ulusal makamlar tarafından geçersiz bulunmasına rağmen başvurucu uyuşmazlık konusu tabloyu uzun yıllardır zilyetliğinde bulundurmasından hareketle ulusal makamlar tarafından fiilen malik gibi muhatap alındığı ve tazminat aldığı için Protokol No. 1 Madde 1 tarafından korunan mameleki bir çıkarın mevcudiyetini kabul etmiştir (ayrıca aşağıdaki Sosyal yardım vakaları kısmına bkz.).

9. Gayri maddi malvarlığı değerleri hususunda Mahkeme özellikle önündeki hukuki pozisyonun mali hak ve çıkarlar ihdas edip etmediğini ve böylelikle ekonomik bir değer içerip içermediğini dikkate almaktadır. Buradan hareketle Mahkeme örneğin marka ve telif hakkı gibi fikri mülkiyet (*Melnychuk v. Ukraine* (dec.); *Anheuser-Busch Inc. v. Portugal* [BD], §§ 72, 76 and 78) veya bir eşyayı belirli bir şekilde kullanmaya cevaz veren ruhsatları (alkollü içecek satma ruhsatı veya balıkçılık hakları gibi, *Tre Traktörer Aktiebolag v. Sweden*, § 53; *Alatulkkila and Others v. Finland*, § 66; *O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd v. Ireland*, § 89) ile bir şirket adına kayıtlı internet alan adlarının münhasır kullanma hakkını (*Paeffgen GmbH v. Germany* (dec.)) malvarlığı değerleri içerisinde mütalaa etmiştir.

b. Korunan "Malvarlığı Değerleri"

10. Protokol No. 1'in 1. Maddesi sadece bir kişinin mevcut malvarlığına uygulanır (*Marckx v. Belgium*, § 50; *Anheuser-Busch Inc. v. Portugal* [BD], § 64).

11. Buna göre bir başvurucu Protokol No. 1'in 1. Maddesinin ihlal edildiğini, sadece söz konusu müdahaleler bu hüküm anlamında kendisinin "malvarlığıyla" bağlantılı olduğu müddetçe ileri sürülebilir. "Malvarlığı/mülkiyet" kavramı otonom nitelikte olup ya "mevcut malvarlığını" ya da en azından başvurucunun mülkiyet hakkından etkili şekilde yararlanmasına yönelik "meşru beklentisi" olduğunu ileri sürebildiği talepleri içeren ekonomik değerleri kapsamaktadır (*Pressos Compania Naviera S.A. and Others v. Belgium*, § 31; *J.A. Pye (Oxford) Ltd and J.A. Pye (Oxford) Land Ltd v. the United Kingdom* [BD], § 61; *Von Maltzan and Others v. Germany* (dec.) [BD], § 74 (c); *Kopecký v. Slovakia* [BD], § 35 (c)).

12. Diğer yandan, mülkiyet hakkının tanınacağına dair etkili şekilde ileri sürülemeyen umut ile yerine getirilmeyen koşul nedeniyle düşen koşullu talepler, Protokol No. 1 Madde 1 anlamında "malvarlığı" içerisinde mütalaa edilmez (*Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v. Germany* [BD], §§ 82-83; *Gratzinger and Gratzingerova v. the Czech Republic* (dec.) [BD], § 69; *Kopecký v. Slovakia* [BD], § 35(c); *Malhous v. the Czech Republic* (dec.) [BD]; *Nerva and Others v. the United Kingdom*, § 43; *Stretch v. the United Kingdom*, § 32; *Centro Europa 7 S.R.L. and di Stefano v. Italy* [BD], § 172) (aşağıda kamulaştırılan malların iadesi spesifik bağlamına bkz.).

13. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden yakınan her kişi, evvela böyle bir hakkın varlığını göstermek zorundadır (*Pištorová v. the Czech Republic*, § 38; *Des Fours Walderode v. the Czech Republic* (dec.); *Zhigalev v. Russia*, § 131). Öncelikle, malvarlığı haklarının teşhisi ve kimlenmesi ulusal hukuk sistemine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

ait olup söz konusu hakkın ulusal hukuktaki kesin niteliğini ve bundan yararlanmaya hakkı olduğu ortaya koymak başvurunun üzerine düşmektedir. Anayasa Mahkemesinin bir mevzuat hükmünün anayasaya aykırı olduğuna karar verdiği ve fakat yürürlüğünü ertelediği kararı, söz konusu kararın yürürlüğe girmesinden önceki dönem için meşru beklenti yaratmamaktadır (*Dobrowolski and Others v. Poland* (dec.), § 28).

14. Başvurucunun Protokol 1 Madde 1 çerçevesinde korunmaya layık bir mameleki menfaatinin olup olmadığı hususunda tereddüte düşüldüğünde Mahkeme başvurunun hukuki pozisyonuna karar vermekle yükümlüdür (*J.A. Pye (Oxford) Ltd and J.A. Pye (Oxford) Land Ltd v. the United Kingdom* [BD], § 61). Başvurucunun babasının terekesinin tasfiyesinin verasetin tesisinden önce tamamlandığı bir vakada Mahkeme, “malvarlığı” teşkil edecek yeterli bir mameleki menfaatin bulunmadığına karar vermiştir (*Wysowska v. Poland* (dec.), §§ 51-52).

15. Diğer yandan, yerel mahkemelerin başvurunun kocasının vasiyetnamesini tasdik etmiş olduğu, akabinde başvurunun kocasının terekesini noter onaylı belge ile kabul ettiği ve ardından kendi üzerine geçen malvarlığını Tapu Siciline kaydettirdiği bir davada Mahkeme, başvurunun kocasından gelen mirasta mameleki menfaatinin “malvarlığı” niteliğinde olduğunu ve “malvarlığı” teşkil etmek üzere yeterli düzeyde tanındığını değerlendirmiştir (*Molla Sali v. Greece* [BD], §§ 128-132).

i. Meşru Beklentiler

16. Belirli koşullar altında bir malvarlığı değerinin elde edileceği yönündeki “meşru beklenti” Protokol No. 1 Madde 1’in sunduğu korumadan faydalanabilir (*Pressos Compania Naviera S.A. and Others v. Belgium*, § 31; aksi yönde *Gratzinger and Gratzingerova v. the Czech Republic* (dec.) [BD], § 73).

17. Bir “beklentinin” “meşru” addedilmesi için, bu beklenti kuru umuttan ziyade çok somut nitelikte olmalı ve uyuşmazlık konusu mameleki menfaate işaret eden bir mevzuat hükmü veya mahkeme kararı gibi hukuki bir işleme dayanmalıdır (*Kopecký v. Slovakia* [BD], §§ 49-50; *Centro Europa 7 S.R.L. and di Stefano v. Italy* [BD], § 173; *Saghinadze and Others v. Georgia*, § 103; *Ceni v. Italy*, § 39; *Bélané Nagy v. Hungary* [BD], § 75).

18. Protokol No. 1 Madde 1 bağlamında “meşru beklenti” kavramı Mahkeme tarafından ilk olarak *Pine Valley Developments Ltd and Others v. Ireland*, § 51 kararında geliştirilmiştir. Bu vakada Mahkeme başvuru şirketlerin varlığına güvenerek geliştirmek amacıyla araziyi satın almalarına yol açan imar izninin tanınmasından hareketle “meşru beklentinin” doğduğuna karar vermiştir. Planlama makamı tarafından ortadan kaldırılamayan imar izni, “başvuru şirketlerin malvarlığının bir parçasıdır” (*ibid.*, § 51; *Stretch v. the United Kingdom*, § 35, uzun süreli kira sözleşmesinin yenilenmesi opsiyonunun kullanılması bağlamında; ve *Ceni v. Italy*, § 43, bir daire satın almak üzere bütün bedeli ödenmiş imzalı taşınmaz satış vaadi sözleşmesi ile başvurunun dairesinin zilyetliğini alması bağlamında). Bu kategorideki vakalarda “meşru beklenti” iç hukukta sağlam temeli olan ve mülkiyet hakkının varlığına işaret eden hukuki işleme yönelik makul olarak haklı sayılan güvene dayanmaktadır (*Kopecký v. Slovakia* [BD], § 47).

19. “Meşru beklenti” kavramının bir diğer boyutu *Pressos Compania Naviera S.A. and Others v. Belgium*, § 31 kararında görülebilmektedir. Yargıtay’ın çok sayıdaki kararı temelinde Mahkeme başvuru gemi kazasından kaynaklanan ve kaza olduğu anda genel haksız fiil hukuku uyarınca doğacak olup yine haksız fiil hukukuna göre karara bağlanacağı yönündeki taleplerinin “meşru beklenti” olarak ileri sürebileceklerine karar vermiştir. Burada kimlenen “meşru beklenti” kendi başına bir mameleki değer teşkil etmeyip ulusal hukukta “kıymet” olarak nitelendirilen bir taleple alakalı olarak işlev görmektedir (*Draon v. France* [BD], § 70; *Maurice v. France* [BD], §§ 67-69). Benzer biçimde *Uzan and Others v. Turkey*, § 193 kararında Mahkeme küçük başvuru şirketlerin “malvarlığı” kavramı kapsamına giren meşru beklentilerinin bulunduğunu, yerel mahkemelerin küçük başvuru şirketlerin miras ve bağışlama yoluyla belirli hakları kazanma ehliyetlerinin varlığını tanıdığını bulgulamıştır.

20. Bunun aksine, iç hukukun doğru şekilde yorumlanması ve uygulanmasına ilişkin bir tartışmanın söz konusu olduğu ve başvurunun taleplerinin ulusal mahkemeler tarafından bilahare reddedildiği hallerde meşru beklentinin varlığından bahsedilemez (*Anheuser-Busch Inc. v. Portugal* [BD], § 65;

Centro Europa 7 S.R.L. and di Stefano v. Italy [BD], § 173; *Bélané Nagy v. Hungary* [BD], § 75; *Karachalios v. Greece* (dec.), § 46; *Radomilja and Others v. Croatia* [BD], § 149).

21. Başvurucunun eski hale iade talepleri lehine siyasi açıklamalarda bulunan muhatap Hükümet üyelerinin beyanlarına dayandığı haller (*Bata v. Czech Republic* (dec.), § 77) ile hiçbir zaman vazedilmeyen edilmeyen gelecekteki bir kanuna atıf yapan bir başka kanundaki program hüküm (*Zamoyski-Brisson v. Poland* (dec.), § 78) meşru bir beklenti doğurmamaktadır.

22. Mevcut “malvarlığına” yönelik talepler dışında kalan diğer başvurularda vakanın koşullarının bir bütün olarak başvurucuya maddi bir çıkara hak bahşedip etmediği şartı, Mahkemenin vaka-hukukunda farklı şekillerde ele alınmaktadır (*Bélané Nagy v. Hungary* [BD], § 76). Örnek olarak birçok vakada Mahkeme sırasıyla ya başvurucuların “icra edilebilir olduğu yeterli şekilde ortaya konmuş bir talebe” sahip olup olmadığını (*Gratzinger and Gratzingerova v. the Czech Republic* (dec.) [BD], § 74) ya da başvurucuların “iç hukukta ileri sürülebilir bir sosyal yardıma haklarının” olduğunu gösterip gösteremediğini (*Stec and Others v. the United Kingdom* (dec.) [BD], § 51) veyahut ilgili kişinin “herhangi bir tür sosyal yardım edinebilmek için iç hukukta aranan hukuki koşulları” karşılayıp karşılamadığını irdelemektedir (*Richardson v. the United Kingdom* (dec.), § 17).

23. Mahkeme vaka-hukuku, bir vakada Sözleşmenin 6. Maddesinin medeni hukuk kısmının uygulanabilir olup olmadığı bağlamında olduğunun aksine, 1 Numaralı Protokol’in 1. Maddesiyle korunan “meşru beklentinin” mevcut olup olmadığına karar vermek için bir kriter olarak “gerçek uzlaşmazlık” veya “ileri sürülebilir talep” ölçütlerinin varlığını aramamaktadır (*Kopecký v. Slovakia* [BD], §§ 50 ve 52; *Draon v. France* [BD], § 68). Bu nedenle 1 Numaralı Protokol’in 1. Maddesi anlamında “malvarlığı” nosyonu kapsamında kalan taleplerin varlığı ile Madde 6/1’in yakınılan uzlaşmazlığa uygulanabilirliği arasında zorunlu bir karşılıklı ilişki bulunmamaktadır. İç hukukta meri mevzuatın esasa müteallik hükümlerine göre başvurucuların eşyalarının eski hale iadesinine yönelik meşru beklentilerinin bulunmaması, 1 Numaralı Protokol’in 1. Maddesi’nin vakaya uygulanabilirliğini engellemeye yeterlidir. Ancak bir kez malvarlığı haklarının mevcudiyeti hakkında gerçek ve ciddi uyuşmazlık söz konusu ise, meşru beklentinin bulunmaması Madde 6/1’deki güvencelerin uygulanabilir hale gelmesine de engel olmaz (*Kopecký v. Slovakia* [BD], § 52; *J.S. and A.S. v. Poland*, § 51).

24. Sonuç olarak, bir mameleki menfaate dayanak teşkil eden iç hukuk gerekliliğine gönderme yapan vaka-hukukundaki ifadelerin çeşitliliğine rağmen, genel mahiyet şöyle özetlenebilir: “meşru beklenti” oluşturan “malvarlığı”nın tanınması için başvurucunun, *Kopecký v. Slovakia* [BD] kararının 52. paragrafında ifade edilen ilke uyarınca (Talepler ve İlamlı Alacaklar hakkındaki takip eden bölüme bkz), mutlaka ulusal hukukta yeterli şekilde belirlenmiş maddi bir menfaate tekabül eden ileri sürülebilir bir hakka sahip olması gerekmektedir (*Bélané Nagy v. Hungary* [BD], § 79).

c. Farklı “Malvarlığı” Tipleri ve Diğer Mameleki Menfaatler

i. Talepler ve İlamlı Alacaklar

25. Bir talebin Protokol No. 1 Madde 1’in kapsamına girer nitelikte bir “kıymet” teşkil etmesi için müddeinin mutlaka talebinin ulusal hukukta örneğin ulusal mahkemelerin bu talebin varlığını destekleyen müstakar içtihadı gibi yeterli bir dayanağı olduğunu göstermesi gerekmektedir (*Kopecký v. Slovakia* [BD], § 52; *Plechanow v. Poland*, § 83; *Vilho Eskelinen and Others v. Finland* [BD], § 94; *Anheuser-Busch Inc. v. Portugal* [BD], § 65; *Haupt v. Austria* (dec.), § 47; *Radomilja and Others v. Croatia* [BD], § 142). Bu yapıldığında, “meşru beklenti” kavramı devreye girebilir (*Draon v. France* [BD], § 65).

26. Talepler bakımından “meşru beklenti” kavramı, o talebin iç hukukta bir “kıymet” olarak mütalaa edileceğine ve özellikle ulusal mahkemelerin yerleşik içtihatlarının aynı şekilde süre gideceğine olan güvenle de ilgilidir (*Kopecký v. Slovakia* [BD], § 48).

27. Aksi yönde olarak, Mahkeme “meşru beklenti” nosyonunun öngörülebilir yasama müdahalesi nedeniyle başarılı olamayacak mevcut bir talebe uygulanabilirliğini dışlamıştır (*National & Provincial Building Society, Leeds Permanent Building Society and Yorkshire Building Society v. the United* Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 11/74 Son güncelleme : 31.08.2019

Kingdom, § 69).

28. Yerine getirilmeyen koşul nedeniyle düşen koşullu talepler Protokol No. 1 Madde 1'in amaçları bakımından malvarlığı teşkil etmezler (*Kopecký v. Slovakia* [BD], § 35; *Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v. Germany* [BD], § 83; *Gratzinger and Gratzingerova v. the Czech Republic* (dec.) [BD], § 69).

29. Bir mahkeme ilamına dayanan icra edilebilir nitelikteki alacaklar "malvarlığı" kapsamındadır (*Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece*, § 59; *Burdov v. Russia*, § 40; *Gerasimov and Others v. Russia*, § 179; *Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine*, § 45; *Streltsov and other "Novocherkassk military pensioners" cases v. Russia*, § 58). Diğer yandan henüz kesinleşmemiş bir mahkeme ilamına dayanan ve derhal ödenebilir olmayan alacaklar ise "yeterli şekilde icra edilebilir" sayılamaz ve dolayısıyla "malvarlığı" değeri teşkil etmez.

30. Koşulun ayrımcı olduğu durumlarda Protokol 1 Madde 1'in Sözleşmenin 14. Maddesiyle bağlantılı olarak ihlal edildiğinden söz edilebilir (*Zeibek v. Greece*, §§ 45-46). Miras hukuku işlemlerinde yapılan muamelelerde farklılıklara yönelik miras ve veraset talepleri "malvarlığı" kapsamında değerlendirilir (*Marckx v. Belgium*, §§ 52-55; *Fabris v. France* [BD], §§ 52-55).

ii. Şirket Hisseleri ile Diğer Finansal Araçlar

31. Genel olarak, ekonomik bir değer taşıyan ve paydaşın bir şirket üzerinde nüfuz kullanmasını temin eden çeşitli haklar içeren şirket hisseleri malvarlığı kapsamında görülebilirler (*Olczak v. Poland* (dec.), § 60; *Sovtransavto Holding v. Ukraine*, § 91; *Shesti Mai Engineering OOD and Others v. Bulgaria*, § 77). Bu, hem söz konusu şirketin malvarlığı üzerinde örneğin tasfiye halinde anılan malvarlığı üzerinde pay hakkı gibi dolaylı bir talebi içermekte hem de oy hakkı ile şirket yönetim ve politikasını etkileme hakkı gibi diğer bağlantılı hakları kapsamaktadır (*Company S. and T. v. Sweden*, Komisyon kararı; *Reisner v. Turkey*, § 45; *Marini v. Albania*, § 165).

32. Şirketine yönelik müdahalelerin söz konusu olduğu belirli bazı durumlarda bir şirketin tek sahibi, Sözleşmenin 34. Maddesi anlamında "mağdur" olduğunu ileri sürebilir (*Ankarcrona v. Sweden* (dec.); *Glas Nadezhda EOOD and Anatoliy Elenkov v. Bulgaria*, § 40). Diğer yandan durumun böyle olmadığı hallerde başvuru şirketin hukuki kişiliğinin göz ardı edilmesi, ancak söz konusu şirketin Sözleşme organlarına kendi şirket sözleşmesinde belirlenen organları eliyle veya tasfiye halinde ise tasfiye memurları eliyle başvurusunun mümkün olmadığına açıkça ortaya koyulduğu olağanüstü koşulların mevcudiyeti halinde (*Agrotexim and Others v. Greece*, § 66; *Lekić v. Slovenia* [BD], § 111; *CDI Holding Aktiengesellschaft and Others v. Slovakia* (dec.)); *Meltex Ltd and Movsesyan v. Armenia*, § 66; *Veselá and Loyka v. Slovakia* (dec.)) veya yakınılan tasarruf ve kararların şirket namına hareket eden tasfiye memuru gibi kişilere ait olduğu hallerde (*G.J. v. Luxembourg*, § 24) haklı kılınabilir.

33. *Lekić v. Slovenia* [BD], § 111 davasında Mahkeme hissedarların taleplerinin "mağdur" statüsünün amaçları doğrultusunda şirketlerle özdeşleştirilmesi konusunu ele alırken Agrotexim testinin bazı durumlara uygulanmış olduğunu netleştirmiştir- ki bu Uluslararası Adalet Divanının (UAD) perspektifini "takip etmektedir." Agrotexim çizgisindeki vaka-hukuku, bir limited şirketin tüzel kişilik perdesinin alacaklılarının menfaatine kaldırılması hakkındaki vakalara doğrudan aktarılamaz – zaten böyle bir durum UAD perspektifinin "dışında" kalır. Kısıtlı sorumlu (limited) bir şirketin sahipleri veya yöneticileri tarafından danışıklı/hileli işlemler için paravan olarak kullanıldığı hallerde tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, Devlet dahil alacaklıların haklarının korunması için uygun bir çözüm olduğu gibi kendi başına hatalı da değildir (*Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 877). Dahası, devletin sahip olduğu limited şirketler veya bankaların alacaklıları tarafından önüne getirilen vakalarda Mahkeme, muhatap Devletin tüzel kişilik perdesi arkasına saklanarak şüpheli şirket veya bankanın borcunu ödemeyi reddettiği davalarda Protokol No. 1'in 1. Maddesinin ihlalini bulgulamıştır (*Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* [BD], §§ 114-15). Mahkeme bu doğrultuda şu faktörlere dayanmıştır: Devletin kurumsal kaynakları şirket veya hissedarları aleyhine hortumlayıp hortumlamadığı, şirketle mesafeli bir ilişki yürütüp yürütmediği veya kurumsal yapıyı kötüye kullanacak biçimde başkaca bir davranışının bulunup bulunmadığı (ibid.).

34. Nihayet, Protokol no. 1'in 1. Maddesi sermaye piyasalarında bir hamilden diğerine devredilebilen ve çok sayıda faktöre bağlı olarak fiyatı değişebilen ciro edilebilir kıymetli evrakları da kapsamaktadır (*Mamatas and Others v. Greece*, § 90). Ancak, ilk olarak ayın nevinden bir araba edinimi hakkı için sağlanan ve hemen ardından gelen Sözleşme onayı sonrası dönemde çerçeve mevzuatın konusu olan "özel amaçlı" veya "emtia" nitelikli bir devlet tahvilinin sonradan mülkiyet edinim hakkını içermediği değerlendirilmiştir (*Grishchenko v. Rusya* (dec.)).

iii. Mesleki Müşteri Çevresi

35. Başvurucuların kendi emekleriyle bir müşteri çevresi geliştirdiği, bunun birçok açıdan şahsi bir hak niteliği taşıyıp bir kıymet/değer oluşturduğu ve dolayısıyla Protokol No. 1'in 1. Maddesinin birinci cümlesi anlamında bir malvarlığı değeri teşkil ettiği hallerde Mahkeme, mesleki faaliyetleri ilgilendiren vakalarda mülkiyet hakkının uygulanabilir olduğunu hükme bağlamaktadır (*Lederer v. Germany* (dec.); *Buzescu v. Romania*, § 81; *Wendenburg and Others v. Germany* (dec.); *Olbertz v. Germany* (dec.); *Döring v. Germany* (dec.); *Iatridis v. Greece* [BD], § 54; *Van Marle and Others v. the Netherlands*, § 41; *Malik v. the United Kingdom*, § 89; *Rola v. Slovenia*, nos. 12096/14 ve 39335/16; § 71; vaka-hukukuna ilişkin detaylı bir değerlendirme için, bkz. *Könyv-Tár Kft and Others v. Hungary*, §§ 31-32).

iv. İşletme Ruhsatları/Lisansları

36. İşletme faaliyeti bünyesindeki bir ruhsat malvarlığı değerleri arasında olup bunun iptali edilmesi Protokol No. 1 Madde 1 tarafından güvence altına alınan haklara bir müdahale niteliğindedir (*Megadat.com SRL v. Moldova*, §§ 62-63; *Bimer S.A. v. Moldova*, § 49; *Rosenzweig and Bonded Warehouses Ltd. v. Poland*, § 49; *Capital Bank AD v. Bulgaria*, § 130; *Tre Traktörer Aktiebolag v. Sweden*, § 53; *Vékony v. Hungary*, § 29; *Fredin v. Sweden (no. 1)*, § 40; *Malik v. the United Kingdom*, § 90).

37. İptali bir bankanın otomatik olarak tasfiye sürecine girmesine yol açan bankacılık ruhsatı/lisansı da malvarlığı değerleri arasındadır (*Capital Bank AD v. Bulgaria*, § 130).

38. Ayrıca, ülke çapında karasal televizyon yayın lisansı, yayın frekansları tahsis edilmediğinde özünü yitirmektedir (*Centro Europa 7 S.R.L. and di Stefano v. Italy* [BD], § 177).

39. Benzer şekilde, başvuruçunun su ürünleri işletmesinin rutin bir unsuru olarak midye yavruları avlama izni malvarlığı kapsamında olup bunun geçici süreyle yasaklanması söz konusu izne getirilmiş bir kayıtlama olarak görülmektedir (*O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd v. Ireland*, § 89).

v. Gelecekteki Kazanç

40. Protokol No. 1 Madde 1 bir mülkiyet edinim hakkı yaratmaz (*Denisov v. Ukraine* [BD], § 137). Gelecekteki kazanç ancak çoktan kazanılmış ise veya varlığına yönelik icra edilebilir bir talep mevcut olduğunda bir "malvarlığı değeri" oluşturur (*Ian Edgar (Liverpool) Ltd v. the United Kingdom* (dec.); *Wendenburg and Others v. Germany* (dec.); *Levänen and Others v. Finland* (dec.); *Anheuser-Busch Inc. v. Portugal* [BD], § 64; *Denisov v. Ukraine* [BD], § 137).

41. Diğer yandan, sabit bir gelirin bulunmadığı ve garantili cironun/kazancın söz konusu olmadığı ekonomik hayatın tehlikelerine açık serbest bir mesleğin iş hacmi, "malvarlığı külü" içerisinde değildir (*Greek Federation of Customs Officers, Gialouris and Others v. Greece*, Komisyon kararı).

vi. Fikri Mülkiyet

42. Protokol No. 1'in 1. Maddesi, bu haliyle fikri mülkiyete uygulanabilir (*Anheuser-Busch Inc. v. Portugal* [BD], § 72).

43. Protokol No.1 Madde 1, tescili henüz yapılmamış bir marka için yapılan tescil başvurusuna (*Anheuser-Busch Inc. v. Portugal* [BD], § 78) ve evleylelikle markalara (*Kamoy Radyo Televizyon Yayıncılık ve Organizasyon A.S. v. Turkey*, § 37), patentlere (*Smith Kline and French Laboratories Ltd v. the Netherlands* (dec.); *Lenzing AG v. the United Kingdom*, Komisyon kararı) ve telif hakkına

Melnychuk v. Ukraine (dec) uygulanabilir niteliktedir. Telif hakkı sahipleri Protokol No. 1'in 1. Maddesi tarafından korunmaktadır. Tıpkı müzik eseri hakkı ve bir lisans anlaşmasıyla bu müzik eserinden türeyen ekonomik çıkarlar (*SIA AKKA/LAA v. Latvia*, § 55) gibi bir roman tercümesi yayımlama hakkı da (*SC Editura Orizonturi SRL v. Romania*, § 70) bu hükmün kapsamı içerisinde.

vii. Gayrimenkul Kiraları ve Barınmaya İlişkin Haklar

44. Bazı vakalarda Mahkeme, malvarlığı değeri kapsamındaki kira sözleşmelerinin Protokol No. 1 Madde 1 korumasını hak ettiğini düşünmektedir (*Stretch v. the United Kingdom*, §§ 32-35; *Brunckrona v. Finland*, § 79; *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland* [BD], § 140). Örneğin *Di Marco v. Italy*, §§ 48-53 vakasında Mahkeme, taşınmaz kullanma ve üzerinde ticari faaliyette bulunma gibi mali menfaatlerin, baturucunun meşru beklentisini Protokol No. 1 Madde 1 anlamında malvarlığı değeri seviyesine çıkarmayaca yeterli önemde olduğu kanısına varmıştır.

45. Konut/barınma alanında sıklıkla karşılaşılan anahtar soru, Protokol No. 1 Madde 1'in uygulanabilir olup olmadığıdır (ayrıca "Uluslararası ve İç Silahlı Çatışmalarda Eşyanın Tahrip Edilmesi" başlığına bakınız).

46. Komisyonun *S. v. the United Kingdom* vakasında başvurucunun uzun yıllar boyunca yerel idarenin maliki olduğu bir evde kiracı sıfatıyla mukim bir başka kadınla eşçinsel birlikteliği bulunmaktadır. Başvurucunun kendisinin söz konusu ev üzerinde kiracılık ilişkisi veya başkaca bir hakkı bulunmamaktadır. Partnerin vefatı sonrasında yerel idare başvurucuya karşı hukuki girişimlerde bulunmuş ve tahliyesine hükmeden bir mahkeme kararı almıştır. Komisyon başvurucu ile yerel idare arasında sözleşmesel bir ilişki olmadığını tespit etmiş ve başvurucunun söz konusu evde herhangi bir yasal sıfat olmaksızın belirli bir süredir ikamet ediyor olmasının Protokol No. 1 Madde 1 anlamında "malvarlığı" kapsamında görülemeyeceğine karar vermiştir.

47. "Malvarlığı değeri"nin mevcudiyetiyle ilgili olarak, bir anne ve kızlarının aile şatolarında (bir vakfa ait) yaşamaya devam etme hakkına - müteveffa eş ve babalarının büyüklerinin 1918 tarihli vasiyetnamesi uyarınca ikamet hakkının en büyük erkek çocuğa ait olduğu yönündeki düzenlemelere karşın- sahip olmaları gerektiği yönündeki iddialarına ilişkin Komisyonun *Durini v. Italy* kararı hatırlatılabilir. Komisyon bir kişinin aslında sahip olmadığı şatoda yaşama hakkının Protokol No. 1 Madde 1 anlamında malvarlığı değeri teşkil etmediği ve dolayısıyla anılan hükmü somut olayda uygulanabilir olmadığına karar vermiştir.

48. Nihayet, başvurucunun "sosyal kira" ("*bail social*") hakkı, ulusal mahkeme hükmü uyarınca başvurucu daireyi kullanma hakkına sahip olduğu ve fakat edinme hakkına sahip olmadığı için Protokol No. 1 Madde kapsamında 1 "malvarlığı değeri" teşkil etmemektedir (*Tchokontio Happi v. France*, § 60).

viii. Sosyal Güvenlik Bağlamındaki Ödemeler/Aylıklar

49. Sözleşme organlarının eski vaka-hukukunda herhangi bir tür sosyal sigorta sistemine zorunlu katkı yapılması, sadece ödenen katkıların miktarı ile hak edilen yardım/ödeme arasında doğrudan bağ olduğunda Protokol No. 1 Madde 1 kapsamında korunan bir hakkın türetilmesi için yeterli sayılmaktaydı (*Müller v. Austria*, Komisyon Kararı, p. 49). Aksi halde başvurucu, herhangi bir zamanda fon kapsamında belirlenebilir ve talep edilebilir bir paya sahip değildi (*G. v. Austria*, Komisyon Kararı, p. 86; *Kleine Staarman v. the Netherlands*, Komisyon Kararı, p. 166).

50. Ancak sonraki çok sayıda vakada Mahkeme, istikrarlı olarak katkı yapılmayan sosyal yardımların dahi Protokol No. 1 Madde 1'in amaçları doğrultusunda malvarlığı değeri teşkil ettiğini hükme bağlamıştır (*Bucheň v. the Czech Republic*, § 46; *Koua Poirrez v. France*, § 37; *Wessels-Bergervoet v. the Netherlands* (dec.); *Van den Bouwhuijsen and Schuring v. the Netherlands* (dec.)).

51. Protokol No. 1 Madde 1 hükmünün sosyal sigorta ödemelerine uygulanabilirliğine ilişkin belirsizlik *Stec and Others v. the United Kingdom* (dec.) [BD], §§ 47-56 kararıyla netleştirilmiştir. Mahkeme birçok Devlette sosyal güvenlik ödemelerinin bir hak olarak görülen talep yetkisi şeklinde dizayn edildiğini not etmiştir. Ödemeler çeşitli yollarla finanse edilmektedir: bazıları spesifik bir fona yapılan katkılarla; bazıları müddeinin katkı payına bağlı olarak; çoğu ise kanuni şekilde tanımlanmış

bir statü temelinde genel vergi sistemiyle. Finansman yöntemlerinin çeşitliliği karşısında ve çoğu yardım sistemi çerçevesindeki ödemelerin iç içe geçen niteliği sonucu, sadece hak sahibinin spesifik bir fona katkı sağlamasıyla finanse edilen ödemelerin Protokol No. 1 Madde 1 kapsamında görülmesi haklılaştırılmaz. Üstelik, genel vergi sistemiyle desteklenen ödemeleri dışarda bırakmak, birçok müddeinin bu ödemelerin finansmanına vergi ödemek suretiyle yaptığı katkıyı göz ardı etmek olacaktır.

52. Modern demokratik Devlette çok sayıda birey, yaşamlarının bir kısmında veya tamamında bütünüyle sosyal sigorta ve yardım ödemelerine bağlı olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Çok sayıda ulusal hukuk sistemi bu tip bireylerin belirli derecede belirlilik ve güvenliğe ihtiyacı olduğu teslim etmekte olup uygunluk koşullarının yerine getirilmesine tabi olarak ödemelerin bir hak olarak yapılmasını temin etmektedir. Bireyin ulusal hukuka göre ileri sürülebilir bir sosyal yardım ödenmesini talep hakkına sahip olduğu hallerde, bu çıkarın önemi Protokol No. 1 Madde 1'in uygulanabilir kılınmasını da sağlamaktadır (*Stec and Others v. the United Kingdom* (dec.) [BD], § 51; *Moskal v. Poland*, § 39; *Andrejeva v. Latvia* [BD], § 77).

53. Protokol No. 1 Madde 1 Sözleşmeci Devletlere herhangi bir sosyal güvenlik sistemini ihdas edip etmeme, veya söz konusu sistemde hangi tür ve miktarda ödemelerin yapılacağı hususunda herhangi bir kayıtlama getirmemektedir *Sukhanov and Ilchenko v. Ukraine*, § 36; *Kolesnyk v. Ukraine* (dec.), §§ 89 and 91; *Fakas v. Ukraine* (dec.), §§ 34, 37-43, 48). Bununla birlikte eğer bir Sözleşmeci Devlet katkıların ödenmesine bağlı olsun olmasın bir yardım ödemesini hak olarak düzenleyen mevzuata sahip ise, anılan mevzuat aranan koşulları karşılayan kişiler bakımından Protokol No. 1 Madde 1 kapsamına giren bir mameleki çıkar türetiyor olarak değerlendirilmektedir (*Stec and Others v. the United Kingdom* (dec.) [BD], § 54).

54. Emekli aylığı ödenmesine ilişkin mevzuat, katkı koşuluna bağlı olsun olmasın, koşulları karşılayan kişiler bakımından anılan Madde kapsamına giren bir mameleki çıkar meydana getirmektedir (*Carson and Others v. the United Kingdom* [BD], § 64).

55. İlgili kişinin ulusal hukukta belirli bir tür ödeme veya aylık hak edişi için aranan kanuni koşulları koşulları sağlamadığı (*Bellet, Huertas and Vialatte v. France* (dec.), § 5) veya artık sağlayamadığı haller (*Rasmussen v. Poland*, § 71) ile başvurunun spesifik bir ödeme için uygun duruma gelmesinden önce koşulların değiştiği hallerde (*Richardson v. the United Kingdom* (dec.), § 17), Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesindeki haklara bir müdahale söz konusu olmamaktadır. Aylığın kaldırılması veya azaltılmasının başvurunun kendi koşullarındaki bir değişiklikten kaynaklanmadığı ve ilgili kanun veya bu kanunun uygulanmasındaki değişikliklerden kaynaklandığı haller, Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesindeki haklara bir müdahale teşkil edebilir (*Bélané Nagy v. Hungary* [BD], § 86). Dahası, başvurunun iyi niyetli olarak idari bir karara güvenerek edildiği aylıkların geri ödemesi talep edildiği ve yetkili makamların hatalı tasarruflarda bulunduğu hallerde de Protokol No. 1 Madde 1 uygulanabilir niteliktedir (*Čakarević v. Croatia*, §§ 54-65).

56. *Gaygusuz v. Austria*, § 41 kararında Mahkeme, işsizlik sigortası fonuna yapılan katkılarla bağlantılı bir sosyal ödeme türü olan acil sosyal yardım ödeneğine hakkın, uygulanabilir mevzuatta öngörüldüğü müddetçe, Protokol No. 1 Madde 1'in amaçları doğrultusunda maddi hak teşkil ettiğini hükme bağlamıştır. *Klein v. Austria*, § 57 kararında ise, bir kişinin avukatlık sandığından ödenebilir nitelikte aylık alma hakkına sahip olmasının gerekli katkıların ödenmesine bağlı olduğu ve bu katkıların yapıldığı hallerde ilgili kişinin alacağına reddedilemeyeceğini belirtmiştir. Belirli koşullar altında ve ulusal hukuka uygun olarak sigorta fonlarına yapılan katkılar malvarlığı hakkı yaratmaktadır (*Kjartan Ásmundsson v. Iceland*, § 39; *Apostolakis v. Greece*, §§ 28 and 35; *Bellet, Huertas and Vialatte v. France* (dec.); *Skórkiewicz v. Poland* (dec.)). Tafsilat için aşağıda Sosyal Yardım vakaları bölümüne bakınız.

ix. Uluslararası ve İç Silahlı Çatışmalarda Eşyanın Tahrip Edilmesi – Yeterli İspat Seviyesi

57. Başvurucuların silahlı çatışma bağlamında evlerinin tahrip edilmesinden yakındığı vakalarda Mahkeme, şikayet edilen saldırı gerçekleşikten sonra il/ilçe idaresi tarafından verilen konut envanterinden çıkarılan evraklar/kayıtlar temelinde mülkiyet hakkı taleplerini kabul etmektedir (*Kerimova and Others v. Russia*, § 293). *Damayev v. Russia*, §§ 108-111 vakasında Mahkeme, evinin

tahrip edildiğinden yakınan başvuruçunun uyuşmazlık konusu taşınmazın en azından kısa bir tasvirini vermesini beklemiştir. Taşınmazın sahipliğinin veya taşınmazda ikametinin diğer ilk görünüşte delili olarak Mahkeme, arsanın veya evin tapu senedi, arsa veya vergi kayıtlarından alınan evraklar, yerel idareden temin edilen belgeler, planlar, fotoğraflar ve bakım makbuzları gibi belgeler ile posta teslimatına dair ispatlar, tanık beyanları ve alakalı diğer delilleri kabul etmektedir (*Prokopovich v. Russia*, § 37; *Elsanova v. Russia* (dec.)). Ayrıca “envarter-teknik belgeler” olarak görülen teknik pasaportlar ev ve arsa mülkiyetine dair dolaylı delil teşkil etmektedir (*Chiragov and Others v. Armenia* [BD], §§ 140-141). Genel olarak, eğer bir başvuruçuyu mülkiyete veya ikamete dair herhangi bir delil sunamaz ise, taşınmazın tahrip edildiği hakkındaki şikayeti, Mahkeme söz konusu taşınmazın gerçekte var olduğuna ve başvuruçuya ait “malvarlığı” kapsamına girdiğine dair yeterli delil olduğuna itimat etmeyebileceğinden başarısızlığa mahkumdur (*Sargsyan v. Azerbaijan* [BD], § 183; *Lisnyy and Others v. Ukraine and Russia* (dec.), §§ 26-27).

58. Türkiye'nin Güneydoğusundaki olağanüstü hal bölgesindeki köylülerin zorla tahliyesine ve uzun yıllar sonra bile geri dönmelerinin reddedilmesine ilişkin *Doğan and Others v. Turkey* vakasında muhatap Hükümet bazı başvuruçuların köydeki taşınmaza malik olduklarını gösteren tapu senedi sunmadığı itirazını ileri sürmüştür. Mahkeme ise başvuruçuların tapu senetlerinin yokluğunda ulusal hukuka göre mülkiyet hakkına sahip olup olmadığına karar vermeye gerek olmadığını belirtmiştir. Buradaki sorunun, başvuruçularca topyekün olarak yapılan ekonomik faaliyetlerin Protokol No. Madde 1 anlamında “malvarlığı” içinde sayılıp sayılmayacağıdır. Soruya olumlu cevap veren Mahkeme, başvuruçuların 1994 tarihine dek Boydaş köyünde yaşamış olduklarının tartışmasız olduğunu not etmiştir. Her ne kadar kayıtlı bir tapuları bulunmamaktaysa da, atalarından kalan araziler üzerinde yapılan evlere sahip olmakta veya dedelerinin sahip olduğu evlerde yaşamakta ve dedelerinden kalan toprakları ekip biçmekte, köye ait mera, otlak ve orman gibi umumi arazi üzerinde aksi iddia edilmemiş hakları bulunmakta, ve geçimlerini besicilik ile ağaç kesiminden kazanmaktadırlar. Bütün bu ekonomik faaliyetler ve başvuruçuların bunlardan elde ettiği gelir, Protokol No. 1 Madde 1'in amaçları doğrultusunda “malvarlığı” olarak nitelendirilmektedir (*ibid.*, § 139).

59. Özetle, başvuruçular silahlı çatışma bağlamında taşınmazların tahribine yönelik Sözleşmenin 1 No'lu Protokolünün 1. maddesi çerçevesindeki şikayetlerini desteklemek üzere ilk görünüşte delil temin etmekle yükümlüdür.

x. İnsan Embriyosu

60. Protokol No. 1 Madde 1'nin ekonomik ve maddi kapsamı dikkate alındığında, insan embriyosu bu hüküm anlamında “malvarlığı”na indirgenemez (*Parrillo v. Italy* [BD], § 215).

B. Bir Kişinin Malvarlığından Barışçıl Şekilde Yararlanma Hakkına Müdahale

1. “Üç Kural” Yaklaşımı*

61. Bir kez Mahkeme Protokol No. 1 Madde 1'nin somut olaya uygulanabilir olduğuna kanaat getirdiğinde, şikayet edilen koşulların esasa müteallik analizine başlar.

* Çevirenin notu: Mülkiyet hakkının yapısında üç farklı kural yer aldığı kabul edilmesi, beraberinde bazı hukuki sonuçlar doğurmaktadır. Mülkiyete yapılan müdahalenin niteliğine göre, ölçülülük incelemesinin tabi tutulacağı rejimde devreye girecek ölçütler (tazminat karşı edimi zorunluluğu, takdir marjının kapsamı gibi) değişebilmektedir. AİHM'in özellikle ilk dönem kararlarında üç kural arasındaki ayrıma bağlı olduğu sonuçlar önemliydi. Ancak son dönem kararlarında, özellikle somut olayın koşulları çerçevesinde hangi kuralın uygulanabilir olduğuna pek önem vermeksizin, ortak bir sınırlama standardını takip ettiği görülmektedir. Rehber de bu yeni yaklaşım doğrultusunda hazırlanmıştır. Ancak uygulayıcıların farklı tür başvurularda Üç Kural yaklaşımını göz önünde bulundurmaya devam etmesinde yarar vardır. Zira özellikle Türk Anayasa Mahkemesi, Üç Kural yaklaşımını sıkı sayılabilecek şekilde uygulamaya devam etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. H. Burak Gemalmaz, *Mülkiyet Hakkı*, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 6, Avrupa Konseyi Yayını, Ankara, 2018, sf:100-116.

62. Protokol No. 1 Madde 1 üç ayrı kural içermektedir. Birinci fıkranın birinci cümlesinde yer alan genel nitelikteki birinci kural, mülkiyetin barışçıl kullanılması ilkesini bildirmektedir. Aynı fıkranın ikinci cümlesinde bulunan ikinci kural mülkiyetten yoksun bırakılmayı ve bunun tabi tutulduğu belirli koşulları kapsamaktadır. İkinci fıkrada yer verilen üçüncü kural ise Devletlerin, diğerleri arasında, genel yarar uyarınca, bu amaç için gerekli gördükleri yasaları icra ederek mülkiyetin kullanılmasını kontrol etmeye yetkisi olduğunu tanımaktadır (*Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, § 61; *Iatridis v. Greece* [BD], § 55; *J.A. Pye (Oxford) Ltd and J.A. Pye (Oxford) Land Ltd v. the United Kingdom* [BD], § 52; *Anheuser-Busch Inc. v. Portugal* [BD], § 62; *Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* [BD], § 98; *Immobiliare Saffi v. Italy* [BD], § 44; *Broniowski v. Poland* [BD], § 134; and *Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia* [BD], § 93).

63. Bu üç kuralın “farklı” olması, onların bağlantısız olduğu anlamına gelmemektedir: İkinci ve üçüncü kural mülkiyet hakkından barışçıl olarak yararlanmaya yapılan müdahalenin özel örnekleri olup bu sebeple birinci kuralda yer alan genel ilke ışığında değerlendirilir (*Former King of Greece and Others v. Greece* [BD], § 50; *Bruncrona v. Finland*, § 65; *Anheuser-Busch Inc. v. Portugal* [BD], § 62) (tafsilat için aşağıda Mülkiyetten Yoksun Bırakılma, Kullanımın Kontrolü ve Genel Kural alt bölümlerine bakınız).

64. Protokol No. 1 Madde 1 ile uyumlu kabul edilebilmesi için söz konusu müdahale belirli bazı ölçülere uygun olmalıdır: müdahale hukukilik ilkesine uygun olmalı ve ulaşılmak istenen hedefle makul oranda ölçülü bir meşru amaç gözetmelidir (*Beyeler v. Italy* [BD], §§ 108-114).

65. Bu yaklaşım, Protokol No. 1 Madde 1’in uygulanabilir olduğuna kanaat getirdiği vakalarda (bkz. Protokol No. 1 Madde 1’in Uygulanabilirliği bölümü) Mahkemenin söz konusu vakaları inceleme yöntemini şekillendirmektedir. Bu metot, şu soruların cevaplandığı bir dizi birbirini izleyen adımdan müteşekkildir: Başvurucunun “malvarlığından” barışçıl şekilde yararlanma hakkına bir müdahale var mıdır? Eğer var ise, söz konusu müdahale mülkiyetten yoksun bırakma seviyesinde midir? Eğer değilse, mülkiyetin kullanımının kontrolü mü söz konusudur? Eğer başvurucunun haklarını etkileyen müdahale yoksun bırakma veya kullanımının kontrolü niteliğinde değil ise, vakanın koşulları Mahkeme tarafından “malvarlığından” barışçıl şekilde yararlanılmasına saygı genel ilkesi ışığında yorumlanmaktadır.

66. Vakaların büyük çoğunluğunda eğer müdahalenin hukukun öngördüğü koşullara uygun olmadığı veya meşru bir amaç gütmeyeceği Mahkeme tarafından ortaya koyulursa, Mahkeme sadece bu nedenden ötürü Sözleşmenin ihlal edildiğine karar verir ve şikayet edilen önlemlerin ölçülülüğünün analizine girilmesini gereksiz görür (*Simonyan v. Armenia*, §§ 25-26; *Vijatović v. Croatia*, § 58; *Gubiye v. Russia*, § 83; *Dimitrovi v. Bulgaria*, §§ 52-56; and *Bock and Palade v. Romania*, §§ 58-65) (tafsilat için Hukukilik İlkesi ve Kamu Yararı veya Genel Yarar başlıklı alt bölümlere bakınız).

67. Bununla birlikte, bazı nadir vakalarda Mahkeme söz konusu soruları açık bırakıp incelemesini ölçülülük başlığı altında sürdürmektedir (*Megadat.com SRL v. Moldova*, § 67, and *Ünsped Paket Servisi SaN. Ve TiC. A.Ş. v. Bulgaria*, § 43) (tafsilat için Ölçülülük ve Bağlantılı Hususlar (adil denge, tazminat, takdir marjı) alt bölümüne bakınız).

68. Mahkeme bir kez başvurucunun haklarına bir müdahale olduğuna kanaat getirdikten sonra her bir vakada şikayet edilen söz konusu müdahalenin hangi kategoriye girdiğini inceler. Başvurucunun mülkiyet hakkı ulusal hukuktaki hükümler uyarınca ortadan kaldırılmışsa Mahkeme vakayı birinci fıkranın ikinci cümlesi çerçevesinde “malvarlığından” yoksun bırakılma olarak ele alır. “Malvarlığından” yoksun bırakılma, ulusal hukukta nasıl nitelendiklerine bakılmaksızın bireysel hakın özünün ortadan kaldırıldığı çok çeşitli durumları kapsamaktadır.

69. Kamulaştırmadan/el atmadan* daha hafif önlemler Mahkeme tarafından “mülkiyetin kullanımının

* Çevirenin notu: Uluslararası hukukun mülkiyet hakkıyla ilgilenen dallarında kullanılan “expropriation” terim ve kavramı, sadece dar anlamda kamulaştırmayı içermemekte, yerine göre mülkiyetin naklini sonuçlayan diğer tür müdahaleleri nitelemek ve tanımlamak için de kullanılmaktadır. Bu yaklaşım bir müdahalenin ulusal hukukta nasıl adlandırıldığından ziyade hukuki etki ve sonuçlarına odaklanmaktadır. Bu nedenle bu Rehber’de gerekli olduğunu

kontrolü” niteliğinde görülebilir. Bazı vakalarda mülkiyetin kullanımının kontrolü olarak nitelenen önlemler ile mülkiyetten yoksun bırakma seviyesinde olan önlemler arasında ince bir çizgi çizilmelidir. Aynı durum mülkiyetin kullanımının kontrolü ile Mahkeme tarafından “malvarlığından” barışçıl şekilde yararlanma genel ilkesi çerçevesinde ele alınan önlemler arasındaki ayırım bakımından da geçerlidir. Genel olarak, bir önlem ne kadar az müdahaleci ise, kullanımının kontrolü başlığından çok birinci genel ilke kapsamında analiz edilmesi uygundur.

70. Benzer önlemler Mahkeme tarafından farklı şekilde nitelendirilebilir (örneğin *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, §§ 62-64 vakasında belirli bir süre için getirilen imar yasaklarıyla tamamlanan kamulaştırma kararı mülkiyetin kullanımının kontrolü olarak analiz edilmiş iken *Phocas v. France*, § 52; *Iatridis v. Greece* [BD], § 55; *Katte Klitsche de la Grange v. Italy*, § 40; *Pialopoulos and Others v. Greece*, § 53 vakalarında benzer önlemler genel ilke altında ele alınmıştır). Benzer şekilde *Pressos Compania Naviera S.A. and Others v. Belgium*, § 34 vakasında tazminat taleplerinin yasama müdahalesiyle ortadan kaldırılması mülkiyetten yoksun bırakma olarak ele alınmış iken *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece* vakasında Mahkeme benzer türdeki önlemi Protokol No. 1 Madde 1’in birinci kuralı çerçevesinde incelemiştir.

71. Bazı vakalarda Mahkeme için bir önlem veya önlemler silsilesinin yoksun bırakma veya mülkiyetin kullanımının kontrolü olarak nitelendirilmesi güçlü arzedebilmektedir; zira söz konusu önlemlerin mevcut vaka-hukukunda tanımlanmış/nitelendirilmiş önlemlere benzeştirilmesi kolay olmayabilir, veya önlemler silsilesi ulusal hukukun çeşitli dalları kapsamında birbirine benzemeyen kararlardan müteşekkil olabilir. Bu tip vakalarda Mahkeme vakanın koşullarını yüksek ihtimalle Protokol No. 1 Madde 1’in ilk cümlesindeki genel ilke çerçevesinde analiz edecektir. Bu durum özellikle başvurunun mülkiyetini etkileyen sadece bir karardan ziyade birden çok karar/önlemin kombinasyonunun söz konusu olduğu hallerde geçerlidir (*Đokić v. Bosnia and Herzegovina*, §§ 55-56 – başvurunun kayıtlı malik olduğu ve fakat dairenin kendisine iadesini sağlayamadığı hukuken geçerli bir daire alım-satım sözleşmesi, ve *Matos e Silva, Lda., and Others v. Portugal*, § 85 – resmi bir kamulaştırma kararının yokluğunda taşınmaz üzerindeki tasarrufun kayıtlanması ve kamulaştırma planlandığı için meydana gelen zarar ve fakat başvuru sahiplerinin araziye işlemeye devam etmesi). Başvuru sahiplerinin kamulaştırılan taşınmazlarının kamulaştırma karşılığı verilmesi gereken bedelin belirlenmesi amacıyla yapılan piyasa değeri takdiri ile aynı taşınmazın veraset vergisi amacıyla yapılan kıymet takdiri arasındaki uyumsuzluktan yakındığı bir vakada, kamulaştırma ve vergileme ayrı ayrı incelenmiş ve ihlal olmadığı sonucuna varılmıştır. Ancak söz konusu önlemlerin müttehit etkisi birinci kural altında ele alınmış ve bu sefer ihlal olduğu sonucuna varılmıştır (*Jokela v. Finland*, §§ 61-65).

72. Her ne kadar önlemler aynı hukuki etkiye sahip olmasalar ve farklı amaçlar gütseler dahi böyle vakalarda Mahkeme normalde bunların “malvarlığından” barışçıl şekilde yararlanmasına saygı genel ilkesi ışığında birlikte göz önüne alınması gerektiğini düşünmektedir (*Matos e Silva, Lda., and Others v. Portugal*, §§ 84-85).

73. Önlemlerin kullanımının kontrolü veya genel ilke kapsamında olup olmadığını tespit etmekteki güçlük, Mahkemenin Protokol No. 1 Madde 1’in hangi kısmının uygulanacağını açıkça belirtmediği (*Papamichalopoulos v. Greece*, § 46) veya bu sorunu açıkça cevapsız bıraktığı (*Lavrechov v. the Czech Republic*, § 43; *Denisova and Moiseyeva v. Russia*, § 55; *Ünsped Paket Servisi SaN. Ve TiC. A.Ş. v. Bulgaria*, §§ 39-40) bazı vakalarda da müşahade edilmektedir.

74. Her halükarda Mahkeme müdahalenin sınıflanmasından bağımsız olarak aynı değerlendirme ölçütlerini uygulamaktadır. Bütün vakalarda müdahale, kamu kararına yönelik olmalı (aşağıda müdahalenin kamu yararına yönelik olması bölümüne bakınız), hukukun öngördüğü koşullara uygun olmalı (aşağıda müdahalenin hukukun öngördüğü koşullara tabi olması bölümüne bakınız) ve adil denge testini geçmelidir (aşağıda Ölçülülük ve Bağlantılı Hususlar bölümüne bakınız).

75. Özel hukuk kişileri arasındaki medeni hukuk uyuşmazlığına dair yargılama süreçleri tek başına Devletin Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesindeki sorumluluğunu doğurmaz (*Ruiz Mateos v. the*

düşündüğümüz yerlerde kavramın geniş anlamını vurgulamak için kamulaştırmanın yanında veya yerine “el atma” (“takings”) terimine de yer verilmiştir.

United Kingdom, Komisyon kararı, pp. 268 and 275; *Gustafsson v. Sweden* [BD], § 60; *Skowroński v. Poland* (dec.); *Kranz v. Poland* (dec.); *Eskelinen v. Finland* (dec.); *Tormala v. Finland* (dec.); *Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd and Others v. Georgia**, § 310). Tek başına Devletin yargısal sistemi üzerinden özel hukuk uyuşmazlıklarının karara bağlanması için mecra sağlaması, adli yargı tarafından verilen bir hükmün maddi sonucunun “malvarlığında” belirli bir kayba yol açması dahi Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesinde malvarlığı haklarına Devletin müdahale ettiği anlamına gelmez (*Kuchař and Štis v. the Czech Republic*, Komisyon kararı). Bununla birlikte, haklarının çiğnendiğini ileri sürenlere haklarını talep ve icra etmek için etkili bir mecra içeren asgari yasal çerçeve oluşturmak Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesinde Devletin ödevleri arasındadır. Bunu yapmayan Devlet, hukukun üstünlüğünü koruma ve keyfiligi önleme yükümlülüğünün yerine getirmemiş olur (*Kotov v. Russia* [BD], § 117).

76. Mahkemenin ulusal hukukun doğru yorumlandığı ve uygulandığını teyit etmeye ilişkin yargı yetkisi oldukça sınırlı olup işlevi ulusal mahkemelerin yerine geçmek değildir. Kendisinin rolü daha çok ulusal mahkemelerin kararlarının keyfi veya bir başka şekilde açıkça mantıksız olmamasını temin etmektir (*Anheuser-Busch Inc. v. Portugal* [BD], § 83). Devlet, sadece ulusal mahkeme kararları bizzat ulusal hukuka uygun olmadığında veya Protokol No. 1 Madde 1’e aykırı şekilde açıkça mantıksızlıkla ve keyfilikle malul olduğunda veyahut kişi bir başka kişi lehine mülkiyetinden keyfi ve haksız şekilde yoksun bırakıldığında sorumlu tutulabilir (*Bramelid and Malmström v. Sweden*, Komisyon Kararı, pp. 82-83; *Dabić v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (dec.); *Vulakh and Others v. Russia*, § 44).

77. Mahkemenin, icra yönteminin taraflardan birine aşırı bir külfet yükleyecek derecede esnek olmamasından ötürü adli yargıda verilen bir hükmü müdahale olarak görmesi çok istisnaidir (*Milhau v. France*, §§ 48-53). Özelleştirme sürecinin bir parçası olarak satın alınmış gibi gösteren sahte belgeler temelinde satın aldığı dairesi bedeliye tarafından elinden alınan başvuruçunun durumunda Mahkeme, uyuşmazlığın konusunun ve vakada uygulanan esasa müteallik hükümlerin esaslı kamu hukuku unsurlardan oluştuğunu ve regülatif yetkisi kapsamında Devleti dahil ettiğine karar vermiştir (*Gladysheva v. Russia*, §§ 52-59). Benzer biçimde *Zhidov and Others v. Russia*, §§ 94-95 vakasında Mahkeme, özel kişi olan taraflar arasındaki işlemlerde mahkemece verilen tedbir kararlarının kamu yararı gütmelerinden dolayı “müdahale” teşkil ettiğini bulgulamıştır. *SIA AKKA/LAA v. Latvia*, §§ 58-59 vakasında Mahkeme, müzik çalışmalarının telif hakkının idare edilmesi için başvuruçunun kuruma tevdi edildiği eser sahiplerinin fikri mülkiyet hakkının korunmasına dair süreçlerde verilen hükmün, başvuruçunun kurumu müzik yayınına ilişkin sözleşmelere serbestçe taraf olma hakkını sınırlandırdığından müdahale teşkil ettiğini değerlendirmiştir).

a. Mülkiyetten Yoksun Kalınması

78. Hukukun işleyişi çerçevesinde başvuruçuların haklarının ortadan kaldırıldığı hallerde Mahkeme şikayetleri mülkiyetten yoksun kalınmasını düzenleyen ikinci kural kapsamında ele almaktadır.

79. *The Holy Monasteries v. Greece*, §§ 60-61 vakasında Mahkeme, taşınmazın mülkiyetinin nakli sonucu doğurduğu için belirli taşınmazın kullanım hakkı ile zilyetliğini otomatik olarak Devlete geçiren kanun hükmünün “mülkiyetten” yoksun bırakma teşkil ettiğine karar vermiştir.

80. “Mülkiyetten” yoksun bırakılma bireysel hakları ortadan kaldıran resmi/biçimsel bir kararın bulunmadığı ve fakat kamu makamları tarafından alınan çeşitli tedbirlerin başvuruçunun “malvarlığında” sanki kamulaştırmaymış gibi etki gösterdiği bazı durumlarda da gündeme gelebilir. “Mülkiyetten” yoksun bırakılmanın söz konusu olup olmadığına karar vermek amacıyla Mahkeme, kendisini biçimsel/resmi bir kamulaştırma veyahut mülksüzleştirme olup olmadığını incelemekle sınırlanamamak zorundadır; Mahkeme görünüşün ötesine bakmalı ve şikayet edilen durumun gerçeklerini araştırmalıdır. Sözleşme hakların “pratik ve etkili” şekilde güvence altına alınmasını amaçladığı için Mahkeme, şikayet edilen meselenin *de facto* kamulaştırma (kamulaştırmaz el atma – ÇN) teşkil edip etmediğini tespit etmelidir (diğer emsallerin yanında bkz., *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, § 63; *Vasilescu v. Romania*, § 51; *Schembri and Others v. Malta*, § 29; *Brumărescu v. Romania* [BD], § 76; *Depalle v. France* [BD], § 78). Aslında Sözleşmenin çeşitli maddeleri çerçevesinde Mahkeme vaka-hukuku, görünüşe ve kullanılan dilin ötesine bakıp durumun gerçeklerine odaklanmanın gerekli olabileceğine işaret etmektedir (örneğin *Apap Bologna v. Malta*, § 83).

81. Örneğin donanmanın deniz üssü kurarak başvuruçuların taşınmazının zilyetliğine el attığı ve bu

nedenle başvuruçuların taşınmazlarına erişemediği gibi bu taşınmazı satamadığı, miras olarak bırakmadığı, ipotek edemediği veya bağışlayamadığı yani taşınmaz üzerinde tasarrufta bulunma imkanının kaybedildiği, ve bu duruma bir çözüm bulmak için yapılan girişimlerin başarısız olduğu bir vaka, Mahkeme tarafından, resmi/biçimsel bir kamulaştırma kararı bulunmamasına rağmen, başvuruçular için taşınmaz kamulaştırılmışçasına yeterince ciddi fiili/de facto sonuçlar doğurur şeklinde değerlendirilmiştir (*Papamichalopoulos v. Greece*, §§44-46).

82. Protokol No. 1 yürürlüğe girmeden önce el koyulan altın sikkelerin anılan Protokolün yürürlüğe girmesinden sonra iadesine karar veren mahkeme kararının müteakiben bozulmasıyla alı konulmasının süre gittiği bir vakada Mahkeme, fiili engellemenin tıpkı hukuki engelleme gibi Sözleşmeyi ihlal edebileceğini not etmiştir. Eşya üzerinde her türlü tasarrufta bulunma imkanının kaybedilmesi ve bu duruma bir çözüm bulmak için yapılan girişimlerin başarısız olması, Mahkeme tarafından başvuruçular için yeterince ciddi sonuçlar doğuran de facto müsadere olarak değerlendirilmiştir (*Vasilescu v. Romania*, §§ 51-54).

83. Bir belediyenin başvuruçuların şirketin taşınmazının zilyetliğini elde etmek için acele kamulaştırma kararı aldığı, taşınmaza fiziksel olarak el atıp yol yapım çalışmalarına başladığı bir vakada kamu makamlarının yaptığı bu hukuka aykırı işlemlere müteakip bir mahkeme hükmüyle geriye etkili olarak ceviz verilmesi, başvuruçuların kendisine ait taşınmazın iadesini sağlama olasılığından mahrum etmiştir. Söz konusu mahkeme hükmünün etkisi, “malvarlığından” yoksun bırakılma derecesine varmaktadır (*Belvedere Alberghiera S.r.l. v. Italy*, § 54). Bir baraj inşaatı sonucunda bunlara kısmi fiziki erişim dahil olmak üzere taşınmazlarının değerlerinin yüzde 40 ve yüzde 100’ünün kaybının da de facto kamulaştırma teşkil ettiğine karar verilmiştir (*Aygun v. Turkey*, § 39). Benzer bir neticeye bir binanın hukuka aykırı olarak yıkılması bağlamında da ulaşılmıştır (*Zammit and Vassallo v. Malta*, § 54).

84. Eğer Mahkeme bir önlem veya önlemler bütünü kamulaştırma/el atma olarak nitelendirirse, bu durum Devlete etkilenen malike bir tazminat/bedel ödeme yükümlülüğü getirir (Mülkiyete müdahale edildiğinde adil dengenin bir unsuru olarak tazminat alt bölümüne bakınız).

b. Kullanımın Kontrolü

85. Mahkeme tarafından malvarlığının kullanımının kontrolü olarak üçüncü kural çerçevesinde nitelendirilen önlemler çok çeşitli durumları kapsamaktadır. Bunlar arasında örneğin: ticari işletmeleri etkileyen ruhsatların/lisansların iptali veya bunlara ilişkin koşulların değişmesi (*Traktörer Aktiebolag v. Sweden*, § 55; *Rosenzweig and Bonded Warehouses Ltd. v. Poland*, § 49; *Bimer S.A. v. Moldova*, §§ 49 and 51; *Megadat.com SRL v. Moldova*, § 65); okul kitapları pazarında Devlet tekelinin oluşturulması (*Könyv-Tár Kft and Others v. Hungary*, §§ 43 ve 59); kira kontrol sistemleri (*Mellacher and Others v. Austria*, § 44; *Hutten-Czapska v. Poland* [BD], § 160; *Anthony Aquilina v. Malta*, § 54; *Bittó and Others v. Slovakia*, § 101); kirasını ödemeyen kiracıların tahliyesine dair kararların kanun hükmüyle durdurulması (*Immobiliare Saffi v. Italy* [BD], § 46); maliklerin kiracılarından talep edebileceği kira bedelinin kanunla sınırlandırılması ve kira sözleşmesinin aynı koşullarla belirsiz süreli olarak uzatılması, ev sahiplerinin sözleşmeyi akdettikleri zamanda üzerinde özgürce anlaştıkları kira bedelini aynı koşullarla alması ve parsellerini kira şerhine tabi olmasına rağmen özgürce satabilmesi (*Lindheim and Others v. Norway*, § 75-78); arazi üzerindeki münhasır bazı hakların kaybı (*Chassagnou and Others v. France* [BD], § 74 – başvuruçuların arazisinde yapılan avcılık faaliyetine katlanma yükümlülüğü; *Herrmann v. Germany* [BD], § 72); bir arabanın resmi tescilinin yapılmasının reddi (*Yaroslavtsev v. Russia*, § 32; *Sildedzis v. Poland*, § 45); arazi malikine pozitif yükümlülükler dayatılması (zorunlu yeniden ormanlaştırma – *Denev v. Sweden*, Komisyon kararı); veyahut orman alanı olarak hukuken vasıflandırılma yapılması ve beraberinde malike getirilen yükümlülükler (*Ansay and Others v. Turkey* (dec.)).

86. Hukuka aykırı olarak yapılan yapıların yıkılması çoğunlukla mülkiyetin kullanımının kontrolü olarak görülmektedir (*Ivanova and Cherkezov v. Bulgaria*, § 69). *Saliba v. Malta*, § 46 kararında Mahkeme, bütünüyle hukuka aykırı olan inşaatın yıkılması kararının etkisinin, eğer hukukun gerekleri çiğnenmiş olmasaydı nasıl olacak idiyse durumu o hale geri getirmek olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte çok sayıda vakada yıkım kararı bir ceza olarak nitelendirilmiş ve bu nedenle de ceza mahkumiyeti söz konusu olmamasına rağmen Sözleşmenin 6. Maddesinin cezai itham kategorisi kapsamında görülmüştür (*Hamer v. Belgium*, §§ 59-60). Benzer şekilde *Sud Fondi srl and Others v.*

Italy (dec.) kararında Mahkeme, 7. Maddenin, çoktan bitirilmiş binaların sonradan yıkılmasıyla sonuçlanan hukuka aykırı geliştirilen arazinin müsadere edilmesine uygulanacağına karar vermiştir.

87. Müsadere ve zor alım Mahkeme tarafından mülkiyetin kullanımının kontrolü olarak görülmekte olup “malvarlığından” yoksun bırakmaya sebep olduğu açık olmasına rağmen Protokol No. 1 Madde 1’in ikinci fıkrası çerçevesinde ele alınmaktadır (*AGOSI v. the United Kingdom*, § 51; *Raimondo v. Italy*, § 29; *Honecker and Others v. Germany* (dec.); *Riela and Others v. Italy* (dec.)). Bu nedenle, Mahkemenin mevcut yaklaşımı, bir müsadere önleminin mülkiyetin kullanımının kontrolü teşkil ettiğidir (*Air Canada v. the United Kingdom*, § 34; *Silickienė v. Lithuania*, § 62).

88. Bir cezai hükmün yokluğunda getirilen önleyici müsadere önlemleri dahi, tek başına Protokol No. 1 Madde 1’i ihlal etmemektedir. Suç örgütüne üye olduğundan şüphelenilen kişinin malvarlığının anılan hukuka aykırı faaliyetlerden edinildiği karinesinin işletilmesi, eğer ilgili süreçler kişiye derdini yetkili makamlara arz etmesi için makul imkanlar sağlıyor ise ve mahkemelerin kararlarını sadece basit şüpheye dayandırması engellenmişse, bizatihi yasaklanmamıştır (*Arcuri and Others v. Italy* (dec.)).

c. Genel Kural

89. Birinci kural genel niteliklidir. Eğer malvarlığına müdahale ikinci veya üçüncü kural kapsamına sokulmaz ise, birinci kural uygulanır (herşeyi yakala formülü de denilir).

90. *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, §§ 64-65 kararında Mahkeme kamulaştırma şerhlerinin “malvarlığından” yoksun bırakılmaya götüren sürecin ilk adımı olduğunu saptayıp bunları birinci fıkranın ilk cümlesi çerçevesinde incelemiştir.

91. *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece*, §§ 62 and 68 kararında Mahkeme tahkim kararını geçersiz ve icra edilemez ilan eden yasama müdahalesini genel kural altında incelemiş ve başvuru haklarının mülkiyet hakkının ihlal edildiğini bulgulanmıştır.

92. *Loizidou v. Turkey* (§§ 61-64) vakası başvuru hakkının Kuzey Kıbrıs’ta yer alan taşınmazına erişimiyle alakalıdır. Mahkeme başvuru hakkının seyahat hakkına/serbest dolaşım hakkına indirgenemeyeceğini ve Protokol No. 1 Madde 1’in uygulanacağını hükme bağlamıştır. Başvuru hakkının yasal maliki statüsünde kalmaya devam etmektedir. Taşınmaza erişimin Türk güçleri tarafından süredir şekilde engellenmesi, bir müdahale olarak görülmüş ve başvuru hakkının mülkiyet hakkının genel kural çerçevesinde ihlal edildiği bulgulanmıştır.

93. Arazi toplulaştırması (*Prötsch v. Austria*, § 42), şehir planlama politikası (*Phocas v. France*, § 52), idari yoldan tahliye (*Iatridis v. Greece* [BD], § 55), arazi kullanım planı (*Katte Klitsche de la Grange v. Italy*, § 40), ve başvuru hakkının arsasında inşaat durdurma şeklindeki planlama önlemi (*Pialopoulos and Others v. Greece*, § 56) genel ilke altında incelenmiştir.

2. Hukukilik İlkesi*

94. Protokol No. 1 Madde 1’de korunan haklara herhangi bir müdahale mutlaka hukukilik gereğini karşılamalıdır (*Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia* [BD], § 95; *Bélané Nagy v. Hungary* [BD], § 112). “Hukukun öngördüğü koşullara tabi olarak” ibaresi, “malvarlığından” barışçıl şekilde yararlanma hakkına getirilen tüm müdahalelerin, 8. Madde’de geçen “hukuka uygun olarak” ibaresiyle anılan hükümlerle korunan haklara yapılan müdahaleler ile “hukukça öngörüldüğü” ibaresiyle Sözleşmenin 9, 10 ve 11. Maddelerinde korunan haklara yapılan müdahalelerle aynı şekilde anlaşılacağı anlamına gelmektedir.

* Çevirenin notu: Mülkiyet hakkının sınırlandırılmasında hukukilik koşulu özellikle Türk Anayasa Mahkemesine bireysel başvurularda önemli bir güvence klotudur. Zira AYM maddi kanun anlayışının yanında şekli kanun anlayışını da benimsediğinden mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin mutlaka bir kanun hükmüne dayanmasını aramaktadır. Bu yönüyle Türk bireysel başvuru sisteminin mülkiyet hakkına (ve diğer sınırlandırılabilir haklara) sağladığı güvence, AIHM’in sağladığı güvenceye göre çok daha sıktır. Olası bir başvuruda somut uyuşmazlığın koşulları çerçevesinde bu hususun göz önünde bulundurulması avantajlı olabilecektir. Ayrıntılı bilgi için bkz. H. Burak Gemalmaz, *Mülkiyet Hakkı*, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 6, Avrupa Konseyi Yayını, Ankara, 2018, sf:117-132.

95. Hukukilik ilkesi Protokol No. 1 Madde 1'in ilk ve en önemli gerekliliğidir. Birinci fıkranın ikinci cümlesi, bir "malvarlığından" yoksun bırakılma müdahalesine "hukukun öngördüğü koşullara tabi olarak" cevaz vermekte; ikinci fıkrası ise Devletlerin "kanunları" icra etmek suretiyle mülkiyetin kullanımının kontrolü yetkisini tanımaktadır. Dahası, demokratik bir toplumun temel ilkelerinden biri olan hukuk devleti/hukukun üstünlüğü ilkesi, Sözleşmenin bütün Maddelerinde mündemictir (*Latridis v. Greece* [BD], § 58; *Former King of Greece and Others v. Greece* [BD], § 79; *Broniowski v. Poland* [BD], § 147).

96. Bir yasal dayanağın ulusal hukukta varlığı, hukukilik ilkesini karşılamaya tek başına yeterli değildir. Buna ek olarak, söz konusu yasal dayanağın hukuk devleti/hukukun üstünlüğü nosyonuna uygun olmak ve keyfiliğe karşı güvenceler temin etmek gibi belirli bir kaliteye sahip olması gerekmektedir. Bu doğrultuda Protokol No. 1 Madde 1'de yer verilen "hukuk" ibaresi, Sözleşmenin diğer kısımlarda kullanılan ve hem kanunları hem de içtihat hukukunu kapsayan terimle aynı kavramı imlemektedir (*Špaček, s.r.o., v. the Czech Republic*, § 54; *Vistiňš and Perepjolkins v. Latvia* [BD], § 96).

97. Sözleşmesel anlamda "hukukilik" gerekliliği, keyfilikten korunmayı içeren hukuk devleti/hukukun üstünlüğü ilkesine uygunluğu talep etmektedir (*East West Alliance Limited v. Ukraine*, § 167; *Ünspeđ Paket Servisi SaN. Ve TiC. A.Ş. v. Bulgaria*, § 37). Ulusal mahkeme kararları arasındaki farklılıklar hukuk devleti/hukukun üstünlüğü ilkesine ilişkin gerekliliklerle bağdaşmayan hukuki belirsizlikler yaratabilir (*Molla Sali v. Greece* [BD], § 153).

98. Hukukilik ilkesi ayrıca, ulusal hukuktaki meseleye uygulanabilir hükümlerin, icraları esnasında yeterli şekilde erişilebilir, belirli ve öngörülebilir olmasını gerektirmektedir (*Beyeler v. Italy* [BD] § 109; *Hentrich v. France*, § 42; *Lithgow and Others v. the United Kingdom*, § 110; *Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* [BD], § 103; *Centro Europa 7 S.R.L. and di Stefano v. Italy* [BD], § 187; *Hutten-Czapska v. Poland* [BD], § 163).

99. Hukukun erişilebilirliği bağlamında "hukuk" terimi, biçimsel şekilde değil maddi içeriğiyle anlaşılmalıdır. Bu nedenle, Protokol No. 1 Madde 1 tarafından korunan hakların kullanılmasına ilişkin belirli düzenlemelerin, yasaların veya düzenleyici belgelerin vazı ve vatandaşlar ile tüzel kişileri bağlaması için hukukun öngördüğü şekilde resmi gazetelerde yayımlanmaması, eğer Mahkeme bu düzenlemelerin herhangi bir başka yolla kamuya bilinir kılındığına ikna olursa, o düzenlemeleri hukuk olarak görmeyi engellemez (*Špaček, s.r.o., v. the Czech Republic*, §§ 57-60).

100. Bir kural ancak kamusal makamlarca yapılan keyfi müdahalelere karşı bir koruma önlemi sağlaması halinde "öngörülebilir"dir (*Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy* [BD], § 143). Bu nedenle ilgili birey veya kuruma, hükümlerle güvence altına alınan haklara müdahale eden önlemleri etkin biçimde sorgulama amacıyla yetkili makamların önünde dava edebilmeye ilişkin makul bir fırsat sağlanmasına ilişkin usuli güvence malvarlığından barışçıl biçimde yararlanmaya yapılan her bir müdahaleye eşlik etmelidir. Bu koşulun karşılanıp karşılanmadığının tespitinde uygulanabilir yargısal ve idari usuller kapsayıcı bir bakışla değerlendirilmelidir (*Lekić v. Slovenia* [BD], § 95; *Jokela v. Finland*, § 45; *Capital Bank AD v. Bulgaria*, § 134; ve *Stolyarova v. Russia*, § 43). İlgili kişinin verili bir davanın yol açabileceği sonuçları değerlendirmek üzere uygun bir hukuki tavsiye almak zorunda olması durumunda dahi kanun öngörülebilirlik gerekliliğini karşılıyor olabilir. Bu bilhassa, mesleklerini sürdürürken üst düzey tedbir almaya alışkın olan, profesyonel veya ticari faaliyet yürüten kişilere ilişkin durumlarda geçerlidir. Bu nedenle bu kişilerin bu tarz bir faaliyetin yol açabileceği riskleri değerlendirirken özel destek almaları beklenebilir (*Lekić v. Slovenia* [BD], § 97).

101. Sözleşmenin 6. Maddesi bağlamında hukuk devleti/hukukun üstünlüğü ilkesi ile adil yargılanma nosyonu, zorlayıcı kamu yararı sebepleri hariç, yasamanın bir uyumsuzluğunun yargısal sonucunun belirlenmesini etkilemek amacıyla adaletin idaresine yaptığı müdahaleyi dışlamaktadır (*Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece*, § 49; *National & Provincial Building Society, Leeds Permanent Building Society and Yorkshire Building Society v. the United Kingdom*, § 112; *Zielinski and Pradal and Gonzalez and Others v. France* [BD], § 57; *Azienda Agricola Silverfunghi S.a.s. and Others v. Italy*, § 76). Yine de, Protokol No. 1 Madde 1 bağlamında ele alındığında, yasama müdahalesi niteliğinde görülen geriye etkili kanunlar, anılan hükmün aradığı hukukilik ilkesine riayet edebilmektedir (*Maggio and Others v. Italy*, § 60, *Arras and Others v. Italy*, § 81; *Azienda Agricola*

Silverfunghi S.a.s. and Others v. Italy, § 104). Müdahaleye yol açan olguların gerçekleşmesi sonrasında vaz edilen kanunlar temelinde yapılan kullanımın kontrolü önlemleri bu haliyle hukuka aykırı değildir (*Saliba v. Malta*, §§ 39-40), yeterki söz konusu kanunlar spesifik olarak tekil bir vakanın sonucunu etkileme amacıyla vaz edilmiş olmasın. Ne Sözleşme ne de Protokoller, yasamanın mevcut özel hukuk sözleşmelerine geriye etkili şekilde müdahale etmesini dışlamamaktadır (*Mellacher and Others v. Austria*, § 50; *Bäck v. Finland*, § 68).

102. Bununla birlikte bazı durumlarda mevzuatın bir kişiyi “malvarlığında” önceden mevcut bir “alacağından” yoksun bırakma sonucu doğuracak şekilde geriye etkili uygulanması, bir yanda genel yararın gerekleri ile diğer yanda “malvarlığından” barışçıl şekilde yararlanma hakkının korunması arasındaki adil dengenin bozulmasına yol açan bir müdahale teşkil edebilir (*Maurice v. France* [BD], §§ 90 and 93). Bu yaklaşım aynı zamanda uyumsuzluğun özel bireyler arasında olduğu ve Devletin süreçlere taraf olmadığı davalarda da uygulanır (*Kamoy Radyo Televizyon Yayincilik ve Organizasyon A.S. v. Turkey*, § 40).

103. Hukukilik ilkesi ayrıca Devlete veya diğer kamu makamlarına aleyhlerine verilmiş yargısal karar ve talimatlara uyma ödevi yüklemektedir (*Belvedere Alberghiera S.r.l. v. Italy*, § 56; aşağıda İcra Süreçleri bölümüne bakınız).

3. Kamu Yararı veya Genel Yarar

104. Bir kamu makamı tarafından “malvarlığından” barışçıl yararlanmaya yapılan herhangi bir müdahale ancak meşru bir kamu yararına (veya genel yarara) hizmet ediyorsa haklılaştırılabilir (*Bélané Nagy v. Hungary* [BD], § 113; *Lekić v. Slovenia* [BD], § 105).

105. Aşağıdaki amaçlar Mahkeme tarafından anılan hüküm kapsamında kamu yararı nosyonu içerisinde görülmüştür: konut sektöründeki sosyal adaletsizliğinin ortadan kaldırılması (*James and Others v. the United Kingdom*, § 45); spesifik sanayiilerin millileştirilmesi (*Lithgow and Others v. the United Kingdom*, §§ 9 and 109); şehir planlarının yapılması (*Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, § 69); *Cooperativa La Laurentina v. Italy*, § 94; yerel arsa geliştirme planının uygulanmasıyla bağlantılı olarak arsanın güvenliğinin sağlanması (*Skibińscy v. Poland*, § 86); vergi kaçakçılığının önlenmesi (*Hentrich v. France*, § 39); uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele önlemleri (*Butler v. the United Kingdom* (dec.); alkol tüketiminin kısıtlanmasına yönelik önlemler (*Tre Traktörer AB v. Sweden*, § 62); ahlakın korunması (*Handyside v. the United Kingdom*, § 62); piyasaya sürülen arabaların yasal orijinlerinin kontrol edilmesi (*Sildedzis v. Poland*, § 50); hukuka aykırı şekilde kazanılan paranın müsadereesi (*Honecker and Others v. Germany* (dec.); sosyalist ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçiş (*Lekić v. Slovenia* [BD], §§ 103 ve 105); ve adaletin etkililiğini ve güvenilirliğini zedeleyen gecikmeler olmaksızın tesis edilmesinin önemine yapılan atıfla adalet sisteminin sorunsuz işleyişi (*Konstantin Stefanov v. Bulgaria*, § 64).

106. Çevrenin korunması da kamu yararına yönelik sayılmaktadır (*G.I.E.M. S.R.L. and Others v. Italy* (merits) [BD], § 295; *Bahia Nova S.A. v. Spain* (dec.); *Chapman v. the United Kingdom* [BD], § 82). *Hamer v. Belgium* (§ 79) kararında Mahkeme, Sözleşmenin hiçbir Maddesinin mevcut halleriyle özel olarak çevrenin genel korunmasını temin etmek amacıyla ihdas edilmemesine rağmen (*Kyrtatos v. Greece*, § 52), “günümüz toplumunda çevrenin korunmasının giderek artan önemde bir mülhaza olduğu” ve “ekonomik mülhazalar ve hatta mülkiyet hakkı gibi temel hakların, özellikle Devletin konuya ilişkin mevzuat vaz ettiği yerlerde, çevrenin korunmasına dair mülhazalara baskın gelmemesi gerektiğini” belirtmiştir. Son olarak, hem ticari menfaat hem de kamu menfaati amaçlarıyla konut geliştirilmesinin çevrenin korunması kadar güçlü bir kamu menfaatini içermediği değerlendirilmiştir (*Svitlana Ilchenko v. Ukraine*, § 70).

107. Protokol No. 1 Madde 1 bağlamında Devlet tarafından yapılan hataların düzeltilmesi de kamu yararı nosyonu içerisine girmektedir (*Albergas and Arlauskas v. Lithuania*, § 57; *Pyrantienė v. Lithuania*, §§ 44-48; *Bečvář and Bečvářová v. the Czech Republic*, § 67); ki bu tip durumlara sonradan hatalı olduğu ortaya çıkan birel işlemler temelinde bireyler tarafından geçerli şekilde edinilen sosyal sigorta ödemeleri dahildir (*Moskal v. Poland*, § 63). Daha geniş olarak, hak edilmediği veya haksız şekilde edinildiği düşünülen aylık avantajlarına sosyal güvenlik sisteminin hakkaniyete uygunluğunu temin etmek amacıyla yasama müdahalesiyle son vermek de (*Cichopek and Others v. Poland* (dec.), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

§ 144) kamu yararı güden bir müdahale olarak görülmektedir.

108. Konut/barınma alanında kira kontrolü veya kiracıların korunması gibi Devlet tarafından uygulanan düzenleyici önlemler, kiracıların toplumsal olarak korunması amacı güttüğünden Mahkemece çoğunlukla kamu yararına yönelik sayılmaktadır (*Anthony Aquilina v. Malta*, § 57; *Velosa Barreto v. Portugal*, § 25; *Hutten-Czapska v. Poland* [BD], § 178; *Amato Gauci v. Malta*, § 55).

109. Kültürel mirasın muhafazası ve şartlar uygunsuzsa bunun sürdürülebilir şekilde kullanılması, yaşamın belirli bir kalitede sürdürülmesine ek olarak, bölgenin ve bölge halkının tarihsel, kültürel ve sanatsal kökenlerinin korunması amacı gütmektedir. Bu haliyle kültürel miras, korunması ve geliştirilmesi yükümlülüğü kamu makamlarının üzerine düşen temel değerlerdir (*Beyeler v. Italy* [BD], § 112; *SCEA Ferme de Fresnoy v. France* (dec.); *Debelianovi v. Bulgaria*, § 54; *Kozacioğlu v. Turkey* [BD], § 54).

110. Kamu kararı nosyonu kapsamında mütalaa edilen müdahale amaçları listesi çok geniş olup çeşitli olgusal bağlamlardaki kamu düzeni mülahazalarıyla belirlenen çeşitli yeni amaçları içerebilir. Özellikle, taşınmazları kamulaştıran/taşınmazlara el atan mevzuat (*Former King of Greece and Others v. Greece* [BD], § 87; *Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia* [BD], § 106) veya sosyal güvenlik ödemelerine ilişkin mevzuat vaz edilmesi kararı, ekseriyetle siyasi, ekonomik ve toplumsal meselelere dair mülahazaları içerecektir. Mahkeme makul bir temelden açıkça yoksun bulunmadığı sürece yasamanın neyin “kamu yararına” olduğuna dair yargısına hürmet edecektir (*Béláné Nagy v. Hungary* [BD], § 113).

111. Sözleşmeyle kurulan koruma sistemi çerçevesinde mülkiyetten yoksun bırakılmayı sonuçlayan önlemleri veya “malvarlığından” barışçıl şekilde yararlanmaya müdahaleyi gerektiren bir kamusal mülahaza meselesinin varlığına dair ilk değerlendirmeyi yapmak ulusal makamlara düşmektedir. Dolayısıyla, Sözleşme güvencelerinin teşmil ettiği diğer alanlarda olduğu gibi burada da ulusal makamlar geniş bir takdir marjından yararlanırlar. Örneğin sosyal ve ekonomik politikalarının uygulanmasında yasamaya tanınan takdir marjı geniş olacaktır ve Mahkeme makul bir temelden açıkça yoksun bulunmadığı sürece yasamanın neyin “kamu yararına” olduğuna dair yargısına hürmet edecektir (*Béláné Nagy v. Hungary* [BD], § 113). Kaldı ki, “kamu yararı” nosyonu ister istemez şümulüdür (*Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia* [BD], § 106; *R.Sz. v. Hungary*, § 44; *Grudić v. Serbia*, § 75). Normalde Mahkeme, incelemekte olduğu müdahalenin kamu yararına yönelik olduğu yönündeki Sözleşmeciler Devletlerin argümanlarına hürmet etmekte olup bu bağlamdaki denetiminin/incelemesinin yoğunluğu düşüktür. Böylece, Mahkeme önündeki belirli bir vakada başvuruçunun belirli bir önlemin gerçekte davalı Sözleşmeciler Devletçe gösterilenden farklı bir amaca hizmet ettiği yönündeki argümanının nadiren ciddi bir başarı şansı vardır. Her halükarda, Devletin Mahkeme önündeki yargılamada açıkça dayandığından farklı olsa bile müdahalenin kamu yararı gütmesi Mahkeme için yeterlidir. Hatta bazı örneklerde Mahkeme amacı kendi insiyatifiyle belirlemektedir (*Ambruosi v. Italy*, § 28; *Marija Božić v. Croatia*, § 58).

112. Örneğin, özellikle siyasi ve ekonomik rejim değişikliği bağlamında kabul edilen kanunlar (*Valkov and Others v. Bulgaria*, § 91); kamu bütçesini korumak amacıyla karar alınması (*N.K.M. v. Hungary*, §§ 49 and 61); veya fonların yeniden tahsis edilmesi (*Savickas and Others v. Lithuania* (dec.)); veya büyük bir ekonomik kriz tarafından tetiklenen tasarruf tedbirleri (*Koufaki and Adedy v. Greece* (dec.), §§ 37 and 39; and *Da Conceição Mateus and Santos Januário v. Portugal* (dec.), § 22; *Da Silva Carvalho Rico v. Portugal* (dec.), § 37) söz konusu olduğunda takdir marjı geniş olacaktır.

113. Ulusal makamların değerlendirmesine hürmet edilmesi neticesinde Mahkemenin müdahaleyi meşrulaştıran kamu yararı bulunmadığını tespit ettiği örnekler nadirdir (*S.A. Dangeville v. France*, §§ 47 and 53-58 – fazla ödenen verginin iade edilmemesi; *Rosenzweig and Bonded Warehouses Ltd. v. Poland*, § 56) – başvuruçuların işletme ruhsatının, kamu makamlarınca ilgili kararlarda herhangi bir kamu yararı gerekçesine dayanılmaksızın iptal edilmesi; *Vassallo v. Malta*, § 43 – taşınmaza el atılma tarihinden itibaren ilk el etma amaçlarına uygun olarak somut bir kullanım olmaksızın yirmi sekiz yıl geçmesinin, kamu yararı koşulu bakımından Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesinde sorun doğurması; ve *Megadat.com SRL v. Moldova*, § 79 – kamu makamlarının başvuruçucu şirketin ruhsatını/lisansını iptal ederken herhangi bir sahîh ve tutarlı politika izlediğinin Mahkemeyi tatmin edecek ölçüde gösterilmemesi).

4. Ölçülülük ve Bağlantılı Hususlar (adil denge, tazminat, takdir marjı)*

114. “Malvarlığından” barışçıl şekilde yararlanma hakkına yapılan bir müdahalenin Protokol No. 1 Madde 1’in birinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan genel kurala uygun olması için, hukuk tarafından öngörülme ve kamu yararına yönelik olma koşullarının yanında, toplumun genel yararının gerekleriyle bireyin temel haklarının korunması gerekliliği arasında “adil bir denge” kurulmak zorundadır (*Beyeler v. Italy* [BD], § 107; *Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* [BD], § 108).

115. Diğer bir ifadeyle, Protokol No. 1 Madde 1’in ihlali iddiasını içeren vakalarda Mahkeme, Devletin tasarrufu veya ataleti sebebiyle kişinin ölçüsüz ve aşırı bir külfete maruz kalıp kalmadığını açıklığa kavuşturmalıdır. Bu gerekliliğe uyulup uyulmadığını takdir ederken Mahkeme, Sözleşmenin hakları “pratik ve etkili” olarak güvenceye aldığını göz önünde bulundurarak uyuşmazlık konusu çeşitli menfaatleri etraflıca incelemelidir. Bu bağlamda yasal veya idari veyahut da kamu makamlarının uygulamalarından kaynaklanan belirsizliğin, Devletin tasarrufunun değerlendirilmesinde dikkate alınan bir faktör olduğunun altı çizilmelidir (*Broniowski v. Poland* [BD], § 151).

116. Bu denge arayışı Sözleşmenin bütününde mündemiç olup ayrıca Protokol No. 1 Madde 1’in yapısına da yansımış durumdadır (*Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, § 69; *Brumărescu v. Romania* [BD], § 78; *Saliba v. Malta*, § 36; *Bistrović v. Croatia*, § 34).

117. Adil dengenin kurulup kurulmadığı meselesi sadece uyuşmazlık konusu müdahalenin kamu yararı güttüğü ve hukukilik koşulunu karşılayıp keyfi olmadığı belirlendikten sonra gündeme gelir (*Iatridis v. Greece* [BD], § 58; *Beyeler v. Italy* [BD], § 107).

118. Anılan mesele, Protokol No. 1 Madde 1’in ihlal edilip edilmediğinin karara bağlanmasında çoğunlukla belirleyici niteliktedir. Mahkeme, müdahalenin kamu yararı güdüp gütmeyeceği hakkındaki oldukça sınırlı incelemesinin aksine, normalde derin bir ölçülülük analizi yapmaktadır (Yukarıda Müdahalenin Kamu Yararına Yönelik Olması bölümüne bakınız).

119. Ölçülülük testinin amacı, haklarının kullanımının şikayet edilen müdahaleden etkilenmesi suretiyle başvurucunun nasıl ve hangi ölçüde kayıtladığının ve getirilen bu kayıtlamanın başvurucunun durumuna olan olumsuz yansımalarının neler olduğunun ortaya koyulmasıdır. Daha sonra bu etki, müdahaleyle güdülen kamu yararının önemine karşı dengelenir.

120. Bu inceleme sırasında çok sayıda faktör Mahkeme tarafından dikkate alınmaktadır. Bu faktörlerin sabit bir listesi yoktur. Bunlar vakanın olgularına ve ilgili müdahalenin niteliğine bağlı olarak vakadan vakaya değişmektedir.

121. Genel olarak, bir kamu yararı meselesi söz konusu olduğunda doğru zamanda ve uygun ve tutarlı şekilde harekete geçmek kamu makamlarının üzerine düşer (*Fener Rum Erkek Lisesi Vakfı v. Turkey*, § 46; *Novoseletskiy v. Ukraine*, § 102). Mahkeme, Devlet tarafından atılan adımlar dahil olmak üzere yargılamanın taraflarının tasarruflarını bir bütün olarak dikkate almaktadır (*Beyeler v. Italy* [BD], § 114; *Bistrović v. Croatia*, § 35).

122. Protokol No. 1 Madde 1 bağlamındaki adil denge testinin incelenmesinde dikkate alınan bazı tipik faktörler aşağıdaki gibidir:

a. Usuli Faktörler

123. Her ne kadar Protokol No. 1 Madde 1 açıkça usuli gereklere yer vermemekteyse de, “malvarlığına” müdahale eden önlemlerden etkilenen kişilere, bu önlemlere etkili şekilde karşı

* Çevirenin notu: Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. H. Burak Gemalmaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı*, 2. Tıpkı Basım, Beta Yay, İstanbul, 2017; 519-613; “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından Mülkiyet Hakkının Sınırlanmasında ‘Adil Denge’ İlkesi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. İlhan Özay’a Armağan, Vol: LXIX, No. 1-2, 2011, sf: 347-371; H. Burak Gemalmaz, *Mülkiyet Hakkı*, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 6, Avrupa Konseyi Yayını, Ankara, 2018, sf:139-191.

çıkabilmek amacıyla, vakada hukuka aykırılık veya keyfi ve makul olmayan tasarruf olduğu gibisinden iddialarını yetkili makamlara sunması için makul bir fırsatı içeriyor şekilde yorumlanmaktadır (*G.I.E.M. S.R.L. and Others v. Italy* (esas) [BD], § 302; *Yildirim v. Italy* (dec.); *AGOSI v. the United Kingdom*, §§ 55 and 58-60; *Air Canada v. the United Kingdom*, § 46; *Arcuri and Others v. Italy* (dec.); *Riela and Others v. Italy* (dec.)). Bu usuli güvenceler hukukilik ilkesinde mündemiçtir *Lekić v. Slovenia* [GC], § 95) (bkz. yukarıda hukukilik ilkesine ilişkin alt bölüm).

124. Bu koşulun karşılanıp karşılanmadığının açığa çıkartılmasında Mahkeme, uygulanabilir usullerinin kapsamlı bir incelemesini yapmak zorundadır (*AGOSI v. the United Kingdom*, § 55; *Bowler International Unit v. France*, §§ 44-45; *Jokela v. Finland*, § 45; *Denisova and Moiseyeva v. Russia*, § 59; *Microintellect OOD v. Bulgaria*, § 44).

125. Başvurucuların önleme etkin şekilde karşı çıkma imkanına sahip olmadıkları vakalarda Mahkeme başvurucuların aşırı külfete maruz kaldıklarını bulgulamıştır (*Hentrich v. France*, § 49; *Könyv-Tár Kft and Others v. Hungary*, § 59; ve *Uzan and Others v. Turkey*, § 215). Mahkeme uygulanan usulün başvurucuya menfaatlerini hakkaniyetli şekilde savunma imkanı temin edip etmediğini kontrol etmektedir (*Bäck v. Finland*, § 63). Bir kredi birliği alacaklısının yöneticilerine, birliğin mali açıdan sağlam olduğunu göstermeye elverişli muhasebe kayıtlarına erişme izninin verilmemesi bağlamında ihlal kararı verilmiştir (*Družstevni Záložna Pria and Others v. the Czech Republic*, §§ 94-95). Başvurucular tarafından ileri sürülen esaslı argümanların yetkili makamlar tarafından hassas şekilde incelenip incelenmediği hususu da konuyla alakalıdır (*Megadat.com SRL v. Moldova*, § 74; *Novoseletskiy v. Ukraine*, § 111; *Bistrović v. Croatia*, § 37). Kamulaştırmadan her halükarda fayda elde edildiği yönündeki aksi iddia edilemeyen karinelerin/varsayımların işletilmesi (*Papachelas v. Greece* [BD], §§ 53-54) ile kamulaştırma bedelinin takdiri bağlamında kullanılan karineler (*Katkaridis and Others v. Greece*, § 49; *Efstathiou and Michailidis & Co. Motel Amerika v. Greece*, § 33) Hükümetlerin aleyhine sonuçlanmıştır.

126. Ulusal makamların vakada söz konusu olan özel menfaatler ile kamu yararı arasındaki dengeleme faaliyetinde başarısız olması da muhatap Devlete karşı sonuç doğurabilmektedir (*Megadat.com SRL v. Moldova*, § 74). Bir kişinin sahte pasaport kullanarak girdiği işinden elde ettiği bütün birikimlerinin müsadere edildiği bir vakada da ihlal bulunmuştur. Ulusal mahkemeler müsadere kararının mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasında adil bir denge kurup kurmadığını incelemekte yetersiz kalmışlardır. Bu nedenle bir ulusal mahkemenin ölçülülük analizini yapmaktaki yetersizliği Protokol No. 1 Madde 1'in ihlaliyle sonuçlanabilir (*Paulet v. the United Kingdom*, §§ 68-69). Benzer biçimde, otomatik genel ve esnek olmayan belirsiz süreli koruyucu önlemler de ihlalle sonuçlanabilir (*Uzan and Others v. Turkey*, § 193).

127. Başvurucunun haklarını kayıtlayan önlemlere karşı çıkılablmesinin uzun bir zaman alması da ayrıca dikkate alınmaktadır. İflas işlemleri süreci boyunca başvurucunun hakkının kayıtlanmasını haklı kılan bir neden bulunmayan *Luordo v. Italy*, § 70 vakasında iflas işlemlerinin amacını gerçekleştirmek için "malvarlığının" idaresinin müflisin elinden alınması ilke olarak gerekli olmakla birlikte, bu gereklilik zamanın geçmesi ve iflas işlemlerinin aşırı uzaması karşısında hafiflemiştir. *Uzan and Others v. Turkey*, § 207, vakasında Mahkemece ilişkili görülen faktörlerden biri de başvurucuların malvarlığı üzerindeki ilgili kayıtlamaların yaklaşık 10 yıl veya daha fazla sürmesiydi.

b. Önlemlerin Seçimi

128. Adil denge testinin unsurlarından birisi, kamu yararını tesis etmekte kamu makamlarınca makul şekilde başvurulabilecek daha az sınırlayıcı diğer önlemlerin mevcut olup olmadığıdır. Bununla birlikte, bunların olası mevcudiyeti tek başına itiraz edilen mevzuatı haksız kılmaz. Yasama sahip olduğu takdir marjı sınırları içerisinde kaldığı müddetçe, ilgili mevzuatın problemi ele almakta en iyi çözüm olup olmadığını veya yasamanın takdir yetkisini farklı şekilde kullanabileceğini söylemek Mahkemenin üzerine vazife değildir (*James and Others v. United Kingdom*, § 51; *Koufaki and Adedy v. Greece* (dec.), § 48).

129. Başvurucunun haklarına daha hafif bir müdahaleyle aynı hedefe ulaşılabilecek olup olmadığını mümkünlüğü ile kamu makamlarının bu tip daha az sınırlayıcı çözümlerin uygulanma ihtimalini gözetip gözetmediği de konuyla ilgili olabilmektedir (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*,

§§ 651-654; *Vaskrsić v. Slovenia*, § 83).

130. Hükümetin uyumsuzluk konusu önlemin arzulanan toplumsal ve ekonomik amaçlara ulaşmak için neden tek uygun önlem olduğuna, bu amaçlara ulaşmak için diğer önlemleri ciddi şekilde göz önünde bulundurup bulundurmadığına ve önlemin ulaşılmak istenen amaca orantılılığını takdir edip etmediğine dair spesifik hiçbir gerekçe sunmadığı durumlarda dahi Mahkeme, o önlemin tercih edilmesi için bir gerekçenin en baştan beri zımnen var olduğunu benimsemeye hazırdır (*Zelenchuk and Tsytsyura v. Ukraine*, § 122). Mahkeme benzer pozisyonda bulunanlar da dahil olmak üzere diğer hiçbir Avrupa Konseyi üyesi Devlette benzer bir önlemin bulunmadığını da dikkate almıştır (*ibid.*, § 127).

c. Adil Denge Testiyle Alakalı Esasa Müteallik Meseleler

131. Bazı vakalarda adil denge testi, örneğin kısmen kamulaştırılmasının taşınmazın başvuruca kalan kısmının değerini veya olanaklarını etkileyip etkilemediği gibi vakanın özel koşullarının Devlet tarafından yeterli hassasiyetle dikkate alınıp alınmadığı sorusunu içermektedir (*Azas v. Greece*, §§ 51-53; *Interoliva ABE v. Greece*, §§ 31-33). Bunun yapılmaması, kamusal yollar ile diğer inşaatların arda kalan arazinin yakın çevresinde inşa edilmesi örneğinde olduğu üzere, başvuruca taşınmazın yakınındaki inşaatın arda kalan taşınmazın değerinin esaslı miktarda azalmasında doğrudan ve açıkça rol oynadığı vakalarda Protokol No. 1 Madde 1'in ihlal edilmesine yol açabilir (*Ouzounoglou v. Greece*, § 30; *Bistrović v. Croatia*, §§ 42-44).

132. Başvuruca taşınmazın kıymetinin kamulaştırma sonucu arttığı ve dolayısıyla başvuruca kamulaştırmadan faydalandığı yönündeki çürütülemez karinenin/varsayımın işletilmesi, ölçülülük incelemesi bağlamında Muhatap Devletin aleyhine sonuçlanmıştır (*Papachelas v. Greece* [BD], §§ 53-54).

133. Başvuruca "malvarlığından" barışçıl şekilde yararlanma hakkına yapılan bir müdahalenin ölçülülülüğü irdelenirken, kamu makamlarına atfedilebilen gecikmelerin sonucu olarak başvuruca kendisini içinde bulabileceği belirsizlik durumu, bu tip davalarda Devletin tasarrufunun takdirinde göz önüne alınabilir bir faktördür (*Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão and Others v. Portugal*, § 54; *Broniowski v. Poland* [BD], §§ 151 ve 185; *Barcza and Others v. Hungary*, § 47; *Frendo Randon and Others v. Malta*, § 55; *Hunguest Zrt v. Hungary*, §§ 25 ve 27; *Zelenchuk and Tsytsyura v. Ukraine*, §§ 91 ve 106).

134. Kamulaştırmadan/el atmadan müteşekkil olmayan müdahalelerin söz konusu olduğu vakalarda Mahkeme, mevzuatın belirli periyot süren kayıtlamalar için bir tür giderime imkan verip vermediğini (aksi yönde, *Skibińscy v. Poland*, §§ 93-95); müdahalenin yasaklayıcı veya bastırıcı olup olmadığını (*Allianz-Slovenska-Poistovna, A.S., and Others v. Slovakia* (dec.); *Konstantin Stefanov v. Bulgaria*, § 67); medeni uyumsuzluk bağlamında Devlete bireyi dezavantajlı bir konuma sokacak şekilde ayrıcalıklı muamelede bulunulup bulunulmadığını (*Zouboulidis v. Greece (no. 2)*, §§ 32 and 35) – Devlet lehine daha kısa zamanaşımı süresi noktasında ihlal); taşınmazın kıymetinin vergisel amaçlar bakımından ve Devletçe ödenecek kamulaştırma bedelinin tespiti amacı bakımından aynı kurullarla belirlenip belirlenmediğini (*Jokela v. Finland*, §§ 62 and 65 – kamulaştırma bedeline göre daha yüksek belirlenen vergi bedeli noktasında ihlal) ayrıca ele almaktadır.

135. Yakınılan önlemlerin geçici karakteri, normalde Devletin yararınadır (*Da Conceição Mateus and Santos Januário v. Portugal* (dec.), § 29; *Savickas and Others v. Lithuania* (dec.), § 92).

136. Bir kişinin "malvarlığından" barışçıl yararlanmasına müdahale bir kamu makamı tarafından yapılan hatanın düzeltilmesi bağlamında meydana geldiğinde, iyi yönetim ilkesi, makamlara sadece hatanın düzeltilmesinde zamanında harekete geçme yükümlülüğü yüklemekle kalmaz (*Moskal v. Poland*, § 69; *Paplauskienė v. Lithuania*, § 49), aynı zamanda böyle hataların özellikle çatışan bir başka özel menfaatin olmadığı durumlarda ilgili bireyin zararına olacak şekilde giderilmemesi yükümlülüğü de getirir (*Gashi v. Croatia*, § 40; *Gladysheva v. Russia*, § 80; *Pyrantienė v. Lithuania*, § 70; *Moskal v. Poland*, § 73; *Albergas and Arlauskas v. Lithuania*, § 74; *S.C. Antares Transport S.A. and S.C. Transroby S.R.L. v. Romania*, § 48).

d. Başvurucuyla Alakalı Mülahazalar

137. Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesinde yapılan dengeleme testinin önemli faktörlerinden birisi başvurunun sistemdeki boşluk ve zayıflıklardan faydalanmaya teşebbüs edip etmediğidir (*National & Provincial Building Society, Leeds Permanent Building Society and Yorkshire Building Society v. the United Kingdom*, § 109; *OGIS-Institut Stanislas, OGEC Saint-Pie X and Blanche de Castille and Others v. France*, §§ 69 and 71). Benzer şekilde *G.I.E.M. S.R.L. and Others v. Italy* (esas) [BD], § 301 kararında Mahkeme, başvuruculara atfedilen kusur ya da ihmalin derecesinin, veya en azından başvurucuların tasarruflarıyla uyumsuzluk konusu suç arasındaki ilişkinin müsaderenin ölçülü olup olmadığının takdirinde dikkate alınacağını belirtmiştir. Kişinin muhasebeci vasfı, fazla ödenen katkıların faiz ödenmeksizin iadesinin ölçülü olduğuna karar verilmesinde belirleyici nedenlerden biri olmuştur (*Taşkaya v. Turkey* (dec.), §§ 49-50). Başvurucunun emeklilik yaşında olup uzun dönemli engellikten muzdarip olduğu *Pyrantienė v. Lithuania*, § 62 vakasında olduğu üzere, bazı vakalarda başvurucuların kişisel mağdur edilebilirlikleri/kırılganlıkları da dikkate alınmaktadır. Kamu makamlarının hatasına binaen bir idari karara güvenerek iyi niyetli şekilde alınan aylıkların geri ödenmesi yükümlülüğü, (başvurucunun) sağlığını ve mali durumunu dikkate almadığında ölçüsüz bulunmuştur (*Čakarević v. Croatia*, §§ 82-90).

138. Mahkeme, şikayet edilen önlemin sadece özel olarak seçilmiş belirli bir grup bireyi mi hedef aldığını yoksa genel bir uygulama alanına mı sahip olduğunu da inceleyebilmektedir (*Hentrich v. France*, § 47; *R.Sz. v. Hungary*, § 60).

139. Başvurucunun örneğin arsası üzerinde başka bir konut yapmasının veya kullanım biçimini değiştirmesinin engellendiği yahut da “mülkiyetini” kaybettiği durumlarda taşınmaz üzerindeki hukuki kısıtlamalardan makul olarak haberdar olup olmadığı (*Allan Jacobsson v. Sweden (no. 1)*, §§ 60-61; *Z.A.N.T.E. – Marathonisi A.E. v. Greece*, § 53; ve *Depalle v. France* [BD], § 86 – başvurunun haklarının korunup korunmadığına karar verilmesi amacı için) ve özellikle ilgili taşınmazı satın alırken bu kısıtlamaların farkında olup olmadığı da dikkate alınmaktadır. Çoğu vakada Mahkeme, malikin bildiği veya bilmesinin gerektiği/beklendiği kısıtlamaların söz konusu olduğu veyahut da ileride kısıtlama getirilmesinin mümkün olduğunun makul olarak farkında olabileceği hallerde hiç tazminat/bedel ödenmemesini kabul etmiştir. *Fredin v. Sweden (no. 1)* §§ 12, 16 ve 54 vakasında çevreye ilişkin kanun, on yılın geçmesiyle maden ruhsatının tazminat verilmeksizin iptalini öngörmektedir. Yol yapımına ilişkin yerel kalkınma planının ilgili kısımlarının satım sözleşmesine ekli olduğu *Łęcz v. Poland* (dec.) vakasında Mahkeme, başvurucuların taşınmazı özel hukuki statüsünün tam anlamıyla farkında olarak edindiğine ve bu koşullarda Devletin taşınmazın satışındaki güçlüklerden sorumlu tutulamayacağına hükmetmiştir. Aynı yaklaşım sosyal güvenlik bağlamında da uygulanmaktadır (*Mauriello v. Italy* (dec.)).

140. *Uzan and Others v. Turkey*, § 212 vakasında Mahkeme başvurucuların herhangi bir yasa dışı eyleme dahil olduklarını gösteren bir kanıtın bulunmamasını dikkate almıştır.

e. Adil Dengenin Unsuru Olarak Mülkiyete Müdahalede Tazminat/Bedel

141. Tazminat ödenmesi adil dengenin değerlendirilmesi bakımından olduğu kadar itiraz edilen önlemin başvurucaşırı bir külfete sokup sokmadığının takdirinde de belirleyicidir (*The Holy Monasteries v. Greece*, § 71; *Platakou v. Greece*, § 55). Değerine makul oranda yakın bir tazminat verilmeden mülkiyete el atılması normalde ölçüsüz bir müdahale teşkil etmekte olup hiç tazminat verilmemesi ancak istisnai hallerde Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesinde haklı sayılabilir.

142. Neyin makul sayılacağı vakanın koşullarına bağlı olmakla birlikte, tazminat miktarının/bedelin belirlenmesinde geniş bir takdir marjı geçerlidir. Mahkemenin denetleme yetkisi, tazminat şartlarının Devletin bu alandaki geniş takdir marjının dışına çıkıp çıkmadığını araştırmakla sınırlıdır (*James and Others v. the United Kingdom*, § 54). Mahkeme, makul bir temelden açıkça yoksun bulunmadığı sürece yasamanın kamulaştırma karşılığı ödenecek tazminata dair yargısına hürmet etmektedir (*Lithgow and Others v. the United Kingdom*, § 122).

143. Bununla birlikte bu hüküm, her durumda tam tazminatı garanti etmemektedir; zira kamu yararının haklı amaçları (örneğin ekonomik reform önlemleri veya sosyal adaleti sağlamaya matuf önlemlerin alınması gibi) tam piyasa değerinden daha az bir giderimi/ödemeyi icap ettirebilir (*James*

and Others v. the United Kingdom, § 54; *Papachelas v. Greece* [BD], § 48; *The Holy Monasteries v. Greece*, §§ 70-71; *J.A. Pye (Oxford) Ltd and J.A. Pye (Oxford) Land Ltd v. the United Kingdom* [BD], § 54; *Urbárska Obec Trenčianske Biskupice v. Slovakia*, § 115).

144. Toplumun genel yararı ile bireyin temel haklarının korunmasının gerekleri arasındaki yukarıda zikredilen denge, taşınmazına el atılan kişiye, bunun el atma anında belirlenen “piyasa” değerine makul oranda yakın bir tazminatın ödenmesiyle kurulur (*Pincová and Pinc v. Czech Republic*, § 53, *Gashi v. Croatia*, § 41; *Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia* [BD], § 111; *Guiso-Gallisay v. Italy* (adil tazmin) [BD], § 103; *Moreno Diaz Peña and Others v. Portugal*, § 76).

145. Kamulaştırılan taşınmaz sadece arsadan ibaret olmayıp örneğin taş ocağı gibi üzerinde yapılan bir ticari faaliyeti de kapsamaktaysa, taşınmazın değerini arttıran çeşitli koşullara referans yapılmadan tazminatın/bedelin ödenmesi yetersiz kalabilir (*Werra Naturstein GmbH & Co Kg v. Germany*, § 46; *Azas v. Greece*, §§ 52-53; *Athanasίου and Others v. Greece*, § 24). Yetkili makamlar verilen tazminatın geçim araçlarından yoksun kalmayı da içeren gerçek zarar miktarını kapsayıp kapsamadığı veya en azından başvurunun yaşandığı alan içerisinde ona denk bir arazi edinmesi için yeterli olup olmadığı meselesini göz önünde bulundurmamışlarsa, kamulaştırma nedeniyle ana gelir kaynağının kaybedilmesi, başvurunun aşırı bir bireysel külfete maruz kaldığı anlamına gelebilir (*Osmanyan and Amiraghyan v. Armenia*, § 70).

146. Tazminatın/bedelin ödenmesinde makul olmayan gecikmeler bir diğer alakalı faktördür (*Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão and Others v. Portugal*, § 54; *Czajkowska and Others v. Poland*, § 60). Tazminat miktarını belirleyen kamu makamlarının yirmi yıldan fazla sürenin geçmesini ve başvurunun tazminatını halen almamış olmasını göz önünde bulundurmadığı bir vakada Mahkeme, Devlet aleyhine karar vermiştir (*Schembri and Others v. Malta*, § 43). Tazminatın/bedelin ödenmesinde yetmiş beş yıllık bir gecikme Protokol No. 1 Madde 1’in ihlaline yol açmıştır (*Malama v. Greece*, § 51).

Kamulaştırma sebebiyle belirlenen bedellerin ödenmesinde hiper enflasyon bağlamında anormal uzunlukta gecikmeler, taşınmazı kamulaştırılan kişiyi belirsiz bir pozisyona soktuğu gibi artan bir mali kayba da neden olur (*Akkus v. Turkey*, § 29; *Aka v. Turkey*, § 49). Mahkemenin vakayı ele aldığı sırada tazminatın bir kısmı ödenmiş olsa bile, tazminatın tamamının ödenmesindeki gecikme problemlili kalmaya devam eder (*Czajkowska and Others v. Poland*, § 62).

147. Tazminat belirlenirken başvurunun kişisel ve toplumsal durumu dikkate alınmalıdır (*Pyrantienė v. Lithuania*, § 62). Sonradan kamulaştırılan taşınmazın edinimi esnasında başvurunun iyi niyetinin dikkate alınmaması, Devletin aleyhine işlev görür (*ibid.*, § 60).

148. Taşınmazı ileride kamulaştırılacak kişilerin ödenecek tazminat miktarının/bedelin belirlendiği işlemler sırasında taşınmazı kullanmaya devam etmeleri, Devleti, taşınmazın değerine makul şekilde yakın bir tazminat belirleme yükümlülüğünden kurtarmaz (*Yetiş and Others v. Turkey*, § 52).

149. Belirli durumlarda özel tazminat verilmesinin reddedilmesi Protokol No. 1 Madde 1’in ihlali teşkil edebilir (*Azas v. Greece*, §§ 52-53; *Athanasίου and Others v. Greece*, § 24). Örneğin karayolunun başvurunun evinin yakınına inşa edildiği durumları içeren kısmi kamulaştırma vakalarında müdahale evin kullanımının sınırlanması noktasında ek tazminat verilmesini icap ettirebilir. Zira inşaatın niteliği arda kalan taşınmazın değerinin esaslı miktarda azalmasında doğrudan ve açıkça rol oynamıştır (*Bistrović v. Croatia*, §§ 40-42; *Ouzounoglou v. Greece*, § 30).

150. Taşınmaza hukuka aykırı şekilde el atıldığı vakalarda tazminat, muhatap Devlete karşı cezalandırıcı veya caydırıcı bir rolün aksine, telafi edici/denkleştirici bir role sahip olmalıdır (*Guiso-Gallisay v. Italy* (adil tazmin) [BD], § 103). Anılan vakada Büyük Daire tarafından benimsenen yaklaşım uyarınca geçen zamanı yansıtmak adına taşınmazın el atma anındaki piyasa değeri, enflasyonun etkilerini telafi etmek amacıyla güncel değere çevrilmeli ve başvurunun taşınmazından yoksun kaldığı dönemin etkilerini telafi etmek için de basit kanuni faiz uygulanmalıdır (*ibid.*, § 105). Büyük Daire ek olarak, kamulaştırmayı müteakiben başvuru sahiplerinin uğradığı imkan/olanak kayıplarını da değerlendirmiştir (*ibid.*, § 107).

151. El atmanın büyük ekonomik reformların sonucu olduğu veya önlemlerin sosyal adaleti gerçekleştirmeye yönelik olduğu yerlerde Devletlere tanınan takdir marjı, başvuru sahiplerine verilecek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

tazminatın miktarının belirlenmesi açısından da geniştir. Bütün bir sanayi kolunu millileştirmeye dönük mevzuatın vazı kararı, genellikle çeşitli meselelerin gözden geçirilmesini içermektedir ki bunlar hakkındaki görüşler demokratik bir toplumda makul olarak büyük ölçüde farklılaşabilecektir. Kendi toplumları ile toplumun ihtiyaç ve kaynakları hakkında doğrudan bilgiye sahip olmaları sebebiyle ulusal makamlar uluslararası yargıca göre bu alanda hangi önlemin münasip olduğunu takdir etmekte ilke olarak daha iyi konumdadır. Dolayısıyla malikin mülkiyetinden yoksun bırakılıp bırakılmayacağı ile tazminatın miktar ve koşullarının belirlenmesine karar verilmesindeki takdir marjı geniş olmalıdır (*Lithgow and Others v. the United Kingdom*, §§ 121-22).

152. Aynı şekilde, kamulaştırmanın iki rejim arasındaki geçiş dönemi esnasında yürürlükte olan ve demokratik olmayan şekilde seçilmiş parlamento tarafından kabul edilen mevzuat çerçevesinde tatbik edildiği yerlerde takdir marjı yine geniştir (*Jahn and Others v. Germany* [BD], §§ 113 and 117). Bu son örnekte genel siyasi ve hukuku bağlamının biricik niteliği (Alman birleşmesi), hiç tazminat verilmemesini haklılaştırmıştır (*Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia* [BD], § 123).

C. Taraf Devletler Üzerindeki Pozitif Yükümlülükler*

153. Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesinde mülkiyet hakkına saygı yükümlülüğü hem negatif hem de pozitif yükümlülükleri içermektedir.

154. Protokol No. 1 Madde 1'in temel amacı, "malvarlığından" barışçıl şekilde yararlanmasına Devlet tarafından yapılan müdahalelere karşı kişiyi korumaktır (negatif yükümlülükler). Bununla birlikte Sözleşmenin 1. Maddesine istinaden her bir Sözleşmeci Taraf "bu Sözleşme[de] tanımlanan hakları ve özgürlükleri, kendi yargı yetki alanında bulunan herkes için güvence altına alacak(tır)". Bu genel ödevin ifası Sözleşmede güvence altına alınan hakların etkili şekilde kullanılmasını temin etmekte mündemiç pozitif yükümlülükleri zorunlu kılabilir. Protokol No. 1 Madde 1 bağlamında söz konusu pozitif yükümlülükler, Devletin mülkiyet hakkını korumak için zorunlu tedbirleri almasını gerektirebilir (*Broniowski v. Poland* [BD], § 143; *Sovtransavto Holding v. Ukraine*, § 96; *Keegan v. Ireland*, § 49; *Kroon and Others v. the Netherlands*, § 31; *Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* [BD], § 100; *Likvidējamā p/s Selga and Vasiļevska v. Latvia* (dec.), §§ 94-113).

155. Protokol No. 1 Madde 1 tarafından korunan hakkın gerçek ve etkili şekilde uygulanması Devletin yalnızca kaçınma/müdahale etmeme ödevine bağlı değildir; ama ayrıca, özellikle başvurunun kamu makamlarından meşru olarak bekleyebileceği önlemler ile "malvarlığından" etkili şekilde yararlanması arasında doğrudan bir bağlantı bulunan hallerde, korumaya yönelik pozitif önlemleri gerektirebilmektedir (*Öneryıldız v. Turkey* [BD], § 134). Hatta bu durum özel hukuk kişileri ile şirketler arasındaki davalarda dahi söz konusu olabilmektedir (*Sovtransavto Holding v. Ukraine*, § 96).

156. Devletin tehlikeli faaliyetlerinden kaynaklanan (çöp atık sahasında gelişen kaçak yerleşimde meydana gelen metan gazı patlaması), çok sayıda kişinin hayatını kaybetmesi ve çok sayıda evin tahrip olmasına dair *Öneryıldız v. Turkey* [BD], §§ 135-136 vakasında Mahkeme, ulusal makamların, bildikleri veya bilmeleri gereken risk ışığında başvurunun mameleki menfaatini korumak için ellerindeki yetki dahilinde bulunan her şeyi yapmadıkları için Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesindeki pozitif yükümlülüklerine riayet etmediklerini saptamıştır (*Kurşun v. Turkey*, § 115). Kamu makamları özellikle ahaliyi yerleşim yerindeki çöplüğün arz ettiği ve yıllar önce hazırlanan bir uzman raporunda açığa çıkartılan tehlikeler hakkında bilgilendirmekte ve zamanında tahliye sistemi kurmak gibi bu risklerden kaçınmaya yönelik pratik tedbirler almakta yetersiz kalmıştır.

157. Ancak Sözleşme Madde 2 kapsamındaki pozitif yükümlülükler ile Sözleşme Protokol No. 1 Madde 1 kapsamındaki yükümlülükler arasındaki fark ortaya koyulmalıdır. Yaşam hakkının köklü önemi Madde 2 kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin kapsamının hakkın korunması için afet yardımı

* Çevirenin notu: Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. H. Burak Gemalmaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı*, 2. Tıpkı Basım, Beta Yay, İstanbul, 2017; 417-443; H. Burak Gemalmaz, *Mülkiyet Hakkı*, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 6, Avrupa Konseyi Yayını, Ankara, 2018, sf:191-201.

alanında resmi makamların yetkisi dahilindeki her şeyi yapmalarına ilişkin bir ödevi gerektirmekteyken, mutlak bir hak olmayan malvarlığından barışçıl biçimde yararlanma hakkını koruma yükümlülüğü mevcut koşullar dahilinde makul olanın ötesine genişlememektedir (*Budayeva and Others v. Russia*, § 175, insan kontrolünün ötesinde kalan doğal tehlikeler için; *Kurşun v. Turkey*, § 121, yaralanma/ölüm içermeyen, tehlikeli faaliyetten kaynaklanan mala gelen zarar için). Benzer biçimde, ihmalinin olmadığı, başvuruçunun bir girişimci olarak kendi sorumluluğunun bulunduğu ve ayrıca toprak kayması gibi insan kontrolünün ötesinde özel nitelikli bir doğal tehlikenin var olduğu durumlarda Devletlerin Protokol No. 1 Madde 1 kapsamında herhangi bir pozitif yükümlülüğü yoktur (*Vladimirov v. Bulgaria* (dec.), §§ 37 ve 39-41).

158. Devletin Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesindeki negatif ve pozitif yükümlülükleri arasındaki sınırlar kendi başlarına kesin bir tanım içermemektedir. Bununla beraber, uygulanabilir ilkeler benzer niteliktedir. Bir vaka ister Devletin pozitif ödevi yönünden isterse kamu makamlarının haklılaştırılması gereken müdahalesi açısından analiz edilsin, **uygulanan ölçütler özünde değişmemektedir**. Her iki bağlamda da bireyin ve bir bütün olarak toplumun çatışan menfaatleri arasında **adil bir dengenin kurulmasına** dikkat edilmelidir. İlgili kamu yararının gerekleri ile bireyin temel mülkiyet hakkı arasında denge kurulup kurulmadığının değerlendirilmesinde bu hükümde zikredilen amaçların belirli bir rolü olduğu doğrudur. Her iki bağlamda da Devlet Sözleşmeye uyumu temin etmeye yönelik olarak atılan adımların belirlenmesinde muayyen bir takdir marjından faydalanır (*Broniowski v. Poland* [BD], § 144; *Keegan v. Ireland*, § 49; *Hatton and Others v. the United Kingdom* [BD], §§ 98; *Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* [BD], § 101; *Kotov v. Russia* [BD], § 110).

159. Dolayısıyla Mahkeme, özel koşullarını dikkate aldığı birçok vakada, yaptığı incelemeyi mutlak surette pozitif veya negatif yükümlülükler başlıkları altında kategorize etmenin gerekli olmadığını değerlendirmektedir; hatta tersine olarak Mahkeme, muhatap Devletin tasarruflarının – bu tasarrufun ister bir müdahale isterse atalet olarak veya isterse bu ikisinin karması niteliğinde karakterize edilmesine bakılmaksızın- hukukilik, meşru amaç ve “adil denge” ilkeleri karşısında haklılaştırılıp haklılaştırılmayacağına karar vermektedir (*Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* [BD], § 101; *Kotov v. Russia* [BD], § 102; *Broniowski v. Poland* [BD], § 146; *Skórits v. Hungary*, §§ 37-38).

160. Bu durum başvuruçuların banka hesaplarındaki mevduatı, ilgili bankalarda sermaye kalmaması, hesapların yasayla dondurulması ve başvuruçuların durumunda olduğu üzere ulusal makamların mevduat sahiplerinin birikimleri üzerinde tasarrufta bulunabilmesini sağlamaya yönelik önlemleri almaması gibi faktörlere bağlı olarak çekememelerinin kaçınılmaz hale gelmesinden yakındığı *Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* [BD], § 101 vakasında gözlemlenmektedir. Böyle durumlarda Mahkeme, vakanın incelenmesini mutlak surette muhatap Devletin pozitif veya negatif yükümlülükleri başlıkları altında kategorize etmenin gerekli olmadığını değerlendirmektedir.

161. Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesinde pozitif yükümlülükleri gündeme getiren birkaç vakada Mahkeme iyi yönetim ilkesinin önemini bilhassa vurgulamıştır. Bu ilke, özellikle mülkiyet hakkı gibi temel insan haklarını etkileyen genel yararlar alakalı bir mesele mevzu bahis olduğunda kamu makamlarının zamanında, uygun şekilde ve hepsinden önemlisi tutarlı olarak hareket etmesini gerektirmektedir (*Beyeler v. Italy* [BD], § 120; *Megadat.com SRL v. Moldova*, § 72; *Rysovskyy v. Ukraine*, § 71; *Moskal v. Poland*, § 72). Bu yükümlülük Protokol No. 1 Madde 1’in Devlete empoze ettiği negatif ve pozitif yükümlülükler bağlamında gündemdedir. Genel bir kural olarak iyi yönetim ilkesi, kamu makamlarının kendi özensizliklerinden kaynaklansa dahi arızı hataları düzeltmesini engellememelidir. Bununla birlikte, eski bir “hatayı düzeltme ihtiyacı, iyi niyetli birey tarafından kamu makamının tasarrufunun geçerliliğine dayanarak kazanılmış yeni hakka ölçsüz şekilde müdahale etmemelidir (*Beinarovič and Others v. Lithuania*, § 140).

1. Yatay Etki – Özel Hukuk Kişileri Tarafından Yapılan Müdahaleler

162. Mahkemenin gönderme yaptığı “pozitif koruma önlemleri” sadece Devlet tarafından yapılan müdahaleleri değil ama ayrıca özel hukuk kişilerinin yaptığı müdahaleleri de kapsamakta olup bunlar

önleyici veya telafi edici/giderici nitelikte olabilir.

163. Aslında Mahkeme yatay ilişkilerde dahi Devlet üzerine bazı yükümlülükler getiren kamu yararı mülahazalarının söz konusu olabileceğini düşünmektedir (*Zolotas v. Greece (no. 2)*, § 39). Bu nedenle özel hukuk kişileri ile şirketler arasındaki davalarda bile mülkiyet hakkının korunması için zaruri bazı tedbirler gerekli olabilmektedir (*Sovtransavto Holding v. Ukraine*, § 96).

164. Bununla birlikte vakanın özel hukuk tarafları arasındaki sıradan ekonomik ilişkilerle alakalı olduğu hallerde söz konusu pozitif yükümlülükler çok daha sınırlıdır. Bu nedenle Mahkeme birçok kez Sözleşmenin 1 no'lu Protokolünün 1. Maddesinin Sözleşmeci Devletlere özel hukuk kişilerinin borçlarını kapatma genel yükümlülüğü getiriyor olduğu şeklinde yorumlanamayacağını vurgulamaktadır (*Kotov v. Russia* [BD], § 111; *Anokhin v. Russia* (dec.)).

165. Özellikle “malvarlığından” barışçıl yararlanmaya özel hukuk kişisi tarafından müdahale edildiğinde, Devletin, kendi ulusal hukuk sisteminde malvarlığı haklarının yasayla yeterli şekilde korunmasını ve uygun olan hallerde gördüğü zararlar için tazminat talebi dahil olmak üzere haklarını talep edebilmesi sağlayacak yeterli (hukuk) yollarını temin etme pozitif yükümlülüğü doğmaktadır (*Kotov v. Russia* [BD], § 113; *Blumberga v. Latvia*, § 67). Dolayısıyla böyle bir bağlamda Devletten alması beklenebilecek önlemler önleyici veya telafi edici olabilir (*Kotov v. Russia* [BD], § 113).

166. Başvurucunun yirmi beş yıldan uzun süredir herhangi bir işlem yapmadığı için banka hesabındaki mevduat üzerinde bir talepte bulunamadığı *Zolotas v. Greece (no. 2)* kararında Mahkeme Devletin vatandaşını korumak ve zamanaşımı sürelerinin potansiyel olumsuz etkisi karşısında bankalara hareketsiz hesap sahiplerini zamanaşımı dolmak üzereyken bilgilendirme yükümlülüğü getirerek zamanaşımının işlemlerini kesmek imkanı tanımak yönünde pozitif yükümlülüğe sahip olduğuna karar vermiştir. Bu tür herhangi bir bilginin temin edilmesini talep etmemek, toplumun genel yararının gerekleriyle bireyin temel haklarının korunması gerekliliği arasında kurulması gereken adil dengenin bozulmasına yol açar.

2. Telafi Edici/Giderici Önlemler

167. Belirli durumlarda Devletten temin etmesi beklenebilecek telafi edici/giderici önlemler noktasında Mahkeme, bunların şikayetçi tarafın haklarını etkili şekilde ileri sürebilmesine imkan veren uygun bir hukuki mekanizma içermesi gerektiğini hükme bağlamaktadır. Her ne kadar Protokol No. 1 Madde 1 usuli gereklerden açıkça bahsetmemekteyse de usuli mahiyetteki pozitif yükümlülüklerin mevcudiyeti, hem Devlet makamlarını ilgilendiren vakalarda (*Jokela v. Finland*, § 45; *Zehentner v. Austria*, § 73) hem de sadece özel hukuk kişileri arasındaki vakalarda Mahkeme tarafından tanınmıştır.

168. Şöyle ki, ikinci kategoriye giren vakalarda Mahkeme, Devletlerin gerekli usuli güvenceleri sunan ve böylelikle ulusal mahkemeler ile yargı yerlerinin özel hukuk kişileri arasındaki herhangi bir uyuşmazlığı etkili ve adil şekilde karara bağlamasını sağlayan yargısal usuller temin etmek yükümlülüğü altında olduğunu hükme bağlamaktadır (*Kotov v. Russia* [BD], § 114; *Sovtransavto Holding v. Ukraine*, § 96; *Anheuser-Busch Inc. v. Portugal* [BD], § 83; *Freitag v. Germany*, § 54; *Shesti Mai Engineering OOD and Others v. Bulgaria*, § 79; *Plechanow v. Poland*, § 100; *Ukraine-Tyumen v. Ukraine*, § 51). Mülkiyete verilen zararın bir özel hukuk kişisinin tehlikeli faaliyetinden kaynaklandığı vakalarda Devlet, ya cezai ya hukuki ya da idari giderim yolları ihdas edebilir (*Kurşun v. Turkey*, §§ 123-124).

169. Bu ilke, bireyle anlaşmazlık halinde olanın Devletin kendisi olduğu hallerde çok daha kuvvetli şekilde uygulanır. Dolayısıyla bu tip bir uyuşmazlığı ele almakta görülen ciddi eksiklikler, Protokol No.1 Madde 1 açısından bir sorun doğurabilir (*Plechanow v. Poland*, § 100).

170. İlamlı alacakların icrası bağlamında uygun tazminat/telafi davası yolu sağlanmaz ise Devletin sorumlu olacağı belirtilmektedir: mülkiyetin eski hale iadesi (*Păduraru v. Romania*, § 112); kamulaştırma için tazminat/bedel ödenmesi (*Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão and Others v. Portugal*, §§ 109-111); kiracıların tahliyesine yönelik mahkeme kararının icrası ve konutun zilyetliğinin tekrar kazanılması (*Immobiliare Saffi v. Italy* [BD], §§ 43-59; *Matheus v. France*, §§ 69-71; *Lo Tufo v. Italy*, § 53; *Prodan v. Moldova*, § 61).

3. İcra İşlemleri

171. Devletin pozitif yükümlülükleri hem Devlete hem de özel hukuk kişisi olan borçlulara karşı yürütülen icra işlemleri bağlamında geniş ölçüde kullanılmıştır. Bu özellikle Devletlerin yargı kararlarının icrası için hem uygulamada hem de kanun düzleminde etkili nitelikte bir sistem organize etmek ve kesin hükümlerin icrası için mevzuatta öngörülen usullere gecikmeksizin riayet edilmesini temin etmek pozitif yükümlülüğü altında oldukları anlamına gelmektedir (*Fuklev v. Ukraine*, § 91).

172. Bir başvuru lehine mahkeme hükmünü icra edememekten yakındığı hallerde Devletin Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesindeki yükümlülüklerinin boyutu, borçlunun Devlet mi yoksa özel hukuk kişisi mi olduğuna göre değişkenlik gösterir (*Anokhin v. Russia* (dec.); *Liseytseva and Maslov v. Russia*, § 183).

173. Borçlunun Devlet olduğu hallerde Mahkeme vaka-hukuku çoğunlukla Devletin ilgili mahkeme kararına hem tam olarak hem de zamanında uymasında ısrarcıdır (*Anokhin v. Russia* (dec.); *Burdov v. Russia*, §§ 33-42). Devlete karşı verilmiş bir mahkeme hükmüne riayetın sağlanması külfeti, anılan hükmün kesinleştiği ve icra edilebilir hale geldiği tarihten itibaren öncelikle Devlet makamlarının üstüne düşmektedir (*Burdov v. Russia* (no. 2), § 69).

174. Maddi talepleri içeren bir davada Devlete karşı verilmiş yargısal bir kesin kararın icrasının sağlanamaması normalde hem Madde 6 hem de Protokol No. 1 Madde 1'in ihlali teşkil eder. Madde 6/1 herkesin medeni hak ve borçlarıyla ilgili herhangi bir talebini mahkeme veya bir başka yargı organı önüne götürme hakkını güvence altına almaktadır; böylelikle bir boyutunu medeni konularda mahkeme önünde dava işlemleri başlatma hakkı anlamına gelen erişme hakkının oluşturduğu "mahkeme hakkını" içermektedir. Bununla birlikte, eğer Sözleşmeci Devletlerin ulusal hukuk sistemi kesin ve bağlayıcı yargısal kararların bir tarafın zararına/aleyhine hükümsüz kalmasına cevaz veriyorsa söz konusu hak bir ilüzyondan ibaret kalır. Yargısal kararların uygulanması temin edilmeden Madde 6/1'in davacılar sağlanan usuli güvenceleri (yargılamanın adil ve aleni olması ile hızlı yürütülmesi) ayrıntılı şekilde betimlemesi tasavvur edilemez; 6. Maddeyi münhasıran bir mahkemeye erişme ve yargılamanın yürütülmesiyle sınırlı ele almak, büyük ihtimalle Devletlerin Sözleşmeyi onayladıkları zaman saygı göstermeyi taahhüt ettikleri hukuk devleti/hukukun üstünlüğü ilkesiyle bağdaşmayan durumlara yol açacaktır. Bu nedenle herhangi bir mahkemece verilen bir hükmün icrası da Sözleşmenin 6. Maddesinin amaçları doğrultusunda "yargılamanın" ayrılmaz bir parçası olarak mütalaa edilmek zorundadır (*Hornsby v. Greece*, § 40; *Burdov v. Russia*, § 34).

175. Dolayısıyla bağlayıcı bir hükmün icrasında makul olmayan gecikme Sözleşmeyi ihlal eder (*Immobiliare Saffi v. Italy* [BD], § 63; *Hornsby v. Greece*, § 40; *Burdov v. Russia* (no. 2), § 65; *De Luca v. Italy*, § 66).

176. Bir Devlet makamı tarafından yargısal bir borcu ifa etmemek için mazaret olarak bütçe yetersizliğinin gösterilmesi mümkün değildir. Kuşkusuz, bir hükmün icrasında gecikme özel bazı durumlarda haklı kılınabilir. Ancak bu gecikme Madde 6/1 çerçevesinde korunan hakkın özünü zedeleyecek nitelikte olmamalıdır (*Immobiliare Saffi v. Italy* [BD], § 74). Benzer şekilde ulusal icra usulünün veya Devlet bütçe sisteminin karmaşıklığı, Devleti, Sözleşme çerçevesinde bağlayıcı ve icrası kabil bir yargısal kararın makul süre içerisinde icra edilme hakkını herkes için güvenceye alma yükümlülüğünden kurtarmamaktadır (*Burdov v. Russia* (no. 2), § 70; *Süzer and Eksen Holding A.Ş. v. Turkey*, § 116).

177. Devlete karşı kesin bir hüküm elde eden kişinin ayrı bir icra takibi başlatması beklenemez (*Metaxas v. Greece*, § 19, ve *Lizanets v. Ukraine*, § 43; *Ivanov v. Ukraine*, § 46). Bu tip davalarda kesin hüküm hakkında usulüne göre bilgilendirilen davalı Devlet makamı, karara uymak veya icra edilmesini sağlamak amacıyla diğer yetkili makama göndermek için bütün gerekli önlemleri almak zorundadır (*Burdov v. Russia* (no. 2), § 69). İster hükmün Devlet tarafından rızaen icra edilmesi sırasında isterse icrasının zorlayıcı araçlarla yapılması sırasında olsun, başarılı bir davacının yargısal alacağına kavuşmak amacıyla belirli usuli aşamaları tüketmesi beklenebilir (*Shvedov v. Russia*, § 32). Dolayısıyla, makamların hükmün icrasını sağlamak veya hızlandırmak amacıyla başvurucudan banka kayıtları gibi ek belgeler sunmasını talep etmesi makuldür (*Kosmidis and Kosmidou v. Greece*, § 24). Bununla birlikte alacaklının işbirliği gerekliliği zorunlu olanın ötesine geçmemek zorunda olup her

halükarda makamları Sözleşme çerçevesinde zamanında ve resen aksiyon alma yükümlülüklerinden kurtarmamaktadır.

178. Örneğin *Skórits v. Hungary*, §§ 43-44 vakasında Mahkeme, mülkiyetin iadesiyle ilgili kararların icra edilebilir olmasını ve tapu kütüğündeki hatalardan ötürü engellenmemesini temin etmek için kamu makamları tarafından pratik tedbirler alınması gerektiğini hükme bağlamış ve başvurucaunun taşınmazın zilyetliğini nihayet edinmesi öncesinde kararın verilmesi üzerinden on yıl geçmesinden ötürü mülkiyet hakkının ihlal edildiğini bulgulamıştır. *Vitiello v. Italy*, § 37 vakasında Mahkeme, ulusal makamlar ulusal mahkemenin taşkın/kaçak bir inşaatın yıkılmasına dair kararını icra etmediği için mülkiyet hakkının ihlal edildiğini bulgulamıştır.

179. *De Luca v. Italy*, §§ 49-56 kararında başvurucaunun kayyım yönetiminde olan yerel idareye karşı zararlarına karşılık verilen yargısal alacağı tahsil etmek için icra takibi açamaması Protokol No. 1 Madde 1'in ihlali niteliğinde görülmüştür. Buna göre, kamu makamının borçlarını ödemekteki yasal ehliyetsizliği dahi Devleti Sözleşme çerçevesindeki sorumluluğundan muaf kılmamaktadır.

180. Bir şirketin "mülki örgüt" olarak muamele görüp görmeyeceğinin değerlendirilmesinde şirketin ulusal hukuktaki statüsü, o şirketin eylem ve ihmallerinden ötürü Devletin sorumluluğunun karara bağlanması bakımından belirleyici değildir. Aslında bir şirketin Devletin eylem ve ihmallerinden ötürü Sözleşme çerçevesindeki sorumluluğundan sıyrılması için yeterli kurumsal ve operasyonel bağımsızlıktan yararlanmaya ihtiyacı vardır. Devletin bu tip borçlardan sorumlu olup olmadığına karar vermekte kullanılan anahtar ölçütler şunlardır: şirketin hukuki statüsü (ister kamu hukuku isterse de özel hukuk bakımından); faaliyetinin niteliği (kamusal fonksiyon veya sıradan ticari işletme); operasyonunun bağlamı (tekel piyasası veya ağır şekilde regüle edilmiş ticari faaliyet gibi); kurumsal bağımsızlığı (Devlet mülkiyetinin payı/boyutu); ve operasyonel bağımsızlığı (Devlet denetim ve kontrolünün derecesi) (bkz. *Liseytsyeva and Maslov v. Russia*, §§ 186-188 ve orada gösterilen referanslar) (tafsilat için aşağıda Devlete Ait Şirketler bölümüne bakınız).

181. Borçlu bir özel hukuk aktörü olduğunda ise durum daha farklıdır; zira genel bir kural olarak Devlet özel hukuk aktörlerinin borçlarından doğrudan sorumlu değildir ve bu Sözleşme hükümleri çerçevesindeki yükümlülükleri alacaklıya ilgili mahkeme hükmünün icrasında örneğin icra müdürlüğü hizmeti veya iflas usulleri yoluyla gerekli yardımı sağlamakla sınırlıdır (*Anokhin v. Russia* (dec.); *Shestakov v. Russia* (dec.); *Krivosnogova v. Russia* (dec.); *Kesyanyan v. Russia*, § 80).

182. Buna göre, bir hükmü icra etmek için harekete geçmekle yükümlü olmalarına rağmen kamu makamlarının bunu yapmaması halinde bu hareketsizlikleri, bazı durumlarda Sözleşmenin 6/1. Maddesi ile Protokol No. 1 Madde 1 temelinde Devletin sorumluluğunu doğurabilir (*Scollo v. Italy*, § 4; *Fuklev v. Ukraine*, § 84). Bu tip vakalarda Mahkemenin görevi kamu makamları tarafından uygulanan önlemin uygun ve yeterli olup olmadığı ile kamu makamlarının alacaklıya hükmün icrasında yardımcı olmak amacıyla özenli tasarruflarda bulunup bulunmadığını incelemektir (*Anokhin v. Russia* (dec.); *Fuklev v. Ukraine*, § 84). Daha belirgin biçimde, Devlet Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesinde bir mahkeme tarafından verilmiş hükmün/alacağın icrasında alacaklıya gerekli yardımı temin etmekle yükümlüdür (*Kotov v. Russia* [BD], § 90). Örneğin, *Fuklev v. Ukraine*, § 92 kararında Mahkeme icra memurlarının dört yıldan fazla süre harekete geçmemesinin veya iflas işlemlerini etkili şekilde kontrol etmemesinin Protokol No. 1 Madde 1'i ihlal ettiğine karar vermiştir. Ulusal tasfiye/iflas mevzuatının çalışanların tasfiye/iflas işlemlerinin açılması öncesindeki yıl içerisinde tahakkuk eden iş temelli taleplerini öncelikli, bu söz konusu bir yıllık referans aralığının dışında kalan taleplerin ise öncelikli olmayan alacak olarak telakki ettiği hallerde Mahkeme, Uluslararası Çalışma Örgütü mevzuatına atıf yapmakta ve düzenlemeyi uygun bulmaktadır (*Acar and Others v. Turkey* (dec.), § 34).

183. Aczi sebebiyle özel hukuk borçlusuna karşı verilen hükmün icra edilmemesi, örneğin icra işlemlerindeki hataları ya da gecikmeleri sebebiyle ulusal makamlara atfedilir olmadığı sürece Devlete karşı kullanılamaz (*Omasta v. Slovakia* (dec.); *Vrtar v. Croatia*, § 96).

184. Diğer yandan, ulusal makamların borcun tamamen ödenmesinden sonra sadece icra işlemlerinin masrafını çıkarmak için başvurucaunun taşınmazdaki hissesini sattığı bir vakada (*Mindek v. Croatia*, §§ 79-87) veya icra işlemleri sırasında bir konutun değerinin 3'te birine satıldığı vakada (*Ljaskaj v. Croatia*, §§ 62-70) ihlal bulunmuştur. Benzer şekilde, ödenmemiş verginin evin değerinin çok küçük Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

bir kısmına tekabül ettiği bir vergi alacağı takibi bağlamında ve başvurucu aleyhindeki ödeme emrinin icrasını sağlamak üzere takibin farklı aşamalarına dahil olan çeşitli vergi makamları arasında iletişim/koordinasyon yokluğu bağlamında bir evin satışının ve başvurucunun buradan tahliye edilmesinin Protokol No. 1 Madde 1'i ettiği bulgulanmıştır (*Rousk v. Sweden*, §§ 119-127).

D. 1 Numaralı Protokol'ün 1. Maddesi ile Sözleşme'nin Diğer Maddeleri Arasındaki İlişki

185. "Malvarlığından" yararlanmayla bağlantılı olarak ortaya çıkan meseleler Sözleşme'nin diğer Maddeleriyle de ilişkilendirilebilir.

1. Madde 2³

186. Çöplük alanında toprak kaymasına yol açarak başvurucunun evini etkileyen ve dokuz yakın akrabasının ölümüne sebep olan metan patlamasına ilişkin *Öneryıldız v. Turkey* ([BD] §§ 136-137) kararında Mahkeme, alınması gereken önleyici ve telafi edici/giderici önlemlerin yeterliliği bakımından Madde 2 ve Protokol No. 1 Madde 1 arasında bir farklılık gözetmemiştir.

2. Madde 3

187. Başvurucunun genel olarak sosyo-ekonomik sıkıntılarından yakındığı *Pančenko v. Latvia* (dec.) kararında Mahkeme, Sözleşme'nin sosyo-ekonomik hakları kategorik olarak korumadığını hatırlatmaktadır. Bununla birlikte, başvurucunun yaşam koşullarının asgari ciddiyet eşliğine erişmesi halinde, bunun 3. maddeye aykırı olabileceğini dışarıda bırakmamıştır.

188. Başvurucunun emekli aylığının yaşamını sürdürmek için çok yetersiz olmasından şikayet ettiği *Budina v. Russia* (dec.) kararında Mahkeme, tamamen Devlet desteğine bağımlı olan bir başvurucunun ciddi yoksunlukla ya da insan onuruyla bağdaşmayan bir durumla karşılaştığında resmi kayıtsızlığa muhatap kaldığının tespit edilmesi halinde, Madde 3 bağlamında Devletin sorumluluğunun doğabilme olasılığını dışarıda bırakmamıştır. Mahkeme böyle bir şikayetin kendiliğinden Sözleşme hükümleriyle konu bakımından uyumsuz telakki edilmeyeceğini kabul etmiş ve başvurucunun Devlet tarafından ödenen emekli aylığı miktarı da dahil olmak üzere ekonomik koşullarının bir bütün olarak 3. Madde çerçevesinde aşagılıyıcı muamele teşkil edip etmediğini incelemiştir. Somut olay bakımından böyle bir durum olmadığına karar vermiştir.

3. Madde 4⁴

189. Bir mahpusa ücretli veya cezasında indirim karşılığında ücretsiz olarak çalışma arasında tercih sunulması Sözleşme'nin 4. maddesinin ihlaline yol açmaz. (*Floroiu v. Romania* (dec.), §§ 35-38). Mahpusun emekli aylığı sistemine bağlanmadan zorunlu çalıştırılması Sözleşme'nin 4/3 (a) maddesi anlamında "alikonulmanın olağan akışı içinde yerine getirilmesi talep edilen çalışma" olarak değerlendirilmiştir (*Stummer v. Austria* [BD], § 132).

190. Aynı şekilde, bir mahpus tarafından yürütülen ücretsiz çalışma "alikonulmanın olağan akışı içinde yerine getirilmesi talep edilen çalışma" olarak değerlendirilebilir (*Zhelyazkov v. Bulgaria*, § 36). Bununla birlikte Mahkeme, özellikle mahpusların çalışmalarının adil ücretlendirilmesini öngören 1987 ve 2006 tarihli Avrupa Hapishane Kuralları'ndaki gelişmeler ışığında -ki "tüm durumlarda" ibaresinin eklenmesiyle 2006 tarihli Kurallar gelişen bir eğilimi yansıtmaktadır- mahpusların ücretsiz çalışmalarına ilişkin yaklaşımlarda görülen gelişmelere de işaret etmiştir. Yine de somut olayda başvurucu 2006 Kuralları'nın kabul edilmesinden önce ve kısa bir zaman dilimi için çalışmıştır (*idem.*, § 36).

³ Bkz. *Guide on Article 2 (Right to life)*.

⁴ Bkz. *Guide on Article 4 (Prohibition of slavery and forced labour)*.

4. Madde 6⁵

191. Mülkiyet hakkına müdahale eden veya bu hakkın korunmasına ilişkin ulusal yargılamalar genellikle 6. maddenin 1. fıkrası çerçevesinde sorunlar doğurur. Nitekim mülkiyet hakkı açıkça maddi nitelikli bir haktır, ve bu nedenle Devlet tarafından özel mülkiyetin kullanımının düzenlemesi ya da kamulaştırılma veya bir başka şekilde mali hakları veya diğer malvarlığı haklarını etkileyen kararların alınması adil yargılanma hakkına tabidir (*British-American Tobacco Company Ltd v. the Netherlands*, § 67 – patent başvurusu; *Raimondo v. Italy*, § 43 – müsadere). Ayrıca, yargı kararlarının icrası, 6. Maddenin amaçları bakımından “yargılamanın” ayrılmaz bir parçasını teşkil etmektedir (Yukarıda İcra Takibi alt bölümüne bakınız).

192. Bununla birlikte, mülkiyet hakkına ilişkin yargılamaların aşırı uzun sürdüğü vakalar, Mahkeme'nin Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiğine karar vermesi için çoğu zaman yeterlidir. Başvurucunun yargılama süresinin uzunluğunun mülkiyet hakkına süregiden bir engel teşkil ettiğini ileri sürdüğü hallerde Mahkeme, yargılamanın uzunluğunu 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında incelemenin gerekli olmadığına (*Zanghi v. Italy*, § 23) veya meselenin esasının ele alınmak için henüz yeterince olgunlaşmadığına (*Beller v. Poland*, § 74) karar vermektedir. “Sosyal kira” (“*bail social*”) bağlamında Mahkeme, başvurucunun konuta tekrar yerleşmesi yönündeki karara uymak için gerekli önlemlerin birkaç yıl boyunca alınmaması nedeniyle Fransız makamlarının başvurucuyu Madde 6/1'in maddenin tüm faydalı etkisinden mahrum bıraktığını tespit etmiştir (*Tchokontio Happi v. France*, § 52).

193. Bununla birlikte aşırı uzun süren yargılamalarla ilgili davalarda Mahkeme, uzatmalı sürelerin (*Kunić v. Croatia*, § 67; *Machard v. France*, § 15) veya gecikmelere sebep olan diğer önlemlerin (*Immobiliare Saffi v. Italy* [BD], § 59) de başvurucuların “malvarlıklarından” barışçıl biçimde yararlanma haklarına doğrudan etki ettiğini tespit etmektedir. Atfı verilen son vakada Mahkeme, kiracısıyla yaşadığı uyuşmazlığın başvurucu şirketi, Madde 6 çerçevesinde sahip olduğu bir mahkeme tarafından karara bağlanması hakkından da mahrum bıraktığını tespit etmiştir (*idem.*, § 74).

194. Başvurucunun 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi çerçevesinde davanın esasa dair sonucundan yakındığı ve fakat Mahkemenin mahkemeye erişimin yetersizliği nedeniyle Madde 6'nın ihlal edildiğine karar verdiği vakalarda Mahkeme, genellikle, başvurucu bir mahkemeye etkili bir şekilde erişebilseydi durumun ne olacağı hakkında bir spekülasyonda bulunamayacağını değerlendirmektedir. Bu nedenle başvurucunun Protokol No. 1 Madde 1 anlamında malvarlığı değerine sahip olup olmadığı meselesi ve giderek anılan Maddeye dayanarak yapılan şikayet hakkında karar vermeye gerek bulunmamaktadır (*Canea Catholic Church v. Greece*, § 50; *Glod v. Romania*, § 46; *Albina v. Romania*, § 43; *Lungoci v. Romania*, § 48; *Yanakiev v. Bulgaria*, § 82). Bununla birlikte, *Zehentner v. Austria*, § 82 kararında başvurucunun dairesinin icra yoluyla satışına ilişkin olarak AİHM, fiil ehliyetine sahip olmayan başvurucu için mevcut olan usuli güvencelerin yetersizliği nedeniyle Madde 8 ve Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesinde ihlal tespit etmiş ve Madde 6 bakımından ise ayrı bir meselenin bulunmadığına karar vermiştir.

195. Başvurucunun mameleki çıkarlarıyla ilgili yargılama süreci derdest iken mevcut durumu düzenleyen geriye etkili kanunun vaz edilmesi, genel yararının zorlayıcı nedenleriyle haklı kılınmadığı ve başvurucuya aşırı bir külfet yüklediği durumlarda, gerek Madde 6 gerekse de Protokol No. 1 Madde 1'in ihlali sonucunu doğurabilir (*Caligiuri and Others v. Italy*, § 33).

196. Başvurucu lehine nihai mahkeme kararının icra edilmemesi konusunda şikayetçi olduğunda, Devletin hem Madde 6 hem de Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesindeki yükümlülükleri devreye girmektedir. Bir hükmü icra etmek için harekete geçmekle yükümlü olmalarına rağmen yetkili makamların bunu yapmaması halinde bu hareketsizlikleri, bazı hallerde hem Madde 6 hem de Protokol No. 1 Madde 1 temelinde Devletin sorumluluğunu doğurabilir (*Fuklev v. Ukraine*, §§ 86 ve 92-93; *Anokhin v. Russia* (dec.); *Liseytseva and Maslov v. Russia*, § 183).

197. Başvurucuya tazminat verilmesine hükmeden bağlayıcı ve icrai mahkeme kararının denetim incelemesi/temyiz yoluyla bozulması, istisnai zorlayıcı koşulların bulunmaması halinde mahkeme

⁵ Guides on Article 6 (Right to a fair trial): the *Civil limb* and the *Criminal limb*.

kararlarının kesinliği ilkesini ihlal etmekte ve Madde 6/1 ile 1 No'lu Protokol'ün 1. Maddesini çiğnemektedir (*Davydov v. Russia*, §§ 37-39). Bununla birlikte, hukuki kesinlik mülhazaları Devleti adaletin idaresinde yaptığı büyük hataları düzeltmekten caydırmamalıdır (*Lenskaya v. Russia*, § 41). Bu istisnai koşullar yalnızca, ulusal mahkemenin verdiği karar gibi asıl işlemlerin davada taraf olmayan üçüncü kişilerin haklarını doğrudan etkilediği ve onları temelden haksız kılacak kadar ciddi bir kusurla karşılaşıldığı durumlarda ortaya çıkar. Bu halde, nihai kararın bozulması Sözleşme'nin ihlali sonucunu doğurmaz (*Protsenko v. Russia*, §§ 30-34). Benzer şekilde, ceza yargılamasında yapılan ciddi adli hatayı gidermeye yönelik olarak (*Giuran v. Romania*, § 41) veya mülkiyetin birden fazla kişiye ait olduğu ve fakat yalnızca bir başvurucunun mülkiyetin tümünü iade aldığı durumda (*Vikentijevik v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*, § 70) bir kesin hükmün bozulması, yarışan menfaatler olan adaletin tesis edilmesi ile kararın kesinleşmesi arasında doğru dengeyi kurar nitelikte değerlendirilmiştir.

198. Bazı vakalarda yargılama işlemlerinden kaynaklanan masraflara ilişkin meseleler de Mahkeme tarafından 1 No'lu Protokol'ün 1. Maddesi kapsamında ele alınmıştır. Hukuk yargılamaları bağlamında “kaybeden öder” kuralı tek başına 1 No'lu Protokol'ün 1. Maddesine aykırı addedilemez (*Klauz v. Croatia*, §§ 82 ve 84); zira bu kuralın amacı potansiyel davacıların sonuçlarını düşünmeden temelsiz davalar açmalarını engelleyerek, istenmeyen davalardan ve makul olmayan yüksek dava maliyetlerinden kaçınmaktır. Bu görüş, söz konusu kuralların Devletin taraf olduğu hukuk davalarında da uygulanmasına engel teşkil etmemektedir (*Cindrić and Bešlić v. Croatia*, § 96). Başvurucuların kamulaştırma için tazminat talep ettikleri ve kısmen kazandıkları bir davada, aldıkları tazminatı karşı tarafın masraflarını karşılamak için bütünüyle ödemek zorunda kalmaları sebebiyle Mahkeme ihlal bulmuştur. Mahkeme, ne başvurucuların tasarruflarının ne de usuli işlemlerin kamulaştırma sebebiyle hiçbir tazminat alınmamasına yol açacak kadar yüksek mahkeme ücretlerini haklı çıkarabileceğini kaydetmiştir. Bu nedenle başvurucular aşırı bir külfete katlanmak zorunda kalmıştır (*Perdigão v. Portugal* [BD], § 78; başvurucunun icra işlemlerinde karşı tarafın yargılama masraflarını ödemesine karar verilen ve akabinde bu yargılama bedellerinin toplam tazminat bedelinden düşüldüğü *Musa Tarhan v. Turkey*, § 86 davasında da başvurucuya yüklenen külfetin aşırı olduğu bulgulanmıştır). Bir savcının üçüncü kişi lehine başarısız bir özel hukuk davası girişiminden doğan masrafların karşılanmasının reddedilmesi Sözleşme'nin 6. Maddesine aykırı bulunmuştur (*Stankiewicz v. Poland*, §§ 65-76).

199. İmar izni olmadan inşa edilmekle birlikte yetkili makamlar tarafından otuz yıl boyunca varlığına göz yumulan bir evin yıkılması emrinin verildiği bir davada Madde 6'nın cezai itham kategorisi altında uygulanabilir olduğu kabul edilmiştir. Özellikle, yıkım önlemi Sözleşme'nin amaçları bakımından bir “ceza” olarak nitelendirilmiştir (*Hamer v. Belgium*, § 60).

5. Madde 7⁶

200. Hukuka aykırı/kaçak yapı alanı geliştirme girişimleri için başvuruların malvarlığına yönelik müsadere işlemi, başvurucu firmalar veya temsilcilerinin herhangi bir cezai mahkumiyeti bulunmamasına rağmen, Sözleşme'nin 7. maddesi anlamında “ceza” olarak değerlendirilmiştir. Bu amaçla Mahkeme, söz konusu müsadere işleminin genel yasal hükümler uyarınca bir “suçla” bağlantılı olduğu; yapı alanı geliştirmelerinin hukuka maddi aykırılıklarının ceza mahkemeleri tarafından tespit edildiği; İtalyan hukukunca öngörülen yaptırımın cezalandırma yoluyla kanuni koşulların daha fazla ihlal edilmesini caydırmayı amaçladığı; yasadışı yapı alanı geliştirme karşılığında öngörülen müsadere mevzuatta cezai yaptırımlar arasında sınıflandırıldığı; ve son olarak, yaptırımın belli bir ağırlığı olduğu olgularını dikkate almıştır (*Sud Fondi srl and Others v. Italy* (dec.)). Aynı ölçüt *G.I.E.M. S.R.L. and Others v. Italy* (esas) [BD], §§ 212-234, kararında da uygulanmış ve 7. maddenin uygulanabilir olduğu kabul edilmiştir.

201. *Sud Fondi srl and Others v. Italy* kararına konu olan olayda yerel mahkeme, kendilerine verilen imar izninin yorumlanmasında kaçınılmaz ve mazur görülebilir bir hata yaptıkları gerekçesiyle

⁶ Bkz. *Guide on Article 7 (No punishment without law)*.

başvurucu şirket temsilcilerini beraat ettirmiştir. Madde 7'nin amaçları bakımından uygulanabilir yasal çerçeve, sanığın, bu nedenle eksik olan ceza hukukunun anlam ve kapsamını bilebilmesine imkan vermemiştir. Sonuç olarak, ceza mahkemesinin taşınmazları müsadere etmesi Madde 7'nin amaçları bakımından kanunla öngörülmemiş olup keyfi bir ceza olarak nitelendirilmiştir. Aynı sebeple müsadere 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesini de ayrıca ihlal etmiştir (*Sud Fondi srl and Others v. Italy*, §§ 111-118 ve 136-142). Mal sahibine karşı yürütülen soruşturma/kovuşturmanın zaman aşımı sebebiyle durdurulmasına rağmen arsa ve binaların müsadere edilmesine ilişkin bir kararda da aynı sonuca ulaşılmıştır (*Varvara v. Italy*, § 72).

202. *G.I.E.M. S.R.L. and Others v. Italy* (esas) [BD] kararında müsadere, hukuka aykırı yapı alanlarının geliştirilmesine İtalyan mevzuatında öngörüldüğü şekilde otomatik olarak uygulanmıştır. Mahkeme müdahalenin ölçülülüğünü, başvurularda atfedilebilecek kusur veya ihmal derecesini veya en azından başvuru davranışları ile söz konusu suç arasındaki ilişkiselliği de içeren bir dizi faktöre bağlı olarak değerlendirmiştir. Bu itibarla, "malvarlığından" barışçıl şekilde yararlanma hakkına ilişkin yargısal süreçlerin Protokol No. 1 Madde 1 tarafından güvence altına alınan haklara yapılan müdahalelere karşı etkili şekilde itiraz edebilmek amacıyla bireye derdini yetkili makamlar önünde dile getirmeye yönelik makul bir fırsat tanınması gerekliliği noktasında usuli güvencelerin önemi vurgulanmıştır (*idem.*, §§ 301-303).

6. Madde 8⁷

203. Madde 8 ve Protokol No. 1 Madde 1 ile ilgili bir çok dava ikameti/barınmayı ilgilendirmektedir. Burada "konut/ev" kavramı ile Protokol No. 1 Madde 1'de yer verilen "malvarlığı" kavramı arasında esaslı çakışmalar olabilmektedir; ancak "konutun/evin" varlığı, taşınmaz mülkiyeti bağlamında bir hak ya da menfaatin varlığına bağlı değildir (*Surugiu v. Romania*, § 63). O mülkü Madde 8 anlamında "konut/ev" olarak anlamlandıracak yeterli bağlara sahip olmadan da bireyin bir bina ya da arsa üzerinde Protokol No. 1 Madde 1'in amaçları doğrultusunda mülkiyet hakkı olabilir (*Khamidov v. Russia*, § 128).

204. Başvurucunun kendi evinde/konutunda oturma hakkına müdahale Madde 8'i ihlal edebilir. Mahkeme ev/konut kavramı bakımından geniş yorumu benimsemiştir (*Gillow v. the United Kingdom*, § 46; *Larkos v. Cyprus* [BD], §§ 30-32; *Akdivar and Others v. Turkey* [BD], § 88). Aynı durum işyerleri ve avukatlık ofisleri için de geçerlidir (*Niemietz v. Germany*, §§ 29-33).

205. *Larkos v. Cyprus* [BD], §§ 30-32 vakasında Mahkeme, başvuru Kıbrıs Devleti ile akdettiği kira sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin şikayetlerini Sözleşmenin 14. Maddesiyle bağlantılı olarak Madde 8 altında incelemiştir. Mahkeme, kamu personeli olan ve kira sözleşmesi tipik bir kira sözleşmesinin çoğu unsurlarını taşıyan başvuru, kamu personeli olmayan kiracılara kıyasla ayrımcılığa uğradığını saptamıştır. Ulaştığı bu sonuçlar çerçevesinde şikayetin bir de Protokol No. 1 Madde 1 kapsamında incelenmesine gerek kalmamıştır.

206. *Karner v. Austria* vakası, konut/barınma haklarının Sözleşmenin 8. Maddesi ile bağlantılı olarak Madde 14 altında ele alındığı önemli bir davadır. Dava, eşcinsel birliktelik bağlamında kira sözleşmesine/ilişkisine halefiyet meselesini ilgilendirmektedir. Cinsel yönelim temelli farklılıkları haklılaştırmak için özellikle ciddi gerekçelerin arandığının altını çizen Mahkeme, geleneksel aile biriminin korunması amacını gerçekleştirmek için eşcinsel çiftlerin mevzuatın kapsamı dışında mütalaa edilmesinin gerekli olduğunun da gösterilmesinin zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Mahkemece ihlal tespit edilmiştir (*ibid.*, §§ 38-42). Benzer bir sonuca, aynı cinsiyetteki kişilerin birlikte yaşadığı *Kozak v. Poland*, §§ 98-99 vakasında da ulaşılmıştır (vaka-hukukunun gelişimi için krş. *S. v. the United Kingdom*, Komisyon kararı, bkz. "Taşınmaz Kiralaması").

207. *Rousk v. Sweden*, §§ 115-127 vakasında, vergi ödemelerinin güvence altına alınması amacıyla başvuru evinin yargı/icra kanalıyla satışı ve sonradan buradan tahliye edilmesi hem Protokol No. 1 Madde 1'in hem de Madde 8'in ihlalidir; zira malikin menfaatleri yeterince korunmamıştır. *Vaskrsić v. Slovenia*, § 87 vakasında başvuru evinin ilk aşamada sadece 124 Euro olan alacağın

⁷ Bkz. *Guide on Article 8 (Right to respect for private and family life)*.

icrası için ihaleyle satılması da Sözleşmenin 1. No'lu Protokolünün 1. Maddesinin ihlali niteliğindedir. Genel olarak borç ödenmesi amacıyla konutun icra yoluyla satışı ile bireyin konuta saygı hakkının uzlaştırılması hakkında genel olarak bkz. *Vrzić v. Croatia*, §§ 63-68.

208. *Gladyшева v. Russia*, § 93 davasında Mahkeme, ulusal makamların, önceki sahibin hileyle edindiği konutu satın alan iyi niyetli alıcının tahliye edilmesi esnasında başvuru edilen tedbirlerin ölçülülüğünü değerlendirmemesi sebebiyle aynı hükümlerin ihlal edildiğini bulgulamıştır. Mahkeme ayrıca, barınma konusunda Devletin takdir marjının 1 No'lu Protokol'ün 1. Maddesinde korunanlara kıyasen 8. Maddedeki haklar bakımından daha dar olduğunu belirtmiştir. Zira Madde 8'in esas önem verdiği konular bireyin kimliği, kendi kaderini belirlemesi, fiziksel ve ruhsal bütünlüğü, başkalarıyla olan ilişkilerini sürdürmesi ve toplumda istikrarlı ve güvenli bir yer edinmesidir (*Connors v. the United Kingdom*, §§ 81-84; *Orlić v. Croatia*, §§ 63- 70). Bireyselleştirilmiş ölçülülük değerlendirmesi, başvuru sahibinin zilyetlik/kullanma hakkının ulusal hukuka göre sona erip ermediğine bakılmaksızın evini kaybetme riskine ilişkin davalar (*Ćosić v. Croatia*, §§ 21-23) ile bilerek imar planına aykırı olarak inşa edildiği için yıkımına karar verilen konutun muhtemel kaybına ilişkin davalarda (*Ivanova and Cherkezov v. Bulgaria*, § 53) da aranmaktadır.

209. *Berger-Krall and Others v. Slovenia*, §§ 205-211 and 272-275 kararında piyasa ekonomisine geçiş kapsamındaki konut reformları çerçevesinde başvuru sahibinin korunan kiracılarından mahrum kalması hem Madde 8 hem de Protokol No. 1 Madde 1 kapsamında değerlendirilmiştir. Mahkeme, korunan kiracılardan mahrum kalınmasının konuta saygı hakkına müdahale teşkil ettiğini kabul etmekle birlikte, mevcut olay bakımından söz konusu müdahalenin elde edilmek istenen meşru amaçla orantılı olmasından ötürü Madde 8'in ihlal edilmediğine hükmetmiştir. Aynı mülhazalar Mahkeme'yi Protokol No. 1 Madde 1'in ihlal edilmediği sonucuna da götürmüştür. Benzer bir biçimde *Sorić v. Croatia* (dec.) vakasında Mahkeme, başvuru sahibinin konut reformları kapsamında kiracı olarak pozisyonunun kuvvetli biçimde muhafaza edilmeye devam ettiğine kanaat getirmiştir. Ancak 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi mülk satın alma hakkını garanti etmemekte, sadece varolan bir mülke barışçıl bir biçimde zilyet olmayı güvence altına almaktadır. *Galović v. Croatia* ((dec.), § 65) kararında Mahkeme özel olarak korunan kira hakkının önceki sahibinin binadan yeni malik tarafından tahliye edilmesine ilişkin Madde 8 çerçevesinde ileri sürdüğü talebi, kendisi için müsait başka bir konutun mevcudiyeti sebebiyle reddetmiştir.

210. Aynı sebeple *Zrilić v. Croatia*, § 71 vakasında Mahkeme, başvuru sahibinin eski eşiyle ortak malik olduğu evin mahkeme kararıyla bölünmesinin Madde 8'i ihlal etmediğine hükmetmiştir, ve bu nedenle Protokol No. 1 Madde 1'in ihlal edilmediğini bulgulamak için daha ayrıntılı tetkike gerek kalmamıştır.

211. Başvuru sahibinin konut niteliğindeki dairesinden eski kocasını tahliye edememesini konu eden *Cvijetić v. Croatia*, § 51 vakasında, icra işlemleri sürecinin uzaması sebebiyle Madde 6 ve Madde 8'in ihlal edildiği bulgulanmıştır. Protokol No. 1 Madde 1 bakımından ayrı bir incelemeye ise ihtiyaç duyulmamıştır.

212. Protokol No. 1 Madde 1 kişinin hoş bir çevrede "malvarlığından" faydalanma hakkını garanti etmemektedir (Bkz. *Flamenbaum and Others v. France*, § 184, Madde 8 çerçevesinde havalimanında uçak pistinin genişletilmesine ilişkin). Ayrıca, başvuru sahiplerinin nasıl ve ne dereceye kadar söz konusu pistin mülklerinin değerini etkileyip etkilemediğini veya ne derecede etkilediğini ortaya koyamamaları sebebiyle Mahkeme, belirtilen hüküm kapsamında bir ihlal bulmamıştır (*ibid.*, §§ 188-190).

213. Mahkeme'nin bir barın geceleri yol açtığı rahatsızlık nedeniyle (*Udovičić v. Croatia*, § 159), veya komşulardan kaynaklı ciddi ve süregiden rahatsızlıklara dair şikayetlere yetkili makamların etkili cevap vermemesi nedeniyle (*Surugiu v. Romania*, §§ 67-69) Madde 8'in ihlal edildiğini bulguladığı vakalarda, bir de Protokol No. 1 Madde 1'in ayrıca ihlal edilip edilmediğini incelemeye gerek olmadığına karar vermiştir.

214. Nihayet, 8. madde ve 1 No'lu Protokol'ün 1. Maddesi meskenin tahrip edilmesi durumlarında da devreye girmektedir. *Selçuk and Asker v. Turkey*, § 77 vakasında Mahkeme, başvuru sahiplerinin evlerinin güvenlik güçleri tarafından kasti bir tutumla tahrip edildiğini göz önünde bulundurarak Madde 3, Madde 8 ve Protokol No. 1 Madde 1'in ihlal edildiğini bulgulamıştır. Tafsilatlı bilgi için bkz. aşağıda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Kiracılık ilişkisi ve Kira Kontrolü bölümü.

7. Madde 10

215. *Handyside v. the United Kingdom* §§ 59 ve 63 vakasında başvuru Little Red Schoolbook adlı kitabın baskı kalıbı ve yüzlerce kopyasına el koyulması ile ulusal mahkeme kararını müteakip bunların müsadere edilip imhasından yakınmıştır. Mahkeme, el koymanın amacının takdir yetkilerinin kullanılması sırasında Britanya makamları tarafından anlaşıldığı şekliyle “ahlakın korunması” olduğunu tespit etmiştir. Kitabın müsadere ve imhası, başvurucuyu belirli bir “malvarlığı değeri” üzerindeki mülkiyet hakkından kalıcı olarak yoksun bırakmıştır. Ancak bu tedbirler, kullanılması hukuka uygun şekilde genel yarara zararlı ve tehlikeli sayılmış eşyanın imha edilmek amacıyla müsadere edilmesinin Sözleşme Devletler için müşterek olduğu bir hukuki ilke ışığında yorumlanan Protokol No. 1 Madde 1’in ikinci fıkrasıyla yetkili kılınmıştır. Bu nedenle, Protokol No. 1 Madde 1’in veya Madde 10’un ihlal edilmesi söz konusu değildir.

216. *Öztürk v. Turkey* [BD] § 76 vakasında Mahkeme, yayıncı başvuru tarafından yayımlanan kitabın kopyalarının müsadere ve imhasının sadece başvuru tarafından ayrılıkçı propaganda sebebiyle mahkum edilmesinin bir sonucu olduğuna hükmetmiştir (ki bu durum Madde 10 çerçevesinde değerlendirilir). Bu sebeple müsadere 1 No’lu Protokol’ün 1. maddesi kapsamında ayrı olarak değerlendirilmesine gerek duyulmamıştır.

217. *Ashby Donald and Others v. France* § 40 vakasında Mahkeme, mesele ifade özgürlüğüne müdahale noktasına geldiğinde eğer tedbir, bu vakada telif hakkıyla ilgili olduğu üzere mülkiyetten barışçıl şekilde yararlanma hakkı gibi başkalarının Sözleşmedeki diğer haklarının korunması amacını güdüyorsa, Devletlerin daha geniş bir takdir marjından faydalanacağına karar vermiştir (*Neij and Sunde Kolmisoppi v. Sweden* (dec.)).

8. Madde 11⁸

218. 20 hektardan az araziye malik olup avcılığa karşı çıkan başvuru sahiplerinin onaylı belediye veya belediyeler arası avcılık derneklerine otomatik üyeliğini ve arazileri üzerindeki avcılık haklarının bu derneklere devredilmesini ilgilendiren *Chassagnou and Others v. France* [BD], §§ 85 ve 117 vakasında Mahkeme, hem Protokol No. 1 Madde 1’in hem de Madde 11’in ihlal edildiğini bulgulamıştır.

9. Madde 13

219. Madde 13’ün devreye girmesi için başvuru sahiplerinin “ileri sürülebilir” taleplerinin bulunması gereklidir. Olumlu cevap verilecek olunursa, başvuru sahiplerinin talepleri hakkında karar verilmesini sağlamaları ve eğer mümkünse zararlarının giderilmesi için, etkili ve elverişli hukuki çarelere sahip olması gerekir.

220. Yetkili makamların başvurucuya sinemasını geri vermek noktasında kusurlu davrandığı *Iatridis v. Greece* [BD] § 65 vakasında Mahkeme, Madde 13 ve Protokol No. 1 Madde 1 tarafından korunan menfaatlerin niteliği arasında farklılık olduğuna kanaat getirmiştir: İlki “etkili başvuru hakkı” olarak adlandırılan usuli güvenceyi sağlarken, ikincisi içerisinde mündemiç usuli gereklilik malvarlığından barışçıl yararlanma hakkına saygıyı sağlayan daha kapsamlı bir amaca yardım etmektedir. Anılan vakada hem 1 No’lu Protokol’ün 1. Maddesinin hem de 13. Maddenin ihlal edildiği bulgulanmıştır.

221. Benzer biçimde, çöp alanında metan gazı patlaması sonucu ev eşyaları zarar gören başvuru sahiplerinin zararlarının tazmininde idari usullerin etkililiğine ilişkin *Öneryıldız v. Turkey* [BD], §§ 156-157 vakasında Mahkeme, 1 No’lu Protokol’ün 1. maddesi çerçevesinde yapılan başvuruda Sözleşmenin 13. maddesinin ihlalini bulgulanmıştır. Buna karşılık, büyük ölçüde doğal afet sebebiyle meydana gelen zarara ilişkin *Budayeva and Others v. Russia*, §§ 196-198 vakasında, başvuru sahiplerinin zararlar için talepte bulunabileceği ve bu taleplerinin yetkili mahkemelerde dinlenmesini sağlayabilecekleri ve devletin de genel acil durum yardımı tedbirlerini hayata geçirmiş olduğu gerekçeleriyle, ne Protokol No. 1 Madde 1’in ne de bu maddeyle bağlantılı olarak Madde 13’ün ihlal

⁸ Bkz. *Guide on Article 11 (Freedom of assembly and association)*.

edildiğine karar verilmiştir.

222. Taşınmazın önceki maliklerine iadesi kapsamındaki *Driza v. Albania*, §§ 115-120 vakasında, özellikle organ ve usullerden oluşan yeterli eski hale iade sistemi kurulmadığı gerekçesiyle Protokol No. 1 Madde 1 ile bağlantılı olarak Madde 13'ün ihlali edildiğine karar verilmiştir.

223. Nihayet, *Chiragov and Others v. Armenia* [BD], §§ 213-215 ve *Sargsyan v. Azerbaijan* [BD], §§ 269-274 vakalarında, Dağlık Karabağ üzerine Ermenistan-Azerbaycan arasındaki çatışma sırasında başvuruçuların ev ve mülklerin yitirilmesine ilişkin Sözleşmesel şikayetlerinde giderim temin etmeye muktedir bir çare bulunmaması ve makul bir başarı sansı sunulmaması, Sözleşmenin 13. maddesinin ihlaline yol açmıştır.

10. Madde 14

224. Madde 14'deki ayrımcılık yasağı, sadece, Sözleşme tarafından korunan diğer esasa müteallik haklarla birlikte ileri sürülebilir.

225. Protokol No. 1 Madde 1 ile bağlantılı olarak Madde 14 çerçevesindeki bir şikayeti konu edinen ve başvuruçunun belirli bir malvarlığından Madde 14 kapsamına giren ayrımcı temelde kısmen ya da tamamen mahrum edildiğinden yakındığı vakalarda ilgili test, başvuruçunun yakındığı ayrımcı temel olmasa söz konusu malvarlığı değeri bakımından ulusal hukuk uyarınca icra edilebilir bir hakka sahip olup olmayacağıdır (*Fabris v. France* [BD], § 52).

226. Her ne kadar Devletin Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesindeki yetkilerinin kapsamı bazı durumlarda geniş olsa da, söz konusu yetkiler ayrımcı şekilde uygulanamaz.

227. Çığır açan *Marckx v. Belgium*, § 65 vakasında gayri meşru çocuğun ayrımcılığa uğraması meselesi ele alınmıştır. Mahkeme, evli olmayan başvuruçu annenin malvarlığı üzerindeki tasarruf hakkını serbestçe kullanması bakımından evli anneye göre ayrımcılığa uğradığına hükmetmiştir. Diğer yandan anne bakımından tek başına ele alındığında Protokol No. 1 Madde 1'in ihlali bulunmamış, ve kızı bakımından ise Protokol No. 1 Madde 1'in vakada uygulanamaz olduğuna karar verilmiştir.

228. Benzer şekilde *Mazurek v. France*, § 54 vakasında Mahkeme, Devletin "geleneksel ailenin korunması" amacı gütmesini meşru kabul etmekle birlikte veledi zinanın miras payını düşüren kanunun, mülkiyet hakkının kullanılması bakımından bu kategorideki çocuklara karşı haksız surette ayrımcı olduğuna hükmedilmiştir (*Fabris v. France* [BD], §§ 68-72; miras hakkı için ayrıca bkz. *Burden v. the United Kingdom* [BD], § 65, birlikte yaşayan kızkardeşler için; ülkede mukim olmayanların maaşlarının artışı için bkz. *Carson and Others v. the United Kingdom* [BD], § 90; dini nikah kapsamında dul kalanlara bağlanan aylığa hak kazanma için bkz. *Şerife Yiğit v. Turkey* [BD], § 86).

229. İslam inancına sahip bir muris tarafından Medeni Kanun uyarınca düzenlenmiş olan bir vasiyetname lehdarı olarak başvuruçunun Müslüman olmayan bir başka muris tarafından yine Medeni Kanun uyarınca düzenlenmiş bir vasiyetname lehdarına göre maruz kaldığı farklı muamelelerin herhangi bir objektif ve makul gerekçelendirilmesi bulunmamaktadır (*Molla Sali v. Greece* [BD], § 161).

230. Aksi yöndeki *Stummer v. Austria* [BD], §§ 132-136 vakasında aylık haklarının hesaplanmasında cezaevinde yapılan işlerin hesaba katılmaması, Protokol No. 1 Madde 1 ile bağlantılı olarak Madde 14'ün ihlaline yol açmamıştır (bu bölümde yukarıda yer verilen Madde 4 başlığına bakınız).

231. *Chabauty v. France* [BD], § 47 vakasında küçük arazi sahiplerinin büyük arazi sahiplerinin aksine, mülklerini etik temeller dışındaki sebeplerle onaylı avcılar derneğinin kontrolünden kurtaramaması, Protokol No. 1 Madde 1 ile bağlantılı olarak Madde 14'ün ihlaline yol açmamıştır (*Chassagnou and Others v. France* [BD], § 95 ile karşılaştırınız).

232. *Guberina v. Croatia* vakası, apartman dairesi satımını müteakiben yüksek düzeyde engelli çocukların barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla bir evin alınması için yapılan vergi indirimi talebinin, satılan apartman dairesinin bir ailenin rahatlıkla kalabileceği derecede geniş olup elektrik, ısınma vb. gerekli alt yapıyla donatılmış olduğu gerekçesiyle reddine ilişkindir. Vergisel makamlar, engelli çocuğa bakan ailenin apartman dairesinde asansör olmaması durumunu değerlendirmemiştir. Başvuruçu, vergi mevzuatının ailesinin durumuna uygulanma şeklinin çocuğun engelli durumu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

dikkate alındığında ayrımcı muamele teşkil ettiğini iddia etmiştir. Mahkeme, özü itibarıyla, vergi dairesinin daha geniş bir bakış açısıyla engelli temelli bir değerlendirme yapmadığını ve vergi yasalarını gereğinden fazla katı ve mekanik bir yaklaşımla ele alarak yorumladığını ve bunun da ailenin somut durumuna zarar verdiğini ifade ederek ihlal kararı vermiştir (*ibid.*, § 98).

233. Vatandaşlık temelinde fark gözetildiği *Andrejeva v. Latvia* [BD], § 88 vakasında, başvuruçunun 1991 öncesinde Eski Sovyetler Birliği zamanındaki çalışmalarının emekli aylığı hesabında dikkate alınması talebinin Letonya mahkemeleri tarafından o dönemde Letonya vatandaşlığına sahip olmadığı gerekçesiyle reddedilmesi bakımından Protokol No. 1 Madde 1 ile bağlantılı olarak Madde 14'ün ihlal edildiğine karar verilmiştir.

234. *Fábián v. Hungary* [BD] vakasında Mahkeme, kamu ve özel sektör işe alımlarında kurumsal ve işlevsel sebeplerle yasal ve fiili farklılıkların olduğunu, ulusal hukukun kamusal ve özel sektördeki işe alımları farklı düzenlediğini, başvuruçunun kamu sektöründeki mesleğinin özel sektördeki mesleklerle karşılaştırılmasının zor olduğunu ve devletin – maaş fonunun yöneticisi olarak – maaşların ödenmesine ilişkin şartları ve personelin çalışma süresini belirleyebileceğini ifade etmiştir (*ibid.*, §§ 131-132; *Panfile v. Romania* (dec.), § 28). Bir başka vakada Mahkeme, kamusal sektörde farklı kategorilerde istihdam edilmiş personelin maaşlarındaki farklılığı haklı bulmuştur (*Gellértheygi and Others v. Hungary* (dec.), §§ 34-40).

III. Spesifik Meseleler

A. Kira İlişkileri ve Kira Kontrolü

235. Sözleşme ve Protokolleri, konut ve barınma hakkını garanti etmemektedir; ancak başvuruçuların özel veya aile yaşamlarına saygı haklarının korunmasına ilişkin konut hakkını içeren birçok vaka, Sözleşme'nin 8. Maddesi çerçevesinde incelenmiştir (Bkz. yukarıda Madde 8 hakkındaki alt bölüm). Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesinde Sözleşme organları, kiraya verenlerin haklarının ulusal yasalar uyarınca kiracılara tanınan haklarla dengelenmesini, hem kiraya verenlerin hem de kiracıların adil yargılanma hakları ve kiracıların tahliye edilmeye karşı güvenceleri ile ayrımcılık yasağı meseleleri ile benzeri konuları ilgilendiren bir dizi vaka incelemiştir.

236. *James and Others v. the United Kingdom* vakası kiraya verenlerin mülkiyet hakları ile kiracıların haklarının dengelenmesine ilişkin ilk vakadır. Vaka, yirmi yıldan uzun süreyle mülkü kiralayanların Kira Reform Kanunu'na istinaden mülkiyeti tamamen iktisap etme hakkına ilişkindir. Başvuruçular, toprak aristokrasisinin bir üyesi tarafından bırakılan bir vasiyetname sonucunda önemli bir mülkünü kayımlı olarak seçilmiştir. Söz konusu taşınmazların bir kısmının kiracıları, Kira Reform Kanunu kapsamında satın alma haklarını kullanmış ve böylece kayımlar taşınmaz üzerindeki menfaatlerinden mahrum kalmışlardır. Kayımlı heyeti, taşınmazların zorla devredilmesinin ve bilahare aldıkları tazminat miktarının haklarını ihlal ettiğinden yakınmıştır.

237. Mahkeme, sosyal ve ekonomik politikaların uygulanmasında yasamanın sahip olduğu takdir marjının niteliği itibarıyla geniş olması gerektiğini, ve makul bir temelden açıkça yoksun bulunmadığı sürece yasamanın neyin "kamu yararına" olduğuna dair yargısına hürmet edeceğini belirtmiştir (*James and Others v. the United Kingdom*, § 46). Mahkeme barınma alanındaki sosyal adaletsizliğin azaltılmasının, Kira Reform Kanunu uyarınca yasamanın takdir marjı kapsamında meşru bir amaç olduğuna hükmetmiştir. Devlet tarafından uygulanan önlemlerin ölçülülüğüne gelince Mahkeme, ilgili kanunun bu hakkı sadece yasama tarafından düşük değerli olarak belirlenen ve aşırı ifa güçlüğüne içeren vakaları temsil eden mülklerle sınırladığı için, bu koşullarda kiracılara satın alma hakkı verilmesinin ne gayrimakul ne de ölçsüz olduğunu bulgulamıştır (*ibid.*, § 70; Sözleşme'nin 14. Maddesi için, § 77).

238. Benzer şekilde, *Mellacher and Others v. Austria* vakasında, birden fazla binada mülkiyet veya mülkiyet benzeri bir menfaate sahip olan malikler, Kira Kanunu çerçevesinde kirada yapılan kanuni indirimin Protokol No. 1 Madde 1'i ihlal ettiğinden şikayetçi olmuştur. İtiraz edilen bu mevzuatın değerlendirilmesinde Mahkeme, ulusal yasama organının hem kamuoyunun endişesiyle ilgili bir sorun tespit etmede, hem de bu vakada barınma alanındaki sosyal ve ekonomik politikaları Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

geliştirmek için gerekli önlemleri belirlemede, geniş bir takdir marjı olduğunu benimsemiştir. Mahkeme, Avusturya yasa koyucusunun, sosyal adaletin kiraların azaltılmasını gerektirdiği ve kanundan kaynaklanan ciddi miktardaki kira indirimlerinin mülk sahiplerine zorunlulukla ölçüsüz bir külfet getirmediği sonucuna varmasının makul olduğunu ortaya koymuştur (*ibid.*, § 57). Dahası kira kontrolü bağlamında, kiralananın bir müzik grubu tarafından kullanılan tesis olduğu bir vakada Mahkeme, kulübün kültürel ve sosyal rolünün kamu menfaati dahilinde olduğunu teslim etmekle birlikte buradaki derecenin diğer vakalarda tespit edilenden önemli ölçüde az olduğunu ve bu nedenle serbest piyasadaki kira değeri ile karşılaştırıldığında esaslı bir indirimi meşrulaştırmayacağını belirtmiştir (*Bradshaw and Others v. Malta*, § 58).

239. *Lindheim and Others v. Norway* vakasında, Arazi Kiralama Kanunundaki değişiklikler, kalıcı olarak veya yazlık için kullanılan arazi kiracılarına, sınırsız bir süre için kiralarını önceki kiralama ile aynı şartlarda uzatma hakkını vermektedir. Bu doğrultuda kiracılar, ev sahiplerinin kiralarını, bir önceki kira ile aynı şartlarda ve kiralarda bir artış olmadan uzatmalarını istemiştir. Mahkeme, mali olanaklardan yoksun olan kiracıların menfaatlerini korumaya yönelik mevzuatın meşru bir amaca hizmet ettiğini bulgulamıştır; zira 2002’de kira denetimlerinin kaldırılması, arsa kiralarını büyük ölçüde artırarak hazırlıksız olan birçok kiracıyı etkilemiştir. Bununla birlikte alınan önlemlerin ölçülülüğüne ilişkin olarak AİHM, mülk sahipleri açısından arsa kira sözleşmelerinin uzatılması kiralarda anlamlı bir artış olasılığının bulunmadığı belirsiz bir süre boyunca gerçekleştiğinden, bu tür kiralarda arsanın gerçek değerinin kira miktarının değerlendirilmesinde geçerli olmayacağına karar vermiştir. Ayrıca, yalnızca kiracılar kira ilişkisini sona erdirmeyi seçebilir ve üçüncü kişilerle alt kira ilişkisi kurmakta serbesttir, ve bu durumda kiracı tarafından tahsis sahipliği hakkında yapılan herhangi bir değişiklik kira miktarının kontrolü belirsiz süreli olarak yürürlükte kalacağından kira miktarını etkilemeyecektir. Bu faktörler mülk sahiplerini, piyasa değerine elden çıkarma olasılığı da dahil olmak üzere mülklerinden herhangi biçimde yararlanma hakkından ciddi bir şekilde mahrum etmiştir. Sonuç olarak Mahkeme, mali ve sosyal külfetin sadece kiraya verenlere yüklendiğine ve bu mevzuatın maliklerin taşınmazlarını koruma haklarını ihlal ettiğine karar vermiştir (*ibid.*, §§ 128-134).

240. *Edwards v. Malta* kararında Mahkeme, malik başvurusunun haklarının kullanımının kısıtlanması nedeniyle ihlalin meydana geldiğini tespit etmiştir. Başvurucunun binasına ve bitişindeki alana evsizler için konut sağlamak amacıyla Hükümet tarafından el koyulmuştur. Malik, neredeyse 30 yıl boyunca mülkünden yoksun kaldığından ve tazminat olarak aldığı kiranın piyasa oranına kıyasla gülünç derecede düşük olduğundan yakınmıştır. Mahkeme Devlet’in mülke el koymasının, kiracının seçiminde veya kiracılık ilişkisinin temel hükümleri üzerinde etkisi olmayan malike istem dışı bir ev sahibi-kiracı ilişkisi dayattığını bulgulamıştır. Ayrıca tazminat olarak belirlenen kira miktarının, malikin mülkünden kar elde etmeye yönelik meşru menfaatini karşılamak bakımından yeterli olmadığı ortaya koyulmuştur. Bu nedenle el koyma, başkalarına konut temin etmenin sosyal ve finansal maliyetlerine büyük ölçüde katlanması zorunlu kılınan malik üzerinde ölçüsüz ve aşırı bir külfete sebep olmuştur (*ibid.*, § 78).

241. *Immobiliare Saffi v. Italy* ([BD], § 56) vakasında ve izleyen pek çok vakada Mahkeme, kiracıların tahliyesi için çok uzun bekleme süreleri nedeniyle Protokol No. 1 Madde 1’in ihlal edildiğine karar vermiştir (Sözleşme’nin 6. Maddesi çerçevesinde, *Edoardo Palumbo v. Italy*, §§ 45-46). Benzer şekilde uygun adil yargılanma güvencelerinin bulunmamasıyla ilgili olarak; bir malikin kira süresi dolmasına rağmen evinin zilyetliğine tekrar sahip olamaması ile adil ve yeterli miktarda kira alamamasına ilişkin *Amato Gauci v. Malta*, § 63 başvurusunda Mahkeme, Protokol No. 1 Madde 1’in ihlal edildiğine karar vermiştir.

242. Kiracıların tahliyeye karşı korunmasına gelince Mahkeme, *Connors v. the United Kingdom*, §§ 81-84 kararı (ki çingene yaşam tarzı gündemdedir) ile *McCann v. the United Kingdom*, § 53 kararında Mahkeme, Sözleşme’nin 8. Maddesi çerçevesinde, evini kaybetme riski taşıyan herhangi bir kişinin, ulusal hukukta oturma hakkı sona ermiş olsa bile, önlemlerin ölçülülüğünün bağımsız bir yargı yeri tarafından belirlenmesi hakkına sahip olması gerektiği ilkesini ortaya koymuştur. *Connors v. the United Kingdom*, § 100 kararında, Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesinde ayrı bir sorun görülmemiştir.

243. *Ivanova and Cherkezov v. Bulgaria* kararında ulusal makamlar, evli olmayan yaşlı bir çift olan başvuru sahiplerinin birkaç yıldır yaşadığı evin, inşaat izni olmadan yapılmasından ötürü kaçak olduğu

gereğesiyle yıkılmasına karar vermiştir. Mahkeme, yaşadıkları evin yıkılmasının kişisel durumları ışığında ölçülü olup olmadığının incelenmesini temin edecek bir usulün kendilerine sunulmadığını tespit etmiş ve yıkım kararının böyle bir inceleme yapılmadan icra edilmesi halinde Madde 8'in ihlal edileceğini belirtmiştir (*ibid.*, §§ 61-62). Bununla birlikte, evin bilerek izinsiz olarak yapıldığı ve dolayısıyla ulusal yapı yönetmeliklerine aykırı olduğu göz önüne alındığında, Protokol No. 1 Madde 1 bakımından ihlal bulunmamıştır (*ibid.*, § 75).

244. *Durini v. Italy* kararında Komisyon tarafından ortaya konan ve başvurusunun malik olmadığı belirli bir mülkte yaşama hakkının Protokol No. 1 Madde 1 anlamında "malvarlığı" teşkil etmediği yönündeki genel ilke, başvurusunun asker olduğu ve kira sözleşmesi değil ama özel bir idari form imzalayarak Madrid'deki askeri lojmanları kullanma hakkını edindiği *J.L.S. v. Spain* (dec.) kararı ile sosyalizmden piyasa ekonomisine dönüşüm ve değişen koşullarla ilgili diğer birçok vakada (*Kozlovs v. Latvia* (dec.), *Kovalenok v. Latvia* (dec.); *H.F. v. Slovakia* (dec.); *Bunjevac v. Slovenia* (dec.)) Mahkeme tarafından da teyit edilmiştir.

245. Devlete veya başvurululara tahsis edilen sosyal konut haklarına ilişkin nihai kararların uygulanmamasını içeren ve çoğu Rusya'ya karşı olan vakalarda Mahkeme, icra edilebilirliği yeterli şekilde belirlenen bir talebin Protokol No. 1 Madde 1 anlamında "malvarlığı" değeri teşkil edebileceğini hatırlatmıştır. Mahkeme başvuru sahiplerinin "sosyal konut anlaşmasını" veya bir tür barınma haklarını onayan oturum belgesi edinme hakkı veren icra edilebilir kararlara binaen başvuru sahiplerinin maddi bir varlık edinmeye yönelik "meşru beklentilerinin" ortaya konulduğunu bulgulamıştır. Dolayısıyla, Protokol No. 1 Madde 1'in ihlal edildiği sonucuna varılmıştır (*Teteriny v. Russia*, §§ 48-50; *Malinovskiy v. Russia*, §§ 44-46; *Ilyushkin and Others v. Russia*, §§ 49 ve 58, *Akimova v. Azerbaijan*, §§ 40-41; *Gerasimov and Others v. Russia*, §§ 182-83; *Kukalo v. Russia*, § 61; *Sypchenko v. Russia*, § 45). Ayrıca *Olaru and Others v. Moldova*, §§ 54-57 kararında Mahkeme, yerel kamu makamlarının başvuru sahiplerine sosyal konut tahsis etmelerini belirten nihai mahkeme hükümlerine uymalarının olanaksızlığının sistemik bir durum teşkil ettiğini bulgulamıştır.

246. Mahkeme yukarıda söz edilen *Teteriny v. Russia* ve *Olaru and Others v. Moldova* kararlarındaki olaylarla *Tchokontio Happi v. France*, §§ 59-61 vakasındaki olayları birbirinden ayırmıştır. *Durini v. Italy* (dec.) ve *J.L.S. v. Spain* (dec.) doğrultusundaki içtihadına dayanarak (bkz. Protokol No. 1 Madde 1'in Uygulanabilirliği – "malvarlığı" bölümü) Mahkeme, nihai hükmün yetkililerin başvurucuya dairesinin mülkiyetini vermesini değil, yalnızca bir dairesinin kullanımını vermesini gerektirdiğini bulgulamıştır. Başvurusunun belirli koşullar altında dairesinin mülkiyetini alması mümkündür. Bununla birlikte, yetkililerin daireyi satmasına yönelik hukuki bir zorunluluğu yoktur. Buna göre, başvurusunun maddi bir varlık edinme meşru beklentisi bulunmamaktadır ve Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesindeki şikayeti konu bakımından kabuledilemez olduğundan reddedilmiştir (buna karşın Madde 6'nın ihlal edildiği tespit edilmiştir).

247. Ayrıca, birçok vakada Mahkeme, eski Yugoslavya'daki normal bir kiralama ile karşılaştırıldığında bazı spesifik özelliklere sahip olan "özel olarak korunan kiracılık" sisteminden kaynaklanan durumlarla ilgilenmiştir. Halef Devletler, genel olarak "özel olarak korunan kiracılığı", farklı derecelerde korunan kiracılığa dönüştüren farklı yasal çözümler benimsemiştir. *Blečić v. Croatia* [BD], § 92, ve *Berger-Krall and Others v. Slovenia*, § 135 kararlarında Mahkeme, başvurular diğer gerekçelerle reddedildiğinden "özel olarak korunan kiracılığın" bir "malvarlığı" değeri teşkil edip etmediğine karar vermeyi gerekli görmemiştir.

248. *Gaćeša v. Croatia* (dec.) kararında Mahkeme, Hırvatistan'da özel olarak korunan kiracılığın Hırvatistan'ın Sözleşme'yi onaylamasından önce kaldırılmasından ötürü, böyle bir kiracılığın tek başına Protokol No. 1 Madde 1 tarafından korunan bir "malvarlığı" türü olarak kabul edilip edilmeyeceğinin belirlenmesinin gerekmediğine karar vermiştir. Bununla birlikte *Mago and Others v. Bosnia and Herzegovina* kararında Mahkeme, "özel olarak korunan kiracılığın" "malvarlığı" değeri teşkil ettiğine hükmetmiştir; zira Bosna Hersek'te bu tür kiracılıktan yararlananlar, kural olarak savaş öncesi dairelerinin iade edilmesi ve daha sonra çok uygun şartlar altında satın alma hakkına sahipti. Mahkeme bu vakayı, Hırvatistan'da özel olarak korunan kiracılıktan yararlananların Hırvatistan'ın Sözleşme ve Protokollerini onaylamadan önce artık dairelerini satın almasının mümkün olmadığı gerekçesiyle *Gaćeša v. Croatia* (dec.) vakasından ayırmıştır.

249. Dönüm noktası niteliğindeki *Hutten-Czapska v. Poland* [BD] davasında Mahkeme, ilk kez, madalyonun diğer tarafındaki bir durumu ele almıştır: Önceki rejim altında kamulaştırılan mülkleri iade edilen ve kira kontrol programlarından yakınan maliklerin hakları. Mahkeme o zamandan bu yana *Bittó and Others v. Slovakia*, *Statileo v. Croatia*, ve *R & L, s.r.o., and Others v. the Czech Republic* gibi benzer vakaları ele almıştır. Genel olarak, önceki rejimin çöküşünden sonra Taraf Devletler tarafından kira kontrolü kanunlaştırılmıştır. Bu mülklerde yer alan dairelerin imtiyazlı kiracılık hakkı tanınan kiracılarının, önceki rejimin çöküşünden sonra da kira miktarını Devletin genellikle piyasa fiyatlarının altında düzenlediği bu dairelerde kalmasına izin verilmiştir. Yukarıda zikredilen bütün davalarda Mahkeme, maliklerin ölçsüz külfete katlanmak zorunda kaldığını ve Protokol No 1 Madde 1'in ihlal edildiğini tespit etmiştir (karşılaştırınız, farklı ekonomik ve sosyal koşullardaki *James and Others v. the United Kingdom* and *Mellacher and Others v. Austria* kararları).

250. Benzer şekilde *Radovici and Stănescu v. Romania* kararında dairelerin sahipleri, daha önce Devletin kiracısı olan ve dairelerinde yaşayan kiracılara yeni kira sözleşmeleri teklif etmiştir. Kiracılar, malikler tarafından önerilen bu sözleşmeleri imzalamaktan imtina etmiştir. Bunun üzerine malikler tahliye kararı almak için başvurmuş; ancak bu başvurular hukuki formalitelere uygun yapılmadığı için reddedilmiştir. Bunun ek bir sonucu olarak kiracıların kira sözleşmeleri otomatik olarak uzamıştır. Protokol No. 1 Madde 1'in ihlal edildiği tespit edilmiştir.

B. Sosyal Yardım Davaları*

251. Komisyon ve Mahkeme, aylık hakları da dahil olmak üzere değişik türde sosyal güvenliğe/ Devlet yardımlarına ilişkin vakaları karara bağlamıştır. Konuya ilişkin vaka-hukukunun tafsilatlı şekilde derlenmesi için bkz., *Bélané Nagy v. Hungary* [GC], §§ 80-89, *Yavaş and Others v. Turkey*, §§ 39-43.

252. Protokol No. 1 Madde 1, belirli bir miktarda aylık hakkını güvence altına almamaktadır (diğer emsallerin yanında bkz. *Skórkiewicz v. Poland* (dec.); *Janković v. Croatia* (dec.); *Kuna v. Germany* (dec.); *Lenz v. Germany* (dec.); *Blanco Callejas v. Spain* (dec.); *Kjartan Ásmundsson v. Iceland*, § 39; *Apostolakis v. Greece*, § 36; *Wieczorek v. Poland*, § 57; *Poulain v. France* (dec.); *Maggio and Others v. Italy*, § 55; *Valkov and Others v. Bulgaria*, § 84). Benzer şekilde, bizatihi emeklilik aylığına hakkı da güvence altına almamaktadır (*Aunola v. Finland* (dec.); *Da Silva Carvalho Rico v. Portugal* (dec.), § 30).

253. Emekli aylığı programına uyma yükümlülüğüyle ilgili olarak Mahkeme *Ackermann and Fuhrmann v. Germany* (dec.) kararında, zorunlu katkıların başvuruculara aşırı bir yük getirip getirmediğini dikkate almış ve başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun ilan etmiştir. Mahkeme, katkının başvurucuların brüt gelirlerinin yaklaşık yüzde 19'una tekabül ettiğini ve başvurucular ile işverenleri tarafından eşit paylarla ödendiğini gözetmiştir.

254. Bir sosyal sigorta yardımının kısılması veya kesilmesi, en azından iptal edilinceye kadar, 1 No'lu Protokol'ün 1. Maddesi anlamında "malvarlığı" değeri olmasını engellemez (*Moskal v. Poland*, § 40; Protokol No. 1 Madde 1'in Uygulanabilirliği başlığına bakınız – "malvarlığı"). Mahkeme, bazı durumlarda sosyal sigorta hak edişlerinde kısıntıya gidilebileceğini kabul etmektedir. Bu önlemlerin ölçülü olup olmadığına ilişkin karar verirken Mahkeme şu faktörleri göz önünde bulundurmaktadır: kısıntının amacı; resmi makamların sosyal güvenlik sistemindeki herhangi bir kaybı sınırlama çabası; başvurucuların emeklilik/yaşlılık aylığı almaya devam etmeleri; başvurucuların mutat sistemde ayrımcılığa veya diğer emeklilerden dezavantajlı bir duruma maruz kalmamaları; önlemlerin geriye yürürlü olmaması ve başvurucular tarafından verilen hizmetlerin süresinin yasal katkı dönemlerinin hesaplanmasında dikkate alınmış olması (*Yavaş and Others v. Turkey*, §§ 47-50). Bir kimsenin Devletin sosyal sigorta sistemine girmesi ve bu sistemin bir parçasını oluşturması, velev ki zorunlu

* Çevirenin notu: Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. H. Burak Gemalmaz, "Kişilerin Sosyal Güvenlik Hukukundaki Statülerinin Mülkiyet Hakkı Kapsamında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince Korunması", *İş Dünyası ve Hukuk*, Prof. Dr. Tankut Centel'e Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi No.:720, İstanbul, 2011, sf: 704-736.

olsun, gerek ödemeye uygunluk koşulları gerekse de yardım ya da aylığın miktarı bakımından bu sistemin değiştirilemeyeceği anlamına gelmemektedir. (*Richardson v. the United Kingdom* (dec.), § 17; *Carson and Others v. the United Kingdom* [BD], §§ 85-89).

255. Bununla birlikte, ödemenin sonlandırılması ya da miktarının azaltılması, normalde, “malvarlığına” kamu yararı bakımından haklılaştırılması gereken bir müdahale oluşturur (*Kjartan Ásmundsson v. Iceland*, §§ 39-40; *Rasmussen v. Poland*, § 71; *Moskal v. Poland*, §§ 51 ve 64; *Grudić v. Serbia*, § 72; *Hoogendijk v. the Netherlands* (dec.); *Valkov and Others v. Bulgaria*, § 84; *Philippou v. Cyprus*, § 59).

256. Mahkeme açısından önemli bir husus, başvurucunun sosyal sigorta programından yararlanma hakkının, aylık haklarının özünün zedelenmesine neden olacak şekilde çiğnenip çiğnenmediğidir (*Domalewski v. Poland* (dec.); *Kjartan Ásmundsson v. Iceland*, § 39; *Wieczorek v. Poland*, § 57; *Rasmussen v. Poland*, § 75; *Valkov and Others v. Bulgaria*, §§ 91 ve 97; *Maggio and Others v. Italy*, § 63; *Stefanetti and Others v Italy*, § 55). Ölçülülük analizi bakımından (*Da Silva Carvalho Rico v. Portugal* (dec.), § 42) Mahkeme, genel olarak, aylıktan tamamen yoksun kalmanın Protokol No. 1 Madde 1’i ihlal edebileceğini (*Stefanetti and Others v Italy*, § 59; *Apostolakis v. Greece*, § 41), ve aksine olarak, makul ve orantılı bir kısılmanın ise kesinlikle ihlale yol açacağına söylenemeyeceğini gözlemlemiştir (*Da Silva Carvalho Rico v. Portugal* (dec.), § 42; *Arras and Others v. Italy*, § 82; *Poulain v. France* (dec.); *Philippou v. Cyprus*, § 68; *Bélané Nagy v. Hungary* [BD], § 117).

257. Bununla birlikte, sosyal sigorta bağlamında Mahkeme tarafından yürütülen adil denge testi yalnızca soyut olarak maruz kalınan zararın miktarına veya yüzdesine dayanmamaktadır. Mahkeme, ilgili tüm unsurları somut olayın arka planına göre incelemektedir (*Bélané Nagy v. Hungary* [BD], § 117 ve *Stefanetti and Others v Italy*, § 59). Sosyal sigorta alanındaki bir müdahalenin orantılılığının değerlendirilmesinde alakalı olan spesifik faktörler; herhangi bir hak ediş kaybının ayrımcı niteliğini (*Kjartan Ásmundsson v. Iceland*, § 43); koşulların keyfilikliğini (*Klein v. Austria*, § 55); başvurucunun iyi niyetini (*Moskal v. Poland*, § 44; *Čakarević v. Croatia*, §§ 60-65) içerebilmektedir.

258. Sosyal güvenlik hakları bağlamında adil denge değerlendirmesinde usuli güvencelerin önemi *Moskal v. Poland*, § 56 vakasında ortaya konmuştur. Başvurucuya sosyal sigorta yardımı verilmesi kararının, daha sonra başvurucunun asıl dosyasının yeniden değerlendirilmesine dayanarak iptal edilmesinin Protokol No. 1 Madde 1’i ihlal ettiğinin tespit edilmiştir.

259. Ödemelerin askıya alındığı durumlarda hak sahibi kişilerin yeni programa uyum sağlamasının öngörüldüğü bir geçiş döneminin varlığı, muhatap Devlet lehine işlev gören ölçülülük faktörlerinden biridir (*Lakićević and Others v. Montenegro and Serbia*, § 72; *Moskal v. Poland*, § 74, başvurucunun tek gelir kaynağını teşkil eden erken emeklilik aylığını kelimenin gerçek anlamıyla bir gecede kaybetmesi ve değişikliğe uyum sağlayabilme şansının zayıflığı).

260. Ödemeleri askıya alma veya durdurma kararının geriye yürürlü etkisi varsa, bu durum, müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken terazide tartılması gereken bir faktör olacaktır (*Lakićević and Others v. Montenegro and Serbia*, § 71; *Moskal v. Poland*, § 69, ani etki için). Başvurucuya halihazırda verilmiş olan aylığın geriye yürürlü olarak yeniden hesaplanmasını içeren bir vakada Mahkeme, “Devletin, Emekli Aylığı Yasası’nın yeknesak şekilde uygulanmasını sağlamadaki olası menfaatinin, halihazırda başvurucunun lehine olan yargı kararının geriye dönük olarak yeniden hesaplanmasına yol açmaması gerektiğini karara bağlamıştır. Yeniden hesaplanmanın, ödenmesi gereken meblağların azaltılması etkisi doğuran geriye dönük olarak tarihlendirilmesi, başvurucuya bireysel ve aşırı bir külfet yüklemektedir ve 1 No’lu Protokol’ün 1. maddesine uygun değildir” (*Bulgakova v. Russia*, § 47). Sahtecilikle kazanılmadıkları takdirde, ödemeleri durdurma veya kısma kararından önce alınan tutarları geri ödeme yükümlülüğü, ölçülülüğünün takdiriyle alakalıdır (*Iwaszkiewicz v. Poland*, § 60, karşılaştırınız *Chroust v. the Czech Republic* (dec.); *Moskal v. Poland*, § 70).

261. Zamanın akışı, sigorta yardımlarının hukuki mevcudiyeti ve niteliği bakımından özel bir öneme sahip olabilir. Bu hem toplumsal değişime ve sosyal yardıma ihtiyaç duyan kişilerin kategorileriyle ilgili gelişen görüşlere cevaben vazedilebilecek mevzuat değişikliklerine, hem de bireysel durumların değişimine uygulanır (*Wieczorek v. Poland*, § 67).

262. Bir emekli maaşının ödenmesi yalnızca başvurucunun cezai mahkumiyetine dayanarak otomatik olarak durdurulduğunda ve dolayısıyla kazanılmış haklarının bütününden yoksun bırakıldığında Mahkeme, 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir (*Apostolakis v. Greece*, § 39). Buna karşın, aynı temelde bir yardımın % 65 oranında kısılmasının, bu kısılmaya itiraz edilebilecek üç aşamalı bir yargısal usul mevcut olduğu için sorun yaratmadığına karar verilmiştir. Bu noktada başvurucunun suçunun istisnai ağırlığı dikkate alınmıştır (*Banfield v. the United Kingdom* (dec.); *Philippou v. Cyprus*, §§ 70, 71 ve 74).

263. Ayrıca, hak sahibi kişiye uzun süre ödenmiş olsalar bile, müddeinin olumsuz sağlık koşulları nedeniyle ücretli istihdamda kalamamasına dayanan yardımlar da iptal edilebilir veya azaltılabilir. Kişilerin çalışmasını olanaksız kılan çeşitli sağlık koşullarının zaman içinde farklılaşarak kişilerin sağlığında iyileşmeyi ya da bozulmayı sonuçlaması eşyanın mahiyeti icabıdır. Devletlerin, maluliyet aylığı alan kişilerin tıbbi durumunu, çalışmaya uygun olmadıklarının sürüp sürmediğini tespit etmek amacıyla yeniden değerlendirecek önlemler almaları, bu değerlendirmenin yasaya uygun olması ve yeterli usuli güvenceleri sağlaması koşuluyla mümkündür. Maluliyet aylığına hak kazananlar zaman içerisinde uygulanabilir yasal koşulları sağlayamaz hale geldikleri takdirde, bu durum sebepsiz/haksız zenginleşmeleri sonucunu doğuracaktır. Ayrıca bu durum, sosyal sigorta sistemine katkıda bulunan ve özellikle aranan koşulları sağlamadıkları için yardım alamayan kişiler bakımından haksızlık oluşturacaktır. Daha genel ifadeyle, kamu fonlarının maluliyet aylığının amaçlarına uygun olmayacak biçimde yersiz tahsisine neden olabilecektir (*Wieczorek v. Poland*, § 67; *Iwazskiewicz v. Poland*, § 51).

264. Geçmişte komünist seçkinlerin, siyasi polis ve silahlı kuvvetler üyelerinin komünizm sonrası Avrupa ülkelerinde sahip oldukları aylık hakları bakımından ayrıcalıklı bir pozisyona sahip olmalarından kaynaklanan meseleler Mahkeme tarafından birçok kez incelenmiştir (*Goretzky v. Germany* (dec.); *Lessing and Reichelt v. Germany* (dec.); *Schwengel v. Germany* (dec.); *Domalewski v. Poland* (dec.); *Janković v. Croatia* (dec.)). Bazı davalarda, eski komünist sistemdeki rolüne göre yararlanıcının yardımlarının azaltılması 1 No'lu Protokol'ün 1. Maddesine uygun bulunmuştur. Hakların özüne zarar vermeyen ve ortalama olarak yardımların % 25 ila % 30'unu aşmayan kesintilerin söz konusu olduğu bir başvuruda başvurucuların Polonya'daki ortalama emekli aylığından daha fazlasını almaya devam ettikleri ortaya konmuştur (*Cichopek and Others v. Poland* (dec.), §§ 152 and 156). Komünist güvenlik güçlerinin komünist rejime karşı siyasi muhalefeti bastırmakta oynadığı siyasi rolü kınayan yasaların bir sonucu olarak başvurucuların sosyal sigorta yardımları bakımından ayrıcalıklı haklarını kaybettikleri durumlarda Mahkeme, sosyal sigorta yardımlarının orantısız ve keyfi olarak etkilenmediği gerekçesiyle söz konusu başvuruları kabuledilemez ilan etmiştir (*Skórkiewicz v. Poland* (dec.); *Styk v. Poland*, Komisyon kararı; *Bienkowski v. Poland*, Komisyon kararı). Bu gibi vakalarda alınan önlemlerin, komünist rejimin çöküşü ile eskiden imtiyazlı kişileri haklarından mahrum bırakan yasaların kabul edilmesi arasında neredeyse yirmi yıl gibi uzun bir süre geçmesine rağmen meşru bir amaç taşıdığı kabul edilmiştir (*Cichopek and Others v. Poland* (dec.), § 118).

265. Çeşitli tasarruf tedbirlerinin uygulanması sonucunda bazı sosyal sigorta ve maaş hak edişlerinin azaltılması, 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesine uygun bulunmuştur. Mahkeme, alınan önlemlerin genel bağlamını (ekonomik kriz) ve kapsamını (emeklilik maaşının oranının değiştirilmemesi, ödemenin üç yıllık bir süre için azaltılması; bu nedenle müdahalenin hem zaman hem de kapsam bakımından sınırlı olması - *Da Conceição Mateus and Santos Januário v. Portugal* (dec.), §§ 28-29) dikkate almıştır. Yakın Yunan tarihinde emsali görülmemiş istisnai bir ekonomik krizin varlığı meşru gerekçesiyle çeşitli önlemlerin yanı sıra emekli aylıklarının kesildiği benzer bir vakada Mahkeme, alınan önlemlerin ölçülülüğünün Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesinde bir sorun oluşturmadığını tespit etmiştir (*Koufaki and Adedy v. Greece* (dec.), §§ 46-49; (bkz. Tasarruf Tedbirleri bölümü)).

266. Mahkeme, bazı Sözleşmeciler Devletlerin aylıklar bakımından kamu görevlileri ve özel çalışanlar arasında farklılık yaratmasını kabul etmektedir (*Matheis v. Germany* (dec.), bir kazazedenin aylığına ilişkin); *Ackermann and Fuhrmann v. Germany* (dec.); *Valkov and Others v. Bulgaria*, § 117; *Panfile v. Romania* (dec.), § 28; ve yakın zamanda, *Giavi v. Greece*, § 52; *Fábián v. Hungary [BD]*, §§ 131- 132). Bu yaklaşımın ardındaki mantık iki sistem arasındaki nihayetinde farklı düzenlemeleri haklılaştıran yapısal farklılıklarda (*Matheis v. Germany* (dec.)), ve daha genel olarak çeşitli kategorilerde sigortalı kişiler arasındaki farklılıklarda bulunmaktadır (*Carson and Others v. the United Kingdom [BD]*, § 84)

(bkz. Madde 14 alt bölümü içinde *Fábián v. Hungary* [BD]).

267. Aylık haklarının kazanılmasına ekli koşulların geriye etkili şekilde yeniden tanımlanması dolayısıyla emekli aylığı almaya hak kazanan kişileri mahrum bırakan yeni ve daha az avantajlı mevzuatın varlığı, bizatihi bir ihlal teşkil etmemektedir. Aylıklara ilişkin kanuni düzenlemeler değişime tabi olup yasamanın yürürlükteki kanunlardan kaynaklanan emeklilik haklarını geriye yürürlü yeni hükümler aracılığıyla düzenlemesi engellenemez (*Khoniakina v. Georgia*, §§ 74 ve 75; ve ayrıca *Arras and Others v. Italy*, § 42; *Sukhobokov v. Russia*, § 26, Madde 6 çerçevesinde başvuruçunun aylığının ödenmesinde bakiye alacağı hükmeden nihai kararın icra edilmemesine ilişkin; *Bakradze and Others v. Georgia* (dec.), § 19).

268. Sağlık sigortası çerçevesinde sigortalı bir kimsenin sağlık sigortası sözleşmesinin sürdürüleceği veya yenileneceği beklentisi bir malvarlığı değeri teşkil etmemektedir (*Ramaer and Van Villingen v. the Netherlands* (dec.), § 81).

269. Ödenecek tutarın azaltılması söz konusu olduğunda Protokol No. 1 Madde 1'e ilişkin vakalarda genel olarak uygulanan ilkeler, maaşlar veya sosyal yardımlar söz konusu olduğunda da eşit düzeyde uygulanabilir (*Stummer v. Austria* [BD], § 82).

C. Bankacılık Vakaları

270. Başvurucuların birikimlerinin değerinin azalmasına veya birikimlerini tahsil edebilmelerinin olanaksızlaşmasına dair talepler bakımından bazı vakalarda Protokol No. 1 Madde 1'e başvurulmuştur.

271. Birikim hesapları enflasyon veya ekonomik reformların sonucu olarak ciddi oranda değer kaybına uğrayabilmektedir. Başvurucuların birikimlerinin değerinin azalmasıyla alakalı vakalarda Mahkeme, Protokol No. 1 Madde 1'in mülkiyet edinme hakkı içermediğini tekrarlamakta (*Grishchenko v. Russia* (dec)) ve banka veya diğer finansal kurumlara yatırılan paranın alım gücünün tasarrufların sistematik endekslenmesi veya enflasyon kaynaklı kayıpların tazmini yoluyla korunması yönünde Devletin üstündeki bir genel yükümlülüğünün anılan Madde'den türetilmeyeceğini hükme bağlamaktadır (*Gayduk and Others v. Ukraine* (dec.); *Appolonov v. Russia* (dec.); *Todorov v. Bulgaria* (dec.); *Poltorachenko v. Ukraine*, § 38; *Zbaranskaya v. Ukraine* (dec.); *Sherstyuk v. Ukraine* (dec.); *Boyajyan v. Armenia*, § 54; *Ryabykh v. Russia*, § 63; *Dolneanu v. Moldova*, § 31). Aynı şekilde Sözleşme, Devletlere, enflasyonun ve diğer ekonomik fenomenlerin etkileriyle mücadeledeki ekonomik politikaları hakkında bir yükümlülük getirmediği gibi mevzuat veya mahkeme kararı yoluyla bu tip durumlara çare bulmasını gerektirmemektedir (*O.N. v. Bulgaria* (dec.)). Başvurucuların mahkeme süreçlerinin aşırı uzunluğuna ve enflasyonun uzatmalı dönemdeki etkisine bağlı olarak taleplerinin gerçek değerinin ciddi oranda azalmasına itiraz ettikleri vakalarda da Devletin sorumluluğunun doğmadığına karar verilmiş ve şikayetler kabuledilemez bulunmuştur (*Köksal v. Turkey* (dec.), § 38; *Grozeva v. Bulgaria* (dec.); *O.N. v. Bulgaria* (dec.)).

272. Başvurucuların hisselerinin değerinin azalmasıyla ilgili bir vakada Mahkeme, bu alanda Sözleşmeci Devletlerin yararlandığı geniş takdir marjını dikkate alarak, Polonya Ulusal Bankası tarafından alınan önlemlerin, varlıklarını bankaya emanet/tevdî eden banka müşterilerinin menfaatlerini korumayı ve bankanın iflasının müşterileri için doğuracağı ağır mali kayıplardan kaçınmayı yadsınamaz şekilde amaçladığını hükme bağlamıştır (*Olczak v. Poland* (dec.)).

273. Ayrıca, özel bir bankanın Devlet makamları tarafından devralınması bankanın eski hissedarlarının mülkiyet hakkına bir müdahale addedilmiştir (*Süzer and Eksen Holding A.Ş. v. Turkey*, §§ 143-144). Bu müdahalenin hukukilik koşulunu karşılayıp karşılamadığı, meşru amaç güdüp gütmeyeceği ve güdülen amaçla orantılı olup olmadığına karar vermek Mahkemeye düşmektedir. Bankanın devralınması kararının açıkça ülkedeki bankacılık sektörünün kontrolüne yönelik bir önlem olarak alındığı hallerde mülkiyetten yoksun bırakılma meşru amaç güdüyor sayılmakta olup bu nedenle olayda Protokol No. 1 Madde 1'in ikinci fıkrası uygulanmak zorundadır (*Süzer and Eksen Holding A.Ş. v. Turkey*, §§ 146-147). Mülkiyet hakkına böyle bir müdahalenin ulaşılmak istenen amaç ile orantılı olup olmadığını değerlendirmek üzere toplumun genel yararının gerekleri ile ilgili bireylerin temel haklarının korunması arasında adil bir denge kurulup kurulmadığını tespit edecek

olan, bizzat Mahkemedir (*Cingilli Holding A.Ş. and Cingilloğlu v. Turkey*, §§ 49-51).

274. Bankacılık ruhsatının/lisansının iptal edilmesine ilişkin işlemler bakımından Mahkeme, “malvarlığından” barişçil şekilde yararlanma hakkına yapılan herhangi bir müdahalenin ilgili bireye veya kuruluşa, bu hükümlerle korunan haklara müdahale eden önlemlere etkili şekilde karşı çıkabilmek amacıyla savlarını/davalarını sorumlu makamlara sunabilmeleri için makul bir fırsat tanıyan usuli güvenceleri beraberinde getirmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu koşulun karşılanıp karşılanmadığının açığa çıkartılmasında, uygulanabilir yargısal ve idari usuller kapsamlı şekilde ele alınmak zorundadır (*Capital Bank AD v. Bulgaria*, § 134).

275. Bir banka hesabının dondurulması genellikle mülkiyetin kullanımının kontrolü niteliğinde bir önlem olarak telakki edilir (*Raimondo v. Italy*, § 27, suç gelirleri mevzuatı çerçevesindeki muhtemel müsadereyi temin etmek amacıyla malvarlığına geçici el koyma hakkında; *Luordo v. Italy*, § 67; *Valentin v. Denmark*, §§ 67-72, müflislerin malvarlıklarını idare etme ve ilgilenme hakkından yoksun bırakılması hakkında; *Trajkovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (dec.), banka hesaplarının dondurulması hakkında). *Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* [BD]), § 99 kararında başvuruçuların yirmi beş yıldan uzun süredir birikimlerini çekmeye muktedir olmamaları ve durumun karmaşıklığı sebebiyle banka hesaplarının dondurulması, genel kural altında incelenmiştir (tafsilat için aşağıya bakınız).

276. Bir bankaya karşı tasfiye süreçlerinin başlatılmasına dair bir vakada yöneticilerin banka hesaplarının dondurulması, acze düşen bankanın yöneticilerinin acze düşme öncesinde bankayı idare etme biçimleriyle alakalı olası ceza kovuşturması veya hukuk davalarını öngörerek varlıklarını kaçırmamalarını temin etmek amacına dönük olduğu kadarıyla hukuki ve meşru amaç güdüyor sayılabilir (*International Bank for Commerce and Development AD and Others v. Bulgaria*, § 123).

277. Bankaların istikrarı ve bunların alacaklıları ile mudilerinin menfaatleri pekiştirilmiş korumayı hak etmektedir. Ulusal makamlar bu tip konuları nasıl ele alacaklarını belirlemekte geniş bir takdir marjından faydalanırlar (*Capital Bank AD v. Bulgaria*, § 136). Normal koşullarda banka yöneticilerinin banka hesaplarının kati biçimde altı ay süre için dondurulmasının, söz konusu marj kapsamına girdiği ve bu nedenle güdülen amaçla orantılı bir önlem olduğu düşünülür (*International Bank for Commerce and Development AD and Others v. Bulgaria*, § 124).

278. Mahkeme önündeki çok sayıda vaka, SFRY (Sosyalist Yugoslavya Cumhuriyeti-ÇN) zamanında yatırılan “eski” yabancı para birikimlerinin dondurulmasına ilişkindir. Bağımsızlıkları sonrası SFRY’ye Halef her bir Devlet, önceden SFRY tarafından güvence altına alınan birikimlerin regülasyonuna farklı hukuki bir çözüm bulmuştur (farklı muhatap Devletlere ilişkin spesifik koşulların genel değerlendirmesi için bkz. *Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* [BD], §§ 24-52). Bu vakada “eski” yabancı para birikimleri, ilgili bankadaki fon yokluğu, hesapların kanunla dondurulması ve ulusal makamların başvuruçuların durumundaki mevduat sahiplerinin birikimleri üzerinde tasarrufta bulunmalarına imkan vermeye yönelik önlemleri almaması gibi faktörler sebebiyle ulaşılamaz hale gelmiştir.

279. Mahkeme SFRY’nin dağılması öncesi bir ticari bankaya yatırılan yabancı para birikimlerinden kaynaklanan taleplerin (*Suljagić v. Bosnia and Herzegovina*, §§ 34-36) olduğu kadar, eski SSCB tarafından çıkartılan Devlet borç senetlerine bağlı primlerdeki birikime yapılan yatırım açısından Rusya Federasyonuna yöneltilen (*Yuriy Lobanov v. Russia*, §§ 32-34) veya SSCB Tasarruf Bankası tarafından çıkartılan tahvil ve senetlerdeki (*Boyajyan v. Armenia*, § 57) bir talebin Protokol No. 1 Madde 1 anlamında “malvarlığı” değeri teşkil ettiğini hükme bağlamıştır. Benzer şekilde ekonomik bir değer içeren menkul kıymetler de “malvarlığı” kapsamında sayılabilir (*Jasinskij and Others v. Lithuania*, Komisyon Kararı).

280. Bununla birlikte, SSCB zamanında Letonyalı başvuruçular tarafından Yabancı Ekonomik Faaliyetler Bankasına yatırılan ve fakat dondurulan yabancı para talepleri hakkında Mahkeme, Bankanın faaliyetleri bu tip taleplerin varlığını teyit eden veya onaylayan herhangi bir işaret göstermeyen Letonya’ya atfedilemeyeceği için başvuruçuların şikayetlerini kabuledilemez ilan etmiştir (*Likvidējamā p/s Selga and Vasilevska v. Latvia* (dec.), §§ 94-113).

281. Yasama önlemlerinin “eski” yabancı para birikimlerinin Devlet tahvili şeklinde ödenmesini amaçladığı vakalarda Mahkeme, genel yarar ile başvurucu ve kendisiyle aynı durumda olan herkesin mülkiyet hakkı arasında adil bir denge kurma ihtiyacını dikkate alarak, seçilen önlemlerin güdülen meşru amacı gerçekleştirmeye elverişli olduğunu saptamıştır (özellikle *Trajkovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (dec.)).

282. Devlet “eski” yabancı para birikimlerinin ödenmesiyle ilgili olarak hangi önlemleri almaya karar verirse versin, hukuk devleti/hukukun üstünlüğü ile hukukilik ilkesi Sözleşmeciler Devletlerin vazettikleri kanunlara saygı göstermesini ve bunları öngörülebilir ve tutarlı şekilde uygulamasını gerektirmektedir. Devletin “eski” yabancı para birikimleri hakkındaki mevzuatı kusurlu uygulaması, muhatap Devletin söz konusu yükümlülüğe uygun hareket edememesini sonuçlar (*Suljagić v. Bosnia and Herzegovina*, § 57).

283. Toplumun genel yararının gerekleriyle bireyin temel haklarının korunması gerekliliği arasında “adil bir dengenin” kurulup kurulmadığının takdirinde Mahkeme, Sözleşmenin hakları “pratik ve etkili” olarak güvenceye aldığını göz önünde bulundurarak uyumsuzluk konusu çeşitli menfaatleri etraflıca incelemelidir. Bu bağlamda yasal veya idari veyahut da kamu makamlarının uygulamalarından kaynaklanan belirsizliğin, Devletin tasarrufunun değerlendirilmesinde dikkate alınan bir faktör olduğunun altı çizilmelidir. Gerçekten de bir kamu yararı meselesi söz konusu olduğunda doğru zamanda ve uygun ve tutarlı şekilde harekete geçmek kamu makamlarının üzerine düşer. Her ne kadar bazı gecikmeler istisnai koşullarda haklılaştırılabilirse de Mahkeme, bu hususi vakada başvuru sahiplerinin aşırı uzun bir süre bekletildiğini bulgulamıştır. Slovenya ve Sırbistan makamları, bu alandaki geniş takdir marjlarına rağmen, toplumun genel yararıyla başvuru sahiplerinin mülkiyet hakları arasında adil bir denge kurmamıştır. Her iki muhatap Devlet bakımından da Protokol No. 1 Madde 1’in ihlali bulunmuştur (*Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* [BD], §§ 108 and 124-125).

284. Mülkiyet hakkına bir müdahalenin makullüğünün takdirinde, ödemelerdeki gecikmeler önemli bir faktör teşkil etmektedir. Her ne kadar bazı gecikmeler istisnai koşulların mevcudiyeti göz önüne alınacak olursa haklılaştırılabilirse de Mahkeme, bunların Devletin başvuru sahiplerine ödeme yapmaması için iyi bir sebep teşkil edemeyeceği sonucuna varmıştır (*Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* [BD], § 108).

285. Ulusal makamlar tarafından alınan önlemlerin başvuru sahibinin hesapları üzerindeki tasarruf hakkını esaslı derecede sınırladığı ve mülkiyetin kullanımının kontrolü teşkil ettiği zaman Devletlerin takdir marjının kısıtlanması söz konusu olur. Örneğin Mahkeme ödemenin aylarca gecikmesine yol açan yasama önlemlerini kifayetsiz bulmuştur (*Suljagić v. Bosnia and Herzegovina*, § 64).

286. Ayrıca, “eski” yabancı para birikimleri bağlamında başvuru sahibi lehine verilen kesin hükmün icrasını sağlamanın imkansız olması da “malvarlığından” barişçil şekilde yararlanma hakkına bir müdahale teşkil etmektedir (*Jeličić v. Bosnia and Herzegovina*, § 48).

D. Vergilendirme

287. Bir miktar para ödenmesi anlamına gelen her vergi, ilgili kişinin malvarlığında azalmaya yol açtığı için ilke olarak Protokol No. 1 Madde 1’de güvence altına alınan hakka bir müdahaledir (*Burden v. the United Kingdom* [BD], § 59; *Špaček, s.r.o., v. the Czech Republic*, § 39).

288. Vergisel amaçlar için yapılan müdahale genellikle, bu Maddenin ikinci fıkrası çerçevesinde vergi veya diğer katkıların ödenmesi bakımından açıkça tanınan istisna kapsamında haklılaştırılmaktadır (*Gasus Dosier- und Fördertechnik GmbH v. the Netherlands*, § 59).

289. Yine de bu mesele Mahkemenin görev alanına girmektedir; ne de olsa Protokol No. 1 Madde 1’in doğru şekilde uygulanması kendi yaptığı denetimin konusunu teşkil etmektedir (*Orion-Břeclav, S.R.O. v. the Czech Republic* (dec.)). Yükselen vergilerden kaynaklanan bir mali yükümlülük, eğer ilgili kişiye aşırı bir külfet yüklüyor veya kişinin mali durumuna temelden müdahale ediyorsa mülkiyet hakkı garantisini olumsuz etkileyebilir (*Ferretti v. Italy*, Komisyon kararı; *Wasa Liv Ömsesidigt, Försäkringsbolaget Valands Pensionsstiftelse and a group of approximately 15,000 individuals v. Sweden*, Komisyon kararı; *Buffalo S.r.l. in liquidation v. Italy*, § 32).

290. Tıpkı vergilendirme alanındaki siyasetleri oluşturmak ve uygulamakta olduğu ("*Bulves*" *AD v. Bulgaria*, § 63; *Gasus Dosier- und Fördertechnik GmbH v. the Netherlands*, § 60; *Stere and Others v. Romania*, § 51) gibi, ekonomik veya toplumsal strateji genel önlemleri söz konusu olduğunda Devlete Sözleşme çerçevesinde geniş bir takdir marjı tanınmaktadır (*Wallishausser v. Austria (no. 2)*, § 65). Mahkeme, makul bir temelden yoksun olmadıkça yasamanın bu tip konulardaki değerlendirmesine saygı göstermektedir (*Gasus Dosier- und Fördertechnik GmbH v. the Netherlands*, § 60).

291. Tarh edilecekleri vergi ya da katkıların türünü belirlemek öncelikle ulusal makamlara düşmektedir. Bu alandaki kararlar, normalde, Sözleşmenin Taraf Devletlerin yetkisine bıraktığı siyasal, ekonomik ve toplumsal problemlerin değerlendirilmesini ihtiva eder ki bu problemleri değerlendirmekte ulusal makamlar Sözleşme organlarına göre daha iyi bir konumdadır (*Musa v. Austria*, Komisyon kararı; *Baláz v. Slovakia* (dec.); *Azienda Agricola Silverfunghi S.a.s. and Others v. Italy*, § 103; *R.Sz. v. Hungary*, §§ 38 ve 46). Neyin vergilendirilebilir gelir olarak sınıflandırılacağı ve vergi mükellefiyetinin hangi somut önlemlerle icra edileceği hakkında seçim yapmak da ulusal yasama organının vazifesidir (*Cacciato v. Italy* (dec.), § 25; *Guiso and Consiglio v. Italy* (dec.), § 44).

292. Fazla ödenen vergilerin iadesindeki gecikmeler ihlal anlamına gelmektedir (*Buffalo S.r.l. in liquidation v. Italy*, § 39 – Mahkeme beş yıldan on yıla kadar uzayabilen gecikmelerin başvuru şirketin mali durumu üzerinde ciddi etkisi olduğunu ve ödenmesi gereken miktar için sadece basit faiz işletilmesiyle tazmin edilemeyeceğini, ve ayrıca vergi mükellefi için belirsizlik yarattığını ve durumu düzeltecek hukuki yolların bulunmamasıyla ayrıca ağırlaştığını gözetmiştir).

293. Aynı şekilde, uygulanabilir maddi hukuka aykırı olarak ödendiği ulusal makamlar tarafından kabul edilen fazla ödenen vergilerin iadesinin mümkün olmaması da ihlale yol açmaktadır: Hem başvuru şirketin Devlete karşı olan talebinin reddedilmesi hem de başvuru şirketin "malvarlığından" barışçıl şekilde yararlanma hakkının korunmasını temin edecek yeterli bir çare getiren ulusal usullerin yokluğu, adil dengeyi bozmaktadır (*S.A. Dangeville v. France*, § 61).

294. Bir taşınmazın kamulaştırma bedelinin hesaplanmasında dikkate alınan değeriyle aynı taşınmazın veraset vergisi için belirlenen değeri arasındaki uyumsuzluk, Mahkemeyi keyfilik temelinde ihlal bulunduğu sonucuna götürmüştür (*Jokela v. Finland*, § 65).

295. Vergi mevzuatının sırf geriye yürürlü olması, tek başına ihlal teşkil etmemektedir (örneğin, belirli işlemleri vergiye tabi kılan geriye yürürlü kanun (*M.A. and 34 Others v. Finland* (dec.))).

296. Başvurucunun itiraz etmesiyle otomatikman yürürlüğü/ıcrası durmayan vergisel işlemler bağlamındaki icrai önlemler geçerli görülmekte olup Devletin geniş takdir marjı içerisine girmektedir. Ancak bu önlemler, bireylerin, itirazlarını ciddi şekilde kısıtlayan ve menfaatlerini etkili şekilde korunmasını olanaksız kılan bir pozisyona sokulmamasını temin edecek usuli güvenceleri beraberinde getirmelidir. Buradaki önemli faktörlerden birisi, müdahil kamu makamları arasında vergi yükümlüsünün haklarının korunmasına imkan veren makul derecede iletişim/koordinasyon olup olmadığıdır (*Rousk v. Sweden*, § 124).

297. Sırf vergi oranının çok yüksek olması, tek başına ihlal teşkil etmemektedir; Mahkeme başvuru şirketinin muhatap olduğu vergi oranını incelemektedir (*R.Sz. v. Hungary*, § 54). Uyuşmazlık konusu gelirin elde edildiği sırada yürürlükteki orandan dikkate değer ölçüde daha yüksek orandaki bir vergilendirme, Protokol No. 1 Madde 1 tarafından korunan beklentilere makul olmayan bir müdahale olarak görülebilir (*M.A. and 34 Others v. Finland* (dec.))).

298. Bununla birlikte, işten çıkartılmış kamu görevlilerinin kıdem tazminatı üzerinden %52'ye yaklaşan oranda vergi ödemekle yükümlü tutulduğu bir vakada Mahkeme, şu sebeplerle ihlal olduğu sonucuna varmıştır: söz konusu oran diğer bütün gelirlere uygulanan oranı ciddi ölçüde aşmaktadır; başvuru işsiz kalmasının sonucu olarak gelirini önemli derecede kaybetmekten muzdarip olmuştur; ve vergi işveren tarafından kıdem tazminatından durumun herhangi bir bireyselleştirilmiş değerlendirmesi yapılmaksızın doğrudan kesilmiş ve vergilendirme yılından önceki dönemde gerçekleşmiş faaliyetlere ilişkin gelir üzerinden tarh edilmiştir (*N.K.M. v. Hungary*, §§ 66-74).*

* Çevirenin notu: Bu karar hakkında bilgi için bkz. H. Burak Gemalmaz, "Mali Güç Ölçütünü Dikkate Almayan Aşırı

299. Mahkeme vergisel süreçler bağlamında ayrıca, ilgili süreçlerde usuli güvencelerin mevcudiyetine önem vermektedir (karşılaştırınız *Agosi v. the United Kingdom*, § 55). Bir birey veya kuruluşun, bir KDV tedarik zincirinin hileli olarak kötüye kullanılmasına doğrudan dahil olduğunu gösteren herhangi bir belirtinin yokluğunda veya buna ilişkin bir bilgi bulunmadığında, ulusal makamların yine de tedarikçinin üzerinde herhangi bir kontrolünün olmadığı ve bununla bağlantılı olarak uygunluğunun denetlenmesi veya güvenceye alınmasında hiçbir araç olmayan bir tedarikçinin eylemleri veya eylemsizlikleri nedeniyle KDV'ye tabi tedarikin tamamıyla uyumlu alıcısını cezalandırdığı vakalarda adil denge bozulmuştur ("*Bulves*" *AD v. Bulgaria*, §§ 67-71).

E. Şehir ve Arazi Planlaması

300. Maliklerin şehir ve bölge planlamasıyla ilgili hakları özünde tekamülidir. Şehir ve bölge planlaması politikaları, Devletin özellikle kamu veya genel yarar adına mülkiyeti kontrol etmesi üzerinden müdahale ettiği eşsiz alanlardır. Toplumun genel yararının üstün olduğu böyle koşullarda Mahkeme Devletin takdir marjının münhasıran medeni hakların gündemde olduğu durumlardan daha geniş olduğu görüşünü benimsemektedir (*Gorraiz Lizarraga and Others v. Spain*, § 70; *Mellacher and Others v. Austria*, § 55; *Chapman v. the United Kingdom* [BD], § 104).

301. Bir kişinin bir arazi parçasına sırf malik olması, kendi başına, Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesinde malike o arazide inşaat yapma hakkı vermemektedir. Bu hüküm çerçevesinde çeşitli inşaat/imar kısıtlamalarının getirilmesi ve sürdürülmesine cevaz verilmektedir.

302. Mahkeme mekansal planlama bağlamında taşınmaz sahiplerine getirilen ve bazen çok uzun yıllar süregiden kısıtlamalara dair birkaç vaka incelemiştir (*Skibińscy v. Poland*, § 98; *Skrzyński v. Poland*, § 92; *Rosiński v. Poland*, § 89; *Buczkiwicz v. Poland*, § 77; *Pietrzak v. Poland*, § 115; *Hakan Arı v. Turkey*, § 36; *Rossitto v. Italy*, § 37; *Maioli v. Italy*, § 52; *Hüseyin Kaplan v. Turkey*, § 38; *Ziya Çevik v. Turkey*, § 33).^{*} İstisnai koşullarla ilgili *Jahn and Others v. Germany* [BD], §§ 100-105 kararında tazminat alma hakkı içermeyen bu tip kısıtlamalar, kalıcı olarak getirilmiş olsa bile, bu hükme uygun bulunmuştur. Mutlak inşaat yasağıyla ilgili ve belediyeden tazminat talep etmenin mümkün olmadığı vakalarda yapılan başvurular, maliklerin inşaat yapma niyetini açıkça göstermediği veya söz konusu yasağın kısıtlama getirilen taşınmazı farklı şekilde kullanmaya mecbur kıldığını gösteremediği (*Scagliarini v. Italy* (dec.)); veya kullanımın değiştirilmesi söz konusu olmaksızın başvuruçunun inşaat/imar izni için başvurmadan önce uzun zaman beklediği (*Galtieri v. Italy* (dec.)) hallerde kabuledilemez ilan edilmiştir. Yasamanın ilk önce kamulaştırma için tazminat/bedel hakkı öngören mevzuat hükümleri vazetmesine rağmen bilahare ve süregiden şekilde bu mevzuat hükümlerinin yürürlüğe girişini ertelemesi sebebiyle, somut inşaat projesi dahi olmamasına rağmen, mülkiyet hakkının ihlal edildiği bulgulanmıştır (*Skibińscy v. Poland*, § 78).

303. Özel mülkiyete tabi bir arazinin kamu makamları tarafından bayındırlık eserlerinin inşası amacıyla hukuka aykırı şekilde işgal edilmesi, kamu makamlarının maliki bir emrivakiyle karşı karşıya bırakan bu hukuka aykırı durumdan faydalanmasına imkan veren bir mekanizma yaratmakla "malvarlığından" barışçıl şekilde yararlanma hakkının ihlali niteliğindedir (*Belvedere Alberghiera S.r.l. v. Italy*, § 59).

304. Mahkeme şehir planlaması alanında kapsamlı bir hukuki çerçevenin vazedilmesindeki güçlüklerin sosyalist hukuk düzeni ve sosyalist mülkiyet rejiminden hukukun üstünlüğü/hukuk devleti ilkesi ve piyasa ekonomisiyle uyumlu bir rejime geçiş sürecinin bir parçasını teşkil ettiğini vurgulamıştır - ki bu geçiş süreci, eşyanın doğası gereği güçlüklerle doludur. Bununla birlikte, böyle bir geçişte söz konusu olan bütün kompleks meseleleri ele almak şeklinde kanun yapıcının karşısına

Vergi Mülkiyet Hakkı İhlalidir", *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt: 88, Sayı: 2014/2, Mart-Nisan 2014, sf: 128-143.

^{*} Çevirenin notu: Türk hukukunda ciddi bir mülkiyet hakkı ihlali teşkil eden bu mesele hakkındaki gelişmeler için bkz. H. Burak Gemalmaz, "Hukuki El Atma (Kamulaştırmama) Halinde Tazminat Davası (Tam Yargı) Yolu Tekrar Açıldı", 29 Mayıs 2018, <http://blog.lexpera.com.tr/hukuki-el-atma-kamulastirmama-halinde-tazminat-davasi-tam-yargi-yolu-tekrar-acildi/>.

çıkan bu güçlükler ile görevlerin büyüklüğü, Taraf Devletleri Sözleşme veya Protokollerinden kaynaklanan yükümlülüklerden bağımsız kılmamaktadır (*Schirmer v. Poland*, § 38; *Skibiński v. Poland*, § 96).

F. Suç Gelirlerinin Müsaderesi*

305. Birkaç vakada Mahkeme suç gelirlerden edinilen hukuka aykırı servetle mücadele amacıyla alınan çeşitli önlemleri Protokol No. 1 Madde 1 çerçevesinde incelemiştir.

306. Böyle vakalarda Devletler, hukuka aykırı şekilde edinilen malvarlığı değerlerinin müsadere edilmesi dahil olmak üzere örgütlü suçla mücadele politikalarının uygulanmasında geniş bir takdir marjına sahiptir (*Raimondo v. Italy*, § 30; *Riela and Others v. Italy* (dec.); *Arcuri and Others v. Italy* (dec.); *Gogitidze and Others v. Georgia*, § 108).

307. Malvarlığı değerinin müsaderesi, her ne kadar doğası gereği kişiyi mülkiyetinden yoksun bırakmakta ise de, ister suç gelirlerinden elde edilsin isterse suçta kullanılan eşya niteliğinde olsun, zorunlulukla Protokol No. 1 Madde 1'in birinci fıkrasının ikinci cümlesi kapsamına girmemektedir (*Handyside v. the United Kingdom*, § 63; *Agosi v. the United Kingdom*, § 51).

308. İlgili eşyaların hukuka aykırı şekilde edinildiği düşünüldüğü, bunların meşru kökeni gösterilemediği veya bunlar suç eşyası olduğu için müsadere önlemlerinin ceza soruşturmasından bağımsız olarak uygulandığı durumlarda Mahkeme, müsadereye alındığı üzere mülkiyetin kullanımının kontrolü olarak muamele etmektedir (*Raimondo v. Italy*, § 27; *Riela and Others v. Italy* (dec.); *Sun v. Russia*, § 25; *Arcuri and Others v. Italy* (dec.); *C.M. v. France* (dec.); *Air Canada v. the United Kingdom*, § 34).

309. Aynı yaklaşım suçtan elde edilen gelirlerin mahkumiyet hükmünü müteakip müsaderesiyle ilgili vakalarda da benimsenmiştir (*Phillips v. the United Kingdom*, § 51; *Welch v. the United Kingdom*, § 26, Sözleşme Madde 7 çerçevesinde; *Van Offeren v. Netherlands* (dec.), Sözleşme Madde 6 çerçevesinde).

310. Müsaderinin üçüncü kişilere karşı bir cezai ithamdan bağımsız olarak yapıldığı hallerde Mahkeme, kamu makamlarına müsadere önlemini sadece suç işlemekle doğrudan itham edilen kişilere değil ama ayrıca gayri meşru eşyayı gayri resmi biçimde şüpheliler adına bulundurup kullandığı varsayılan veya gerekli iyi niyete farklı şekilde sahip olmayan aile üyeleri ile diğer yakın akrabalarına da uygulamaları için hareket alanı bırakmaktadır (*Raimondo v. Italy*, § 30; *Arcuri and Others v. Italy* (dec.); *Morabito and Others v. Italy* (dec.); *Butler v. the United Kingdom* (dec.); *Webb v. the United Kingdom* (dec.); *Saccoccia v. Austria*, § 88; *Silickienė v. Lithuania*, § 65, müsadere önleminin yolsuz kamu görevlisinin duluna uygulanması).

311. Böyle vakalarda müsadere, kökeninin meşruluğu henüz ortaya koyulamamış "malvarlığının" topluma tehlike arz edecek şekilde hukuka aykırı kullanımını engellemeyi amaçlamaktadır. Mahkeme kamu makamlarının örgütlü suçla mücadelede karşılaştığı güçlükleri not etmiştir. Şüpheli sermayenin/servetin dolaşımını engellemek için tasarlanan müsadere, bu bağlamda etkili ve gerekli bir silahtır. Suç işlenmesi yoluyla edinilen eşya hakkında verilen müsadere kararı, suç teşkil eden faaliyetlerde bulunduğu düşünülenler için caydırıcı olduğundan genel yarar doğrultusunda işlemekte olup ayrıca suç işleyenin yanına kalmaz ilkesini güvence altına almaktadır (*Denisova and Moiseyeva v. Russia*, § 58; *Phillips v. the United Kingdom*, § 52; *Dassa Foundation and Others v. Liechtenstein* (dec.), Madde 6 ve 7 çerçevesinde).

312. Kamu makamlarının hukuka aykırı/gayri meşru şekilde edinildiği karinesine göre tasarrufta bulunduğu eşyalar hakkındaki çeşitli müsadere ve mali zaptla ilgili süreçlerde Sözleşmenin 6. Maddesi, genellikle Devletlerin karinelere başvurmalarını engellemektedir (*Salabiaku v. France*,

* Çevirenin notu: Bu Rehber'de yer verilmemekle birlikte AİHM'in bir koruma tedbiri olarak malvarlığına "el koyma" tipi müdahalelere ilişkin de çok sayıda kararı bulunmaktadır. Müsadere tipi müdahaleler ile el koyma tipi müdahalelerin mülkiyet hakkı açısından tabii olduğu rejim büyük oranda benzeşmekle birlikte aralarında bazı farklılıklar bulunabilmektedir.

§ 28). Aynı yaklaşım, gerek Protokol No. 1 Madde 1 (*Cacucci and Sabatelli v. Italy* (dec.), § 43; *Yildirim v. Italy* (dec.) gerekse de Madde 6 (eşyalarının hukuka uygun/meşru şekilde edinildiğinin ispatı külfetinin başvurucaya geçmesi – *Grayson and Barnham v. the United Kingdom*, § 45; *Phillips v. the United Kingdom*, § 43; ilaveten *Perre v. Italy* (dec.), tanık sorgulanması için) çerçevesinde bu bağlamda yapılan varsayımlar hakkındaki şikayetler bağlamında kullanılmaktadır. Karine kullanımı, eğer tarafa bu karineyi çürütme imkanı verilmiş ise, masumiyet karinesine uygundur. Tersine olarak, malikin ceza yargılanması sonunda isnat edilen ve gelirlerin kendisinden kaynaklandığı iddia edilen suçtan beraat etmesine rağmen eşyalar hakkında müsadere kararının verildiği bir vakada, Madde 6/2'nin ihlal edildiği bulgulanmıştır (*Geerings v. Netherlands*, §§ 43-51).

313. Mahkeme müsadere işlemlerinde/süreçlerinde usullerin çelişmeli/çekişmeli niteliği (*Yildirim v. Italy* (dec.); *Perre v. Italy* (dec.)); soruşturma/kovuşturma dosyasının önden açıklanması (*Grayson and Barnham v. the United Kingdom*, § 45, aleni yargılama için); tarafların sözlü ve yazılı delil ikame etme imkanı (*Butler v. the United Kingdom* (dec.); *Perre v. Italy* (dec.)); özel olarak tutulan bir avukatla temsil edilmenin mümkün olması (*Butler v. the United Kingdom* (dec.)); varlıkların suçla bağlantılı olduğu varsayımının tarafça çürütülebilmesi (*Geerings v. Netherlands*, § 44); uygulanmasının ciddi bir adaletsizlik riski doğurabileceğini düşünmesi halinde hakimin varsayımı uygulamama konusunda takdir yetkisinin olması (*Phillips v. the United Kingdom*, § 43); vakanın olguları ışığında hangi eşyanın müsadere edilmesi gerektiği hakkında bireysel değerlendirme yürütülüp yürütülmeyeceği (*Rummi v. Estonia*, § 108; *Silickienė v. Lithuania*, § 68); bütüne bakıldığında, başvurucaya argümanlarını ulusal mahkemeler önünde ifade etme imkanı sağlanması (*Veits v. Estonia*, §§ 72 ve 74; *Jokela v. Finland*, § 45); dikkatin ilgili işlemlerin/süreçlerin kapsamlı tetkikine verilmesi (*Denisova and Moiseyeva v. Russia*, § 59) gibi mevcut çeşitli usuli güvencelere önem atfetmektedir.

G. Mülkün İadesi

314. Orta ve Doğu Avrupa'daki demokratik değişimden sonra birçok Hükümet, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kamulaştırılan mülklerin iadesini temin etmek için ya mevzuat vazetmiş ya da iade meselesini mevcut hukuki çerçevede ele almıştır.

315. Sözleşme ve Protokollerin onayından önce el koyulan mülklerle ilgili olarak Sözleşme organları, mülkiyet hakkından veya diğer bir aynı haktan yoksun bırakmanın kural olarak anlık bir eylem/işlem olduğuna ve süregiden “bir hak yoksunluğu” durumu oluşturmadığına istikrarlı bir şekilde karar vermektedir (*Malhous v. the Czech Republic* (dec.) [BD]; *Preußische Treuhand GmbH & Co. KG a.A. v. Poland* (dec.), § 57).

316. Ayrıca Protokol No.1 Madde 1, Sözleşmeci Devletlerin Sözleşmeyi onaylamalarından önce kendilerine naklolunan mülkleri iade etme genel yükümlülüğü getiriyor şeklinde yorumlanamaz (*Jantner v. Slovakia*, § 34).

317. Protokol No.1 Madde 1, Sözleşmeci Devletlerin mülk iadesinin kapsamını belirleme ve eski maliklerin malvarlığı haklarının iadesini kabul etme koşullarını seçme özgürlüğü üzerinde herhangi bir kayıtlama getirmemektedir (*Maria Atanasiu and Others v. Romania*, § 136). Özellikle Sözleşmeci Devletler, belirli kategorideki eski malikleri bu hakkın dışında tutma konusunda geniş bir takdir marjından yararlanırlar. Malik kategorileri bu şekilde hariç tutulduğunda, onların yaptığı iade talepleri, Protokol No.1 Madde 1'in korumasını devreye sokacak bir “meşru beklenti” için dayanak teşkil edemez (*Gratzinger and Gratzingerova v. the Czech Republic* (dec.) [BD], §§ 70-74; *Kopecký v. Slovakia* [BD], § 35; *Smiljanić v. Slovenia* (dec.), § 29).

318. Bu nedenle, etkili bir şekilde uygulanması imkansız olan bir malvarlığı hakkının tanınması umudu da, yerine getirilmeyen bir koşulun sonucu olarak düşen koşula bağlı bir talep de Protokol No.1 Madde 1 anlamında “malvarlığı” değeri olarak görülemez (*Malhous v. the Czech Republic* (dec.) [BD]; *Kopecký v. Slovakia* [BD], § 35). Daha önce yürürlükte olan bir yasanın bir başvurucaya avantaj sağlayacak yönde değiştirileceği inancı, Protokol No.1 Madde 1'in amaçları bakımından bir meşru beklenti biçimi olarak mütalaa edilemez. Ne kadar anlaşılır olursa olsun kuru bir iade umudu ile niteliği gereği kuru umuttan daha somut olan ve bir kanun hükmü veya yargı kararı gibi bir hukuki işleme dayanan meşru beklenti arasında fark vardır (*Gratzinger and Gratzingerova v. the Czech Republic* (dec.) [BD], § 70-74).
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 54/74 Son güncelleme : 31.08.2019

Republic (dec.) [BD], § 73; *Von Maltzan and Others v. Germany* (dec.) [BD], § 112).

319. Diğer yandan Sözleşmeciler Devlet Sözleşme ve Protokol No. 1'i onayladıktan sonra eski rejimde el koyulan mülklerin tamamen veya kısmen iadesini temin eden mevzuatı bir kez vazettiğinde, bu mevzuatın hak ediş koşullarını karşılayan kişiler bakımından Protokol No.1 Madde 1 tarafından korunan yeni bir mülkiyet hakkı ürettiği kabul edilebilir (*Maria Atanasiu and Others v. Romania*, § 136). Onay işlemi öncesi mevcut mevzuat çerçevesinde oluşturulan iade veya tazminat düzenlemeleri bakımından da aynı durum geçerlidir. Yeter ki anılan mevzuat Sözleşmeciler Devleti Protokol No. 1'i onaylamasından sonra da yürürlükte kalmış olsun (*Von Maltzan and Others v. Germany* (dec.) [BD], § 74; *Kopecký v. Slovakia* [BD], § 35; *Broniowski v. Poland* [BD], § 125).

320. Bu sebeple söz konusu hakkın içeriği ve kapsamıyla ilgili olarak Mahkeme, bu meselenin başvuruçunun Protokol'un yürürlüğe girdiği tarihte ve daha belirleyicisi Sözleşme kurumlarına şikâyetini ibraz ettiği tarihte hangi "malvarlığına" sahip olduğu perspektifinden görülmesi gerektiğini gözlemlemiştir (*Broniowski v. Poland* [BD], §§ 125 and 132). Bu vakada başvuruçunun tazmin edici nitelikteki bir mülke erişme hakkı, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Bug Nehrî'nin ötesinden ülkelerine iade edilen kişilere veya mirasçılara haklar veren ve Protokol No. 1'in Polonya bakımından yürürlüğe girdiği tarihte de ulusal düzlemde yürürlükte olan Polonya mevzuatıyla verilmiştir.

321. Taahhüt edilen reformların uygulanması bakımından, Sözleşme'nin temelinde yatan hukukun üstünlüğü/hukuk devleti ilkesi ve Protokol No.1 Madde 1'deki hukukilik ilkesi, Devletlerin yalnızca çıkardıkları yasalara saygı gösterip onları öngörülebilir ve tutarlı bir şekilde uygulamalarını gerektirmekle kalmaz, aynı zamanda bu yükümlülüğün doğal bir sonucu olarak bu yasaların uygulanması için hukuki ve pratik koşulları temin etmelerini de gerektirir (*Broniowski v. Poland* [BD], § 184).

322. Mülkiyetin iadesi konusundaki bazı vakalar, ulusal makamların nihai yargı (veya idari) kararlarını icra etmemesiyle ilgilidir. Mülkiyetin iadesi hakkındaki ulusal mevzuata uygun olarak makamları arsa veya para olarak tazminat ödeme yükümlülüğü altına sokan bir mahkeme hükmü, başvuruçuya, Protokol No.1 Madde 1 anlamında bir "malvarlığı" değeri niteliğinde icra edilebilir bir talep sağlar (*Jasiūniene v. Lithuania*, § 44). Bu nedenle müddeinin lehine nihai bir mahkeme kararı olduğunda, "meşru beklenti" kavramı devreye girebilir (*Driza v. Albania*, § 102).

323. Aynı şekilde, *Manushaqe Puto and Others v. Albania* pilot kararında (§§ 110-118) Mahkeme, mülklerinin iade edilmesi yerine başvuruçulara tazminat verilmesine hükmeden nihai kararın icra edilmemesinden ötürü Sözleşmenin 1. No'lu Protokolü'nün 1. Maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. *Maria Atanasiu and Others v. Romania* kararında nihai kararların icra edilmemesi, Romanya'daki mülkiyetin iadesi sistemindeki yetersizliklerle birlikte, Protokol No.1 Madde 1'in ihlal edilmesine ve pilot karar prosedürünün işletilmesine sebep olmuştur (*ibid.*, §§ 215- 218).

324. Başvuruçunun mülkiyet hakkına müdahalesi için bir Hükümetin ileri sürebileceği gerekçeye ilişkin olarak Mahkeme, bütçe yetersizliklerinin Devletin borçlusu olduğu nihai ve bağlayıcı bir hükmün icra edilmemesini haklılaştıramayacağını yinelemektedir (*Driza v. Albania*, § 108; *Prodan v. Moldova*, § 61).

325. Yalnızca örneğin Alman birleşmesinin biricik bağlamı gibi çok istisnai hallerde Mahkeme, hiç tazminat verilmemesinin mülkiyetin korunması ile genel yararın gereklilikleri arasında kurulması gereken "adil denge"yi bozmadığını kabul etmiştir (*Jahn and Others v. Germany* [BD], § 117). Genel olarak Protokol No.1 Madde 1'in gerektirdiği şey, Devlet tarafından el atılan mülk için verilen tazminat miktarının/bedelin, mülkün değerine "makul ölçüde yakın" olmasıdır (*Broniowski v. Poland* [BD], § 186).

326. Bunun yanı sıra Mahkeme önüne gelen bazı vakalar, nihai hükmün kesin etkisine başvuruçunun tapusunun tazminat ödenmeksizin iptaliyle sonuçlanacak şekilde hürmet edilmemesiyle ilgilidir. Bu gibi durumlarda Mahkeme, hukuki belirlilik ilkesinin ihlalinin Protokol No.1 Madde 1 çerçevesindeki hukukilik koşulunun ihlal edilmesine yol açtığını bulgulamaktadır (*Parvanov and Others v. Bulgaria*, § 50; *Kehaya and Others v. Bulgaria*, § 76; *Chengelyan and Others v. Bulgaria*, §§ 49-50). Hukukilik koşulu yalnızca ulusal hukukun ilgili hükümlerine uygunluk anlamına gelmez, aynı zamanda hukukun üstünlüğüne/hukuk devletine riayet anlamına da gelir. Dolayısıyla, keyfi tasarrufa karşı korunma

sağlanması gerektiğini ifade eder (*Parvanov and Others v. Bulgaria*, § 44).

327. Böylece, ulusal mahkemelerin çelişik kararları ve bir ulusal mahkemenin bir önceki kararındaki görünür muhakmeden neden ayrıldığını açıklayamaması bakımından başvuruçunun “malvarlığından” yoksun bırakılması, hukukun üstünlüğü ve keyfilikten bağışıklık ilkelerine uygun olmayıp dolayısıyla Protokol No.1 Madde 1 çerçevesinde hukukilik koşulunu karşılamamaktadır (*Parvanov and Others v. Bulgaria*, § 50). Benzer şekilde Madde 6 çerçevesinde Mahkeme, Romanya’da millileştirilen/devletleştirilen mülklerin iadesi bağlamında teşrii tutarlılık eksikliğinin ve iade yasalarının belirli boyutlarının yorumlanması hakkındaki çelişkili vaka-hukukunun, genel bir hukuki belirlilik eksikliği iklimi yarattığını kaydetmiştir (*Tudor Tudor v. Romania*, § 27).

328. Ayrıca, aynı mülk için iki tapu senedinin birlikte var olması ve “malvarlığından” yararlanamayan malik için tazminat yokluğu, Mahkeme’nin birçok kararında (bunların ilki için bkz. *Străin and Others v. Romania*, §§ 46-47) Protokol No.1 Madde 1’in ihlali bulgusuna sebebiyet vermiştir.

329. Mahkeme, ilk başta mülkiyeti iyi niyetli iktisap etmekle birlikte başkalarının meşru malik olarak tasdik edilmesinden ötürü mülkünden mahrum kalan maliklerin durumunu inceleme fırsatı da bulmuştur (*Toşcuță and Others v. Romania*, § 33).

330. Özellikle, bir kişinin mülkünün Devlet tarafından iyi niyetli üçüncü kişiye satışı, diğer kişinin tapusunun nihai yargısal onayından önce gelse bile, mülkiyetten yoksun bırakılma anlamına gelir. Hiç tazminat verilmemesiyle birlikte ele alındığında söz konusu yoksun bırakılma, Protokol No.1 Madde 1’e aykırıdır (*Vodă and Bob v. Romania*, § 23). *Katz v. Romania* vakasında (§§ 30-36) Mahkeme, Protokol No.1 Madde 1 ihlalinin, Devlet tarafından iyi niyetli üçüncü kişilere satılan millileştirilmiş/devletleştirilmiş binaların iadesi hakkındaki kusurlu mevzuatın sebep olduğu yaygın bir sorunu açığa çıkardığını ve yasada yapılan birçok değişikliğin dahi bu durumu iyileştiremediğini bulgulamıştır. Mahkeme, Devletin mevzuatını düzene sokmasındaki bu başarısızlığını yalnızca ağırlaştırıcı faktör olarak görmemiş, ama ayrıca Sözleşmenin Madde 46 çerçevesinde işleyişinin gelecekteki etkililiğine bir tehdit olarak görmüştür. Bu husus, *Maria Atanasiu and Others v. Romania* kararını takip eden *Preda and Others v. Romania* kararında (§§ 146-148) da sorunlu bir durum olarak devam etmiştir.

331. *Pincová and Pinc v. the Czech Republic* vakasında başvuruçular, evi 1967 yılında iyi niyetle iktisap ettiklerini, mülke daha önceden el konulduğundan habersiz olduklarını ve işlemin ayrıntıları ve satın alma fiyatı üzerinde hiçbir kontrollerinin olmadığını belirterek ederek mülkiyet haklarının ihlalden yakınmışlardır. Mahkeme, eski hasarların/zararların hafifletilmesinin ölçüsüz yeni haksızlıklar yaratmayacağına güvence altına alınmasını gerekli görmüştür. Bu amaçla, mevzuat, her bir vakanın özel koşullarının dikkate alınmasını mümkün kılmalıdır ki böylece “malvarlığına” iyi niyetle iktisap eden bu kişiler, bu “malvarlığına” daha önce el koyduğu için haklı olarak Devlete ait olan sorumluluğunun külfetine katlanmak durumunda kalmassınlar (*ibid.*, § 58). Bu vakada ihlal sonucuna varılmıştır (ayrıca bkz. *Zvolský and Zvolská v. the Czech Republic*, §§ 72-74). Mülklerine komünist rejim tarafından keyfi olarak el atılan kişilerin zararını tazmin etmek amacı ile diğer bireyleri Devletten satın aldıkları mülkiyetten yoksun bırakan önlemlerin ölçülülüğü, *Velikovi and Others v. Bulgaria* kararında §§ 181 ve 190 da gündeme gelmiştir.

332. Nihayet, örneğin Romanya, Slovakya ve Slovenya’ya karşı birkaç vakada iade yargılamalarının haddinden fazla uzun sürmesi, Madde 6’nın ihlaline sebebiyet vermiştir (*Sirc v. Slovenia*, § 182). Bu vakalarda Mahkeme, çoğu kez başvuruçuların Protokol No.1 Madde 1 temelindeki şikâyetleri hakkında karar vermeyi gereksiz görmüştür. Bununla birlikte, başvuruçunun mülkiyet hakkının tanınmasını takip eden yargılamalardaki gecikmelerde Mahkeme, özellikle mülklerinin kaderi hakkında başvuruçuların kendilerini buldukları belirsizlik durumundan dolayı Protokol No.1 Madde 1’in de ayrıca ihlal edildiğine karar vermektedir (*Igarienė and Petrauskiene v. Lithuania*, §§ 55 ve 58; *Beinarovič and Others v. Lithuania*, §§ 141 ve 154). *Kirilova and Others v. Bulgaria* vakasında §§ 120-121, mülklerinin kamulaştırılmasından dolayı başvuruçulara tazminat olarak sunulan dairelerin tesliminde kayda değer gecikmeler yaşanmıştır.

333. Son olarak, komünist rejim tarafından kolektifleştirilen/ortaklaştırılan tarım arazisinin maliklerine veya mirasçılara iadesiyle ilgili *Vasilev and Doycheva v. Bulgaria* §§ 45-53 vakasında, ulusal makamların gerekli bazı formaliteleri tamamlamasındaki ataletinden ötürü Protokol No.1 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Madde 1 ile Madde 13'ün ihlal edildiğine karar verilmiştir.

H. Kamu Şirketleri*

334. Bir şirketin işlem/eylem ve ihmallerinin Sözleşme çerçevesinde ilgili makama yahut da sorumlu Taraf Devlete atfedilebilir olup olmadığına karar verirken Mahkeme, *Radio France and Others v. France* (dec.), § 26 kararında sayılan faktörleri Sözleşmenin 34. Maddesi kapsamında göz önünde bulunduracaktır. Mahkeme özellikle şirketin Devletten, işlem/eylem ve ihmalleri nedeniyle Devletin Sözleşme çerçevesindeki sorumlululuğundan sıyrılması için yeterli düzeyde kurumsal ve operasyonel bağımsızlığının olup olmadığını değerlendirecektir (*Mykhaylenko and Others v. Ukraine*, § 44; *Shlepkin v. Russia*, § 24; *Ljubljanska banka d.d. v. Croatia* (dec.), §§ 51-55; *Liseyeva and Maslov v. Russia*, § 151). Madde 34 metninde, “hükümetler dışı örgütler” teriminin yalnızca muhatap Devletin bir parçası sayılabilecek mülki örgütleri hariç tutacak şekilde yorumlanacağına dair hiçbir veri bulunmamaktadır (*Croatian Chamber of Economy v. Serbia* (dec.), § 38).

335. Mahkemenin pek çok vakada başvurduğu “kurumsal ve operasyonel bağımsızlık” testi, doğrudan *Radio France* kararında özetlenen ölçütlerden türetilmiştir. Bu bağlamda bir tüzel kişinin, özellikle de bir kamu şirketinin Sözleşmenin 34. Maddesi anlamında “mülki örgüt” olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine ilişkin incelemesinde Mahkeme, her birinin tek başına belirleyici olmadığı anlaşılan bir dizi faktörü göz önünde bulundurmaktadır.

336. Yukarıda değinilen faktörler şirketin hukuki statüsünü (özel hukuk ya da kamu hukuku), şirkete bahsedilen hakları (normal şartlar altında sadece kamu makamlarına özgülenmiş hakların verilip verilmediği), faaliyetinin niteliğini (kamusal bir fonksiyon icra edip etmediği ya da klasik bir iş/işletme olup olmadığı) ve yürütüldüğü kapsamı (monopol/tekel), kurumsal bağımsızlığı (Devlet mülkiyetinin/sahipliğinin boyutu) ve operasyonel bağımsızlığı (Devlet denetimi ve kontrolünün kapsamı) içermektedir.

337. Bir kamu şirketinin borçlarından dolayı Devletin (Sözleşme çerçevesindeki) sorumluluğu tesis edilirken, şirketin kendini içerisinde bulduğu örneğin iflas/tasfiye gibi zor bir duruma ilişkin olarak Devletin oynadığı rol veyahut da Devletin şirketin borçlarından dolayı tam ya da kısmi sorumluluğu kabul etmiş sayılıp sayılmayacağı gibi bazı ek faktörler de göz önünde bulundurulmaktadır (karşılaştırınız, *Liseyeva and Maslov v. Russia*, §§ 184-192).

338. Dolayısıyla, bu tarz unsurların mevcut olması halinde borçlu şirketin kamusal niteliği, ulusal hukuk kapsamında dahil edildiği resmi sınıflandırmaya bakılmaksızın, ön plana çıkabilmektedir. Buna göre, davanın özel koşulları kapsamında şirketin başvurucuya olan borçlarından Devletin sorumlu olduğu sonucuna ulaştıracak yeterli gerekçe bulunduğu Mahkeme, başvuru sahiplerinin şikayetinin kişi bakımından yetki açısından Sözleşme hükümlerine uygun olduğuna karar verecektir.

339. Devletin bir özel şirketin çoğunluk hissedarı olduğu durumlarda Mahkeme, söz konusu şirketin ayrı bir tüzel kişiliği olmasına rağmen şayet şu gerekçeler mevcutsa o şirketin Devletten kurumsal ve operasyonel bağımsızlığının bulunmadığına karar vermiştir: (i) malvarlıkları büyük ölçüde Devlet tarafından kontrol ediliyor ve yönetiliyorsa; (ii) Devlet, geçici süreliğine olsa bile mahkeme kararıyla veya şirkette yatırımların teşvik edilmesi yoluyla borç çıkartılmasının fesh edilmesi/iptal edilmesi gibi çeşitli yöntemlerle şirketin finansal durumunu geliştirmeyi hedefleyen önlemler alma ve bunları uygulama yetkisine sahipse, ve (iii) Hükümetin kendisi şirketin borçlarından ötürü sorumluluğunu belirli bir ölçüye kadar kabul etmişse (*Khachatryan v. Armenia*, §§ 51-54).

340. Ancak ayrı bir tüzel kişiliği haiz olan davalı şirketin hissedarlarının malvarlıklarından ayrı olarak kendi malvarlığını iktisap edebilme yetkisi bulunduğu ve yönetimini devrettiğinde Devlet, diğer herhangi bir hissedar gibi, yalnızca şirketin hisselerine yaptığı yatırım bedeli oranında borçlardan sorumlu olacaktır (*Anokhin v. Russia* (dec.)).

* Çevirenin notu: Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. H. Burak Gemalmaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı*, 2. Tıpkı Basım, Beta Yay, İstanbul, 2017, sf:52-81; H. Burak Gemalmaz, *Mülkiyet Hakkı*, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 6, Avrupa Konseyi Yayını, Ankara, 2018, sf:18-29.

341. Özellikle SFRY’de sıklıkla kullanılan sosyal mülkiyet rejimi çerçevesindeki şirketler bakımından Mahkeme, genel olarak bu şirketlerin, Devletin Sözleşme çerçevesindeki sorumluluğundan sıyrılması için “yeterli düzeyde kurumsal ve operasyonel bağımsızlıklarının” bulunmadığına hükmetmiştir (*R. Kačapor and Others v. Serbia*, § 98; *Mykhaylenky and Others v. Ukraine*, § 44; *Zastava It Turs v. Serbia* (dec.), §§ 21-23).

342. Mahkeme ayrıca, finansal kuruluşlar dışındaki kamu şirketleri bakımından geliştirilen parametrelerin aynı zamanda kamu bankalarını alakadar eden vakalara da uygulanabileceğine hükmetmiştir (*Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and The Former Yugoslav Republic Of Macedonia* [BD], § 116). Gerçekten de Devletin bankacılık borçlarından sorumlu tutulup tutulmayacağına karar vermek üzere kullanılan anahtar ölçütler, Mahkemenin *Radio France* kararında tanımladığı ölçütlerle aynıdır.

343. *Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* [BD], § 114 vakasında Mahkeme, şirketin ayrı bir tüzel kişiliği olsa bile, Devletin kamu şirketinin borçlarından ötürü sorumlu tutulabileceğini hatırlatmıştır- yeter ki Devletin Sözleşme çerçevesindeki sorumluluklarından sıyrılması için şirketin yeterli düzeyde kurumsal ve operasyonel bağımsızlığı bulunmasın (*Mykhaylenky and Others v. Ukraine*, §§ 43-46; *Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei v. Moldova*, §§ 17-19; *Yershova v. Russia*, §§ 54-63; *Kotov v. Russia* [BD], §§ 92-107).

344. Yukarıda belirtilen faktörlere ilaveten Mahkeme, vaka-hukukunda finans kuruluşları dışındaki şirketler bakımından geliştirilen ek faktörlerin kamu bankalarıyla ilgili vakalarda da uygulanabileceği görüşündedir (*Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* [BD], § 115). Söz konusu vakalar Devletin şirketin finansal zorluklarından doğrudan doğruya sorumlu olup olmadığı, kurumsal kaynakları şirketin ve hissedarlarının zararına olarak hortumlayıp hortumlamadığı, şirketle mesafeli bir ilişki kurmakta başarılı olup olmadığı yahut kurumsal yapıyı bir başta türlü suiistimal edecek biçimde tasarruflarda bulunup bulunmadığı meseleleri üzerine odaklanmaktadır (*Anokhin v. Russia* (dec.); *Khachatryan v. Armenia*, §§ 51-55).

345. Son olarak Mahkemenin tasfiye memurlarının hukuki statülerinin netlik kazanması yönündeki çabaları da zikredilmeye değerdir. Tasfiye memurunun Devletin ajanı olarak hareket ettiği değerlendirilmesini yapabilmek için Mahkeme farklı ölçütleri dikkate almaktadır. Örneğin: i) tasfiye memurunun atanmasındaki onay (onayın tasfiye memurunun görevini yerine getirme şekli noktasında Devletin sorumluluğunu doğurup doğurmadığı); ii) denetim ve hesap verebilirlik (tasfiye memurunun alacaklılar karşısındaki sorumluluğu karşısında Devletin tasfiye memurunun eylemlerinden sorumlu olup olmadığı); iii) amaçlar (tasfiye memurunun vazifeleri ve hizmet ettiği menfaatlerin niteliği, ki Mahkemeye göre sırf hizmetlerin aynı zamanda toplumsal açıdan faydalı olması, tasfiye memurunu kamu yararına çalışan bir kamu görevlisine dönüştürmez); iv) yetkiler (tasfiye halindeki şirketin malvarlığının operasyonel olarak kontrol ve yönetimiyle sınırlı olup olmadığı ve herhangi bir kamu makamı tarafından yapılan resmi bir yetki devri olup olmadığı); ve v) işlevler (tasfiye memurlarının icra takibi aşamasına katılıp katılmadığı ve kendilerine cebir yetkisinin verilip verilmediği) (özellikle başvuruçunun mahkeme tarafından iflası açıklanan bir bankanın malvarlıklarını yönetmek üzere atanan tasfiye memurundan tazminat alamamasına ilişkin *Kotov v. Russia* [BD], §§ 92-98 and 99-106 kararı).

346. Bu durumda tasfiye memuru, görevde olduğu zaman diliminde ciddi ölçüde operasyonel ve kurumsal bağımsızlığa sahip olup Devlet makamlarının kendisine talimat verme yetkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle Devlet makamlarının tasfiye sürecine bu şekilde katılmaları mümkün olmayıp tasfiye memurunun Devlet ajanı olarak hareket etmediği sonucuna varılabilir (*Kotov v. Russia* [BD], § 107). Sonuç olarak, muhatap Devlet tasfiye memurunun hatalı tasarruflarından doğrudan sorumlu tutulamaz.

I. Tasarruf Tedbirleri

347. Mahkeme, başvuruçuların ekonomik krizlere cevaben Sözleşmeciler Tarafarca alınan tasarruf tedbirlerinin çeşitli boyutlarından yakındığı birkaç vaka incelemiştir. Bunlar arasında sosyal sigorta ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

maaş hakedişlerindeki azaltılması ile sıklıkla 1 No'lu Protokolün 1. Maddesinin gereklerine uygun olduğu bulunan vergisel önlemler de yer almaktadır. Mahkeme tedbirlerin ekonomik krizin sonuçlarını telafi etmek üzere alındığını, yetkili makamların kamu yararını gözetmiş olduğunu, belirli bir tedbirin çok daha geniş bir programın parçası olduğunu, tedbirlerin ölçüsüz olmadığını ve başvurucuların geçimine bir tehdit teşkil etmediklerini, ve geçici nitelikte olduklarını göz önünde bulundurmuştur (*Mockienė v. Lithuania* (dec.), § 48; *Da Silva Carvalho Rico v. Portugal* (dec.), § 46; *Savickas and Others v. Lithuania* (dec.), §§ 92-94; *Da Conceição Mateus and Santos Januário v. Portugal* (dec.), § 29; *Koufaki and Adedy v. Greece* (dec.), §§ 37-49). Mahkeme siyasi veya ekonomik rejim değişiklikleri bağlamında Devletlerin yasa yapımında daha geniş bir takdir marjlarının olduğunu benimsemektedir (*Valkov and Others v. Bulgaria*, § 96).

348. Mahkeme tarafından kabul edilen tedbirlerin bir kısmı, nüfusun belirli bir bölümünün gelirindeki geçici azalmayla neticelenmiştir. Romanya 2010 senesinde Devlet bütçesini dengelemek için kamu sektöründeki maaşları altı aylığına %25 oranında azaltmıştır (*Mihăieş and Senteş v. Romania* (dec.), § 8). Portekiz 2012 senesinde emekli aylığı 600 Euro'dan fazla olan ve belirli kategorideki kamu sektörü emeklilerine ödenen tatil ve Noel yardımlarını azaltmış ve emekli aylığı 1.100 Euro'nun üzerinde olan emekliler içinse bu yardımları toptan askıya almıştır - ki bu durum iki başvurucunun emeklilik ödemelerinde %11'e yaklaşan bir azalmaya sebebiyet vermiştir (*Da Conceição Mateus and Santos Januário v. Portugal* (dec.), § 6).

349. Diğer tasarruf tedbirleri geçici bir ilave gelir vergisi formu almıştır. Portekiz 2013 senesinde kamu sektörü emekli aylıklarının aylık 1.800 Euro'ya tekabül eden ilk kısmını %3,5 oranında ve bu tutarı aşan kısmını %16 oranında dayanışma katkısına tabi kılmış olup Mahkeme önündeki davada bu durum başvurucunun emekli aylığı gelirini %4,6 oranında azaltmıştır (*Da Silva Carvalho Rico v. Portugal* (dec.), § 8).

350. Diğer tedbirler ise nüfusun belirli bir kesiminin gelirinde kalıcı veya yarı-kalıcı azalmaları sonuçlamıştır. Romanya 2010 senesinde belirli alanlardan emekli kamu sektörü çalışanlarına uygulanabilir nitelikteki bir dizi özel emeklilik rejimini kaldırmıştır - ki bu durum beş başvuruculu bir vakada başvurucuların emekli aylıklarında yaklaşık %70 oranında azalmaya yol açmıştır (bkz. *Frimu and Others v. Romania* (dec.), § 5).

351. Bunun yanı sıra 2010 senesinde Yunanistan da kamu sektöründeki aylık ve ücretleri geriye yürürlü olarak %12'den %30'a değişen oranlarda azaltmış, aynı yıl içinde ilerleyen zamanlarda ilaveten %8 oranında bir azalmaya daha gitmiş, ayrıca yüksek ücretli kamu sektörü çalışanlarının tatil ve Noel yardımlarını da azaltmıştır (*Koufaki and Adedy v. Greece* (dec.), §§ 20 and 46).

352. Hakimlerin maaşlarının geçici olarak azaltılmasına ilişkin bir davada Mahkeme, yakınılan tedbirlerin, kamu sektörünün tamamının maaşlarını etkileyen daha geniş bir tasarruf tedbirleri programının bir parçasını teşkil ettiği, azalmanın iki sene öncesinde yapılan bir zamlarla ilgili olduğu ve neticeten ilgili kişilerin bu azalma bakımından tazmin edilmiş oldukları hususlarını göz önünde bulundurmuştur (*Savickas and Others v. Lithuania* (dec.), § 93).

353. Buna karşılık kıdem tazminatının toplamda %52 oranında vergilendirildiği bir vakada Mahkeme, alınan tedbirlerin ulaşılmak istenen meşru amaçla orantısız olduğunu bulgulamıştır. Bu, Devletin vergilendirme konularında kullandığı geniş takdir marjına rağmen ve anılan tedbirin bir ekonomik zorluk zamanında Devlet bütçesine katkı sunduğu varsayımında dahi böyledir. Mahkeme oranın diğer bütün gelirlere uygulanan oranı ciddi ölçüde aştığını, başvurucunun işsiz kalması neticesinde esaslı bir gelir kaybına katlanmak zorunda kaldığını, ve verginin işçinin durumuyla ilgili bireyselleştirilmiş bir değerlendirme yapılmaksızın doğrudan işveren tarafından kesildiğini ve verginin ilgili vergilendirme yılından önceki dönemde gerçekleşmiş faaliyetlere ilişkin gelir üzerinden tarh edildiğini dikkate almıştır (*N.K.M. v. Hungary*, §§ 66-74).

354. Yüksek gelire getirilen vergilere ilişkin bir diğer vakada Mahkeme, genel olarak Devlet tarafından alınan kararların vergilendirme konularında yetkili makamlara bahsedilen takdir marjının sınırlarının ötesine geçmediğini ve genel yarar ile şirketin bireysel haklarının korunması arasındaki dengeyi zedelediğini bulgulamıştır. Mahkeme, Devlet tarafından atılan adımların aynı zamanda ülkenin Avrupa Birliği bütçe kuralları kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirme hedeflerinin de bir parçası olduğunu not etmiştir (*P. Plaisier B.V. v. the Netherlands* (dec.), §§ 77-97).

355. Nihayet, başvuruçuların kamu borcunu azaltma amacı güden girişime, senetlerini düşük değerli diğer borçlanma araçlarıyla değiştirmek suretiyle katılmaya zorlanmalarına ilişkin bir vakada Mahkeme, Protokol No. 1 Madde 1 ihlali bulmamıştır. Mahkeme müdahalenin ekonomik istikrarı korumak ve ciddi ekonomik krizlerin var olduğu bir zamanda ulusal borcu yeniden yapılandırmak şeklindeki bir kamu yararı amacı güttüğünü not etmiştir. Mahkeme, özellikle Devletin bu alandaki geniş takdir marjını ve senetlerin ticari değerlerindeki azalmayı göz önünde bulundurarak, başvuruçuların herhangi bir özel veya aşırı külfete maruz kalmadıklarına hükmetmiştir (ki Devlet muhtemelen eski senetlerde yer alan hükümler kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getiremeyecek olup senetler halihazırda Devletin ödeme gücünde oluşan azalmadan etkilenmişlerdi). Mahkeme ayrıca, kolektif eylem klozlarının ve kamu borcunun yeniden yapılandırılmasının kamu borcunu azaltmak için uygun ve gerekli bir tedbir teşkil ettiğini ve Devleti iflastan kurtardığını, ayrıca senetlere yapılan yatırımların hiçbir zaman sıfır riskli yatırımlar olmadığını ve başvuruçuların finansal piyasanın önceden kestirilemezliğinin ve senetlerinin değerlerinde muhtemel bir düşüş riskinin her zaman farkında olmaları gerektiğini de değerlendirmiştir (*Mamatás and Others v. Greece*, §§ 22 and 48- 51).

J. Avrupa Birliği Hukuku

356. *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland* [BD] vakası §§ 155-156, başvuruçular tarafından Yugoslav bir şirkete kiralanmış ve fakat Birleşmiş Milletlerin Federal Yugoslavya Cumhuriyetine karşı uyguladığı yaptırımları yürürlüğe koyan Avrupa Topluluk Tüzüğü çerçevesinde İrlanda makamlarının 1993'te el koyduğu uçak ile ilgilidir. Mahkeme, temel hakların AT hukuku tarafından korunmasının Sözleşme sistemine "eşdeğer" olabileceğine ve uyuşmazlık tarihinde "eşdeğer" olduğuna karar vermiştir ("Bosphorus karinesi veya eşdeğer koruma ilkesi prensibi"⁹ olarak ifade edilir). Netice itibarıyla, İrlanda'nın AT üyeliğinden kaynaklanan hukuki yükümlülüklerini yerine getirirken Sözleşme gerekliliklerinden ayrılmadığı karinesi ortaya çıkmıştır. Mahkeme, müdahalenin niteliğini, el koymada izlenen genel yararı, Yüksek Mahkeme'nin uymakla yükümlü olduğu ve uyduğu Avrupa Adalet Divanı hükmünü ve yaptırım sistemini dikkate almıştır. Sözleşmesel haklara riyeti denetleyen mekanizmalarda herhangi bir işlev bozukluğu olmadığını açık olduğunu da göz önüne almıştır. Bu nedenle, Bosphorus Airways'in Sözleşmesel haklarının korunmasının yetersiz olduğu söylenemez. Protokol No.1 Madde 1 ihlal edilmemiştir.

357. Maddi alacaklar bakımından, 2004'te Kıbrıs'ta verilen bir mahkeme hükmünün Letonya'da tenfiz edilmesiyle alakalı olup Sözleşme Madde 6 çerçevesinde bir borcun geri ödenmesi konulu ve ihlal bulunmayan *Avotiņš v. Latvia* [BD] vakasında, §§ 104 and 109-111 Mahkeme, temel hakların korunmasının denetimi bakımından Avrupa Birliği hukuku tarafından öngörülen mekanizmanın, bütün potansiyeliyle uygulanması şartıyla, Sözleşmenin sağladığı ile mukayese edilebilir bir koruma sağladığını kabul etmiştir (Bosphorus karinesinin ikinci şartı olarak bilinir. İlk şart ise, bkz. *Michaud v. France*, §§ 114-116 kararında açıklandığı üzere, ulusal makamlar bakımından herhangi bir manevra alanının olmamasıdır).

358. Ayrıca, *Heracles S.A. General Cement Company v. Greece* ((dec.) §§ 63-70) kararında Mahkeme, Avrupa Komisyonu'nun kararına istinaden ulusal mahkemenin hukuka aykırı olarak iktisap edilen Devlet yardımlarının 14 yıl boyunca tahakkuk eden faiziyle geri ödenmesine hükmeden kararının ölçüsüz olmadığını bulgulamış ve Protokol No.1 Madde 1 ve Madde 6 çerçevesindeki şikayetleri kabuledilemez ilan etmiştir.

359. Nihayet yakın tarihli bir vakada, olgunlaşmamış midye (midye yavrusu) avlayan bir şirket, İrlanda Hükümeti'nin Avrupa Birliği çevre mevzuatına uymakla mali kayba sebep olduğundan yakınmıştır. Hükümet, Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın ("ABAD") İrlanda'nın iki AB çevre direktifi çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getirmede başarısız olduğuna karar verdikten sonra, 2008'de, şirketin faaliyetlerini yürüttüğü limanda midye yavrusu avlanmasını geçici olarak yasaklamıştır. Böylece, şirketin elinde 2010 yılında satmak için hiç olgun midyesi kalmamış ve bir kar kaybı meydana gelmiştir. Mahkeme, hem çevrenin korunmasının hem de muhatap Devletin AB hukuku çerçevesindeki yükümlülüklerinin meşru amaç olduğunu gözlemlemiştir. Bir tacir olarak şirket,

⁹ Bkz. *Guide on Article 1 (Obligation to respect human rights)*.

Devletin AB kurallarına uyma gereğinin işini etkileyebileceğinin farkında olmalıydı.

360. Mahkeme özellikle, muhatap Devlet ABAD'ın kararına ve direktifi uygulayan ikincil mevzuata riayet yükümlülüğünde manevra alanından bütünüyle mahrum olmadığı için mevcut vakada Bosphorus karinesinin uygulanmayacağı görüşünü benimsemiştir. Mahkeme, ABAD'ın ihlal davalarındaki hükmünün başka durumlarda manevra alanı bırakmadığı şeklinde yorumlanıp yorumlanamayacağı sorusunu açık bırakmıştır (*O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd v. Ireland*, §§ 110-112).

361. Mahkeme genel olarak, şirketin, Hükümetin tasarruflarından ötürü ölçsüz bir külfetten muzdarip olmadığına ve İrlanda'nın toplumun genel yararı ile bireysel hakların korunması arasında adil bir denge kurduğuna karar vermiştir. Bu nedenle şirketin Protokol No.1 Madde 1 çerçevesinde mülkiyet hakkı ihlal edilmemiştir.

IV. Vaka Listesi

Bu Rehber’de atfı verilen vaka-hukuku, Mahkeme tarafından verilen hüküm ve kararlar ile Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’nun (“Komisyon”) rapor veya kararlarına gönderme yapmaktadır.

Aksi belirtilmedikçe, bütün referanslar Mahkemenin bir Dairesi tarafından verilen esas hakkında hükümlere yapılmaktadır. “Karar” ibaresi, Mahkeme’nin bir kararına yapılan atfı; “BD” kısaltması ise Büyük Daire tarafından görülen bir vaka olduğu anlamına gelmektedir.

Sözleşmenin Madde 44 anlamında henüz kesinleşmemiş Daire hükümleri aşağıdaki listede yıldız işaretiyle işaretlenmiştir. Sözleşme Madde 44/2 metni şöyledir: Bir Dairenin hükmü aşağıdaki hallerde kesinleşecektir: **(a)** taraflar, davanın Büyük Daireye gönderilmesi talebinde bulunmayacaklarını açıkladıkları zaman; ya da **(b)** hüküm tarihinden sonra üç ay içinde davanın Büyük Daireye gönderilmesi talebinde bulunulmamış ise; veya **(c)** Büyük Dairenin kurulu Madde 43 çerçevesinde sunulan bir talebi reddettiği zaman”. Havale talebinin Büyük Daire kurulu tarafından kabul edildiği vakalarda Daire’nin verdiği hüküm kesinleşmemekte ve bu nedenle hukuki etkisi bulunmamaktadır, kesinleşecek olan Büyük Daire’nin müteakip hükmüdür.

Rehberin elektronik versiyonunda atfı verilen vakaların hyperlinkleri Mahkeme (Büyük Daire, Daire ve Komite hüküm ve kararları, komünike edilen vakalar, danışma görüşleri ve Vaka-Hukuku Bilgi Notlarından hukuki özetler) ve Komisyon (kararlar ve raporlar) vaka-hukuku ile Bakanlar Komitesi kararlarına erişim sağlayan HUDOC veritabanına (<http://hudoc.echr.coe.int>) yönlendirilmektedir.

Mahkeme karar ve hükümlerini, iki resmi dili olan İngilizce ve/veya Fransızca dillerinde vermektedir. HUDOC ayrıca çok sayıda önemli vakanın otuzdan fazla dile yapılan gayri resmi çevirilerini de içermekte, ve üçüncü kişiler tarafından sunulan yüz kadar online içtihat derlemesine bağlantı sağlamaktadır. Atfı verilen kararların diğer dillerdeki versiyonlarına HUDOC veritabanında “Dil versiyonları” sekmesi üzerinden erişilebilir. Dil versiyonları sekmesi, kararın linkine tıklandıktan sonra karşınıza çıkmaktadır.

—A—

- Acar ve Diğerleri v. Turkey* (dec.), nos. 26878/07 32446/07, 12 Aralık 2017
Ackermann ve Fuhrmann v. Almanya (dec.), no. 71477/01, 8 Eylül 2013
AGOSI v. Birleşik Krallık, 24 Ekim 1986, Series A no. 108
Agrotexim ve Diğerleri v. Yunanistan, 24 October 1995, Series A no. 330-A
Air Canada v. Birleşik Krallık, 5 Mayıs 1995, Series A no. 316-A
Airey v. İrlanda, 9 Ekim 1979, series A no. 32, p. 14
Aka v. Türkiye, 23 Eylül 1998, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VI
Akdivar ve Diğerleri v. Türkiye, 16 Eylül 1996, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV
Akimova v. Azerbaycan, no. 19853/03, 27 Eylül 2007
Akkus v. Türkiye, 9 Temmuz 1997, *Reports* 1997-V
Alatulkkila ve Diğerleri v. Finlandiya, no. 33538/96, 28 Temmuz 2005
Albergas ve Arlauskas v. Litvanya, no. 17978/05, 27 Mayıs 2014
Albina v. Romanya, no. 57808/00, 28 Nisan 2005
Ališić ve Diğerleri v. Bosna Hersek, Hırvatistan, Sırbistan, Slovenya ve eski Makedonya Yugoslav Cumhuriyeti [BD], no. 60642/08, ECHR 2014
Allan Jacobsson v. İsveç (no. 1), 25 Ekim 1989, Series A no. 163
Allianz-Slovenska-Poistovna, A.S., ve Diğerleri v. Slovakya (dec.), no. 19276/05, 9 Kasım 2010
Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão ve Diğerleri v. Portekiz, nos. 29813/96 and 30229/96, ECHR 2000-I
Amato Gauci v. Malta, no. 47045/06, 15 Eylül 2009
Ambruosi v. İtalya, no. 31227/96, 19 Ekim 2000
Andrejeva v. Letonya [BD], no. 55707/00, ECHR 2009

Anheuser-Busch Inc. v. Portekiz [BD], no. 73049/01, ECHR 2007-I
Ankarcrona v. İsveç (dec.), no. 35178/97, ECHR 2000-VI
Anokhin v. Rusya (dec.), no. 25867/02, 31 Mayıs 2007
Ansay ve Diğerleri v. Türkiye (dec.), no. 49908/99, 2 Mart 2006
Apap Bologna v. Malta, no. 46931/12, 30 Ağustos 2016
Apostolakis v. Yunanistan, no. 39574/07, 22 Ekim 2009
Appolonov v. Rusya (dec.), no. 67578/01, 29 Ağustos 2002
Arcuri ve Diğerleri v. İtalya (dec.), no. 52024/99, ECHR 2001-VII
Arras ve Diğerleri v. İtalya, no. 17972/07, 14 Şubat 2012
Ashby Donald ve Diğerleri v. Fransa, no. 36769/08, 10 Ocak 2013
Athanasίου ve Diğerleri v. Yunanistan, no. 2531/02, 9 Şubat 2006
Aunola v. Finlandiya (dec.), no. 30517/96, 15 Mart 2001
Aygun v. Türkiye, no. 35658/06, 14 Haziran 2011
Azas v. Yunanistan, no. 50824/99, 19 Eylül 2002
Azienda Agricola Silverfunghi S.a.s. ve Diğerleri v. İtalya, nos. 48357/07 and 3 others, 24 Haziran 2014

—B—

Bäck v. Finlandiya, no. 37598/97, ECHR 2004 VIII
Bahia Nova S.A. v. İspanya (dec.), no. 50924/99, 12 Aralık 2000
Bakradze ve Diğerleri v. Gürcistan (dec.), nos. 1700/08 and 2 others, 8 Ocak 2013
Baláž v. Slovakya (dec.), no. 60243/00, 16 Eylül 2003
Banfield v. Birleşik Krallık (dec.), no. 6223/04, ECHR 2005-XI
Barcza ve Diğerleri v. Macaristan, no. 50811/10, 11 Ekim 2016
Bata v. Çek Cumhuriyeti (dec.), no. 43775/05, 24 Haziran 2008
Bečvář ve Bečvářová v. Çek Cumhuriyeti, no. 58358/00, 14 Aralık 2004
Beinarovič ve Diğerleri v. Litvanya, nos. 170520/10 and 2 others, 12 Haziran 2018
Béláné Nagy v. Macaristan [BD], no. 53080/13, 13 Aralık 2016
Beller v. Polonya, no. 51837/99, 1 Şubat 2005
Bellet, Huertas ve Vialatte v. Fransa (dec.), nos. 40832/98 and 2 others, 27 Nisan 1999
Belvedere Alberghiera S.r.l. v. İtalya, no. 31524/96, ECHR 2000-VI
Berger-Krall ve Diğerleri v. Slovenya, no. 14717/04, 12 Haziran 2014
Beyeler v. İtalya [BD], no. 33202/96, ECHR 2000-I
Bienkowski v. Polonya (dec.), no. 33889/96, 9 Eylül 1998
Bimer S.A. v. Moldova, no. 15084/03, 10 Temmuz 2007
Bistrović v. Hırvatistan, no. 25774/05, 31 Mayıs 2007
Bittó ve Diğerleri v. Slovakya, no. 30255/09, 28 Ocak 2014
Blanco Callejas v. İspanya (dec.), no. 64100/00, 18 Haziran 2002
Blečić v. Hırvatistan [BD], no. 59532/00, ECHR 2006-III
Blumberga v. Letonya no. 70930/01, 14 Ekim 2008
Bock ve Palade v. Romanya, no. 21740/02, 15 Şubat 2007
Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. İrlanda [BD], no. 45036/98, ECHR 2005-VI
Bowler International Unit v. Fransa, no. 1946/06, 23 Temmuz 2009
Boyajyan v. Ermenistan, no. 38003/04, 22 Mart 2011
Bradshaw ve Diğerleri v. Malta, no. 37121/15, 23 Ekim 2018
Bramelid ve Malmström v. İsveç, no. 8588/79 and 8589/79, 12 Ekim 1982 tarihli Komisyon Kararı, DR 9, pp. 64 and 82

British-American Tobacco Company Ltd v. Hollanda, 20 Kasım 1995, Series A no. 331
Broniowski v. Polonya [BD], no. 31443/96, ECHR 2004-V
Brosset-Triboulet ve Diğerleri v. Fransa [BD], no. 34078/02, 29 Mart 2010
Brumărescu v. Romanya [BD], no. 28342/95, ECHR 1999-VII
Bruncrona v. Finlandiya, no. 41673/98, 16 Kasım 2004
Bucheň v. Çek Cumhuriyeti, no. 36541/97, 26 Kasım 2002
Buczkiwicz v. Polonya, no. 10446/03, 26 Şubat 2008
Budayeva ve Diğerleri v. Rusya, nos. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 and 15343/02, ECHR 2008 (extracts)
Budina v. Rusya (dec.), no. 45603/05, 18 Haziran 2009
Buffalo S.r.l. in liquidation v. İtalya, no. 38746/97, 3 Temmuz 2003
Buffalo SRL v. İtalya, no. 44436/98, 27 Şubat 2001
Bulgakova v. Rusya, no. 69524/01, 18 Ocak 2007
“Bulves” AD v. Bulgaristan, no. 3991/03, 22 Ocak 2009
Bunjevac v. Slovenya (dec.), no. 48775/09, 19 Ocak 2006
Burden v. Birleşik Krallık [BD], no. 13378/05, ECHR 2008
Burdov v. Rusya, no. 59498/00, ECHR 2002-III
Burdov v. Rusya (no. 2), no. 33509/04, ECHR 2009
Butler v. Birleşik Krallık (dec.), no. 41661/98, ECHR 2002-VI
Buzescu v. Romanya, no. 61302/00, 24 Mayıs 2005

— C —

C.M. v. Fransa (dec.), no. 28078/95, ECHR 2001-VI
Cacciato v. İtalya (dec.) no. 60633/16, 16 Ocak 2018
Čakarević v. Hırvatistan, no. 48921/13, 26 Nisan 2018
Cacucci ve Sabatelli v. İtalya (dec.), no. 29797/09, 17 Haziran 2014
Caligiuri ve Diğerleri v. İtalya, nos. 657/10 and 3 others, 9 Eylül 2014
Canea Catholic Church v. Yunanistan, 16 Aralık 1997, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-VIII
Capital Bank AD v. Bulgaristan, no. 49429/99, ECHR 2005-XII (extracts)
Carson ve Diğerleri v. Birleşik Krallık [BD], no. 42184/05, ECHR 2010
CDI Holding Aktiengesellschaft ve Diğerleri v. Slovakya (dec.), no. 37398/97, 18 Ekim 2001
Ceni v. İtalya, no. 25376/06, 4 Şubat 2014
Centro Europa 7 S.R.L. ve di Stefano v. İtalya [BD], no. 38433/09, ECHR 2012
Chabauty v. Fransa [BD], no. 57412/08, 4 Ekim 2012
Chapman v. Birleşik Krallık [BD], no. 27238/95, ECHR 2001-I
Chassagnou ve Diğerleri v. Fransa [BD], nos. 25088/94 and 2 others, ECHR 1999-III
Chenglyan ve Diğerleri v. Bulgaristan, no. 47405/07, 21 April 2016
Chiragov ve Diğerleri v. Ermenistan [BD], no. 13216/05, ECHR 2015
Chroust v. Çek Cumhuriyeti (dec.), no. 4295/03, ECHR 2006-XV
Cichopek ve Diğerleri v. Polonya (dec.), nos. 15189/10 and 1,627 others, 14 Mayıs 2013
Cindrić ve Bešlić v. Hırvatistan, no. 72152/13, 6 Eylül 2016
Cingilli Holding A.Ş. ve Cingilloğlu v. Türkiye, nos. 31833/06 and 37538/06, 21 Temmuz 2015
Company S. ve T. v. İsveç, no. 11189/84, 11 Aralık 1986 tarihli Komisyon kararı, DR 50, p. 138
Connors v. Birleşik Krallık, no. 66746/01, 27 Mayıs 2004
Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei v. Moldova, no. 39745/02, 3 Nisan 2007
Cooperativa La Laurentina v. İtalya, no. 23529/94, 2 Ağustos 2001
Croatian Chamber of Economy v. Sırbistan (dec.), no. 819/08, 25 Nisan 2017
Cvijetić v. Hırvatistan, no. 71549/01, 26 Şubat 2004
Czajkowska ve Diğerleri v. Polonya, no. 16651/05, 13 Temmuz 2010

—D—

- Da Conceição Mateus ve Santos Januário v. Portekiz* (dec.), nos. 62235/12 and 57725/12, 8 Ekim 2013
- Da Silva Carvalho Rico v. Portekiz* (dec.), no. 13341/14, 1 Eylül 2015
- Dabić v. eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti* (dec.), no. 59995/00, 3 Ekim 2001
- Damayev v. Rusya*, no. 36150/04, 29 Mayıs 2012
- Dassa Foundation ve Diğerleri v. Lihtenştayn* (dec.), no. 696/05, 10 Temmuz 2007
- Davydov v. Rusya*, no. 18967/07, 30 Ekim 2014
- De Luca v. İtalya*, no. 43870/04, 24 Eylül 2013
- Debelianovi v. Bulgaristan*, no. 61951/00, 29 Mart 2007
- Denev v. İsveç* (dec.), no. 12570/86, 18 Ocak 1989
- Denisov v. Ukrayna [BD]*, no. 76639/11, 25 Eylül 2018 *Denisova ve Moiseyeva v. Rusya*, no. 16903/03, 1 Nisan 2010
- Depalle v. Fransa [BD]*, no. 34044/02, ECHR 2010
- Des Fours Walderode v. Çek Cumhuriyeti* (dec.), no. 40057/98, ECHR 2004–V
- Di Marco v. İtalya*, no. 32521/05, 26 Nisan 2011
- Dimitrov ve Hamanov v. Bulgaristan*, nos. 48059/06 and 2708/09, 10 Mayıs 2011
- Dimitrovi v. Bulgaristan*, no. 12655/09, 3 Mart 2015
- Dobrowolski ve Diğerleri v. Polonya*, nos. 45651/11 and 10 others, 13 Mart 2018
- Doğan ve Diğerleri v. Türkiye*, nos. 8803/02 and 14 others, ECHR 2004-VI (extracts)
- Đokić v. Bosna Hersek*, no. 6518/04, 27 Mayıs 2010
- Dolneanu v. Moldovya*, no. 17211/03, 13 Kasım 2007
- Domalewski v. Polonya* (dec.), no. 34610/97, ECHR 1999-V
- Döring v. Almanya* (dec.), no. 37595/97, ECHR 1999-VIII
- Draon v. Fransa [BD]*, no. 1513/03, 6 Ekim 2005
- Driza v. Arnavutluk*, no. 33771/02, ECHR 2007-V (extracts)
- Družstevni Záložna Pria ve Diğerleri v. Çek Cumhuriyeti*, no. 72034/01, 31 Temmuz 2008
- Durini v. İtalya*, no. 19217/91, 12 January 2014

—E—

- East West Alliance Limited v. Ukrayna*, no. 19336/04, 23 Ocak 2014
- Edoardo Palumbo v. İtalya*, no. 15919/89, 30 Kasım 2000
- Edwards v. Malta*, no. 17647/04, 24 Ekim 2006
- Efstathiou ve Michailidis & Co. Motel Amerika v. Yunanistan*, no. 55794/00, ECHR 2003-IX
- Elsanova v. Rusya* (dec.), no. 57952/00, 15 Kasım 2005
- Eskeinen v. Finlandiya* (dec.), no. 7274/02, 3 February 2004

—F—

- Fábián v. Macaristna* [BD], no. 78117/13, 5 Eylül 2017
- Fabris c. Fransa* [BD], no. 16574/08, ECHR 2013 (extracts)
- Fakas v. Ukrayna* (dec.), no. 4519/11, 3 Haziran 2014
- Fener Rum Erkek Lisesi Vakfı v. Türkiye*, no. 34478/97, 9 Ocak 2007
- Ferretti v. İtalya*, no. 25083/94, 26 Şubat 1997 tarihli Komisyon kararı
- Flamenbaum ve Diğerleri c. Fransa*, nos. 3675/04 and 23264/04, 13 Aralık 2012
- Floroiu v. Romanya* (dec.), no. 15303/10, 12 Mart 2013
- Former King of Greece ve Diğerleri v. Yunanistan* [BD], no. 25701/94, ECHR 2000-XII
- Fredin v. İsveç (no. 1)*, 18 Şubat 1991, Series A no. 192
- Freitag v. Almanya*, no. 71440/01, 19 Temmuz 2007

Frendo Randon ve Diğerleri v. Malta, no. 2226/10, 22 Kasım 2011
Frimu ve Diğerleri v. Romanya (dec.), nos. 45312/11 and 4 others, 7 Şubat 2012
Fuklev v. Ukrayna, no. 71186/01, 7 Haziran 2005

—G—

G. v. Avusturya, no. 10094/82, 14 Mayıs 1984 tarihli Komisyon kararı, DR 38
G.I.E.M. S.R.L. ve Diğerleri v. İtalya (merits) [BD], nos. 1828/06 and 2 others, 28 Haziran 2018
G.J. v. Lüksemburg, no. 21156/93, 26 Ekim 2000
Gaćeša v. Hırvatistan (dec.), no. 43389/02, 1 Nisan 2008
Galtieri v. İtalya (dec.), no. 72864/01, 24 Ocak 2006
Gashi v. Hırvatistan, no. 32457/05, 13 Aralık 2007
Gasus Dosier- und Fördertechnik GmbH v. Hollanda, 23 Şubat 1995, Series A no. 306-B
Gayduk ve Diğerleri v. Ukrayna (dec.), nos. 45526/99 and 20 others, ECHR 2002-VI (extracts)
Gaygusuz v. Avusturya, 16 Eylül 1996, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV
Geerings v. Hollanda, no. 30810/03, 1 Mart 2007
Gellérthegyi ve Diğerleri v. Macaristan (dec.) nos. 78135/13 429/14, 6 Mart 2018
Gerasimov ve Diğerleri v. Rusya, nos. 29920/05 and 10 others, 1 Temmuz 2014
Giavi v. Yunanistan, no. 25816/09, 3 Ekim 2013
Gillow v. Birleşik Krallık, 24 Kasım 1986, Series A no. 109
Giuran v. Romanya, no. 24360/04, ECHR 2011 (extracts)
Gladysheva v. Rusya, no. 7097/10, 6 Aralık 2011
Glas Nadezhda EOOD ve Anatoliy Elenkov v. Bulgaristan, no. 14134/02, 11 Ekim 2007
Glod v. Romanya, no. 41134/98, 16 Eylül 2003
Gogitidze ve Diğerleri v. Gürcistan, no. 36862/05, 12 Mayıs 2015
Goretzky v. Almanya (dec.), no. 52447/99, 6 Nisan 2000
Gorraiz Lizarraga ve Diğerleri v. İspanya, no. 62543/00, ECHR 2004-III
Gratzinger ve Gratzingerova v. Çek Cumhuriyeti (dec.), no. 39794/98, ECHR 2002-VII
Grayson ve Barnham v. Birleşik Krallık, nos. 19955/05 and 15085/06, 23 Eylül 2008
Greek Federation of Customs Officers, Gialouris ve Diğerleri v. Yunanistan, no. 24581/94, 6 Nisan 1995 tarihli Komisyon kararı, DR 81-B, p. 123
Grishchenko v. Rusya (dec.), no. 75907/01, 8 Temmuz 2004
Grozeva v. Bulgaristan (dec.), no. 52788/99, 3 Kasım 2005
Grudić v. Sırbistan, no. 31925/08, 17 Nisan 2012
Guberina v. Hırvatistan, no. 23682/13, 22 Mart 2016
Gubiyev v. Rusya, no. 29309/03, 19 Temmuz 2011
Guiso ve Consiglio v. İtalya (dec.), no. 50821/06, 16 Ocak 2018
Guiso-Gallisay v. İtalya (just satisfaction) [BD], no. 58858/00, 22 Aralık 2009
Gustafsson v. İsveç [BD], 25 Nisan 1996 tarihli karar, *Reports* 1996-II, p. 658

—H—

H.F. v. Slovakya (dec.), no. 54797/00, 9 Aralık 2003
Hakan Arı v. Türkiye, no. 13331/07, 11 Ocak 2011
Hamer v. Belçika, no. 21861/03, ECHR 2007-V (extracts)
Handyside v. Birleşik Krallık, 7 Aralık 1976, Series A no. 24
Hatton ve Diğerleri v. Birleşik Krallık [BD], no. 36022/97, ECHR 2003-VIII
Haupt v. Avusturya (dec.), no. 55537/10, 2 Mayıs 2017
Hentrich v. Fransa, 22 Eylül 1994, Series A no. 296-A
Herrmann v. Almanya [BD], no. 9300/07, 26 Haziran 2012

Honecker ve Diğerleri v. Almanya (dec.), nos. 53991/00 and 54999/00, ECHR 2001-XII
Hornsby v. Yunanistan, 19 Mart 1997, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-II
Hunguest Zrt v. Macaristan, no. 66209/10, 30 Ağustos 2016
Hüseyin Kaplan v. Türkiye, no. 24508/09, 1 Ekim 2013
Hutten-Czapska v. Polonya, no. 35014/97, 22 Şubat 2005

— I —

Ian Edgar (Liverpool) Ltd v. Birleşik Krallık (dec.), no. 37683/97, ECHR 2000-I
Iatridis v. Yunanistan [BD], no. 31107/96, ECHR 1999-II
Igarienė ve Petrauskiene v. Litvanya, no. 26892/05, 21 Temmuz 2009
Ilyushkin ve Diğerleri v. Rusya, nos. 5734/08 and 28 others, 17 Nisan 2012
Immobiliare Saffi v. İtalya, [BD], no. 22774/93, ECHR 1999-V
International Bank for Commerce and Development AD ve Diğerleri v. Bulgaristan, no. 7031/05,
2 Haziran 2016
Interoliva ABEE v. Yunanistan, no. 58642/00, 10 Temmuz 2003
Ireland v. Birleşik Krallık, 18 Ocak 1978, Series A no. 25
Ivanov v. Ukrayna, no. 15007/02, 7 Aralık 2006
Ivanova ve Cherkezov v. Bulgaristan, no. 46577/15, 21 Nisan 2016
Iwaszkiewicz v. Polonya, no. 30614/06, 26 Temmuz 2011

— J —

J.A. Pye (Oxford) Ltd v. Birleşik Krallık, no. 44302/02, 15 Kasım 2005
J.A. Pye (Oxford) Ltd ve J.A. Pye (Oxford) Land Ltd v. Birleşik Krallık [BD], no. 44302/02, ECHR 2007-III
J.L.S. v. İspanya (dec.), no. 41917/98, ECHR 1999-V
J.S. ve A.S. v. Polonya, no. 40732/98, 24 Mayıs 2005
Jahn ve Diğerleri v. Almanya [BD], nos. 46720/99 and 2 others, ECHR 2005-VI
Jahn ve Thurm v. Almanya (dec.), no. 46720/99, 25 Nisan 2002
James ve Diğerleri v. Birleşik Krallık, 21 Şubat 1986, Series A no. 98
Janković v. Hırvatistan (dec.), no. 43440/98, ECHR 2000-X
Jantner v. Slovakya, no. 39050/97, 4 Mart 2003
Jasinskij ve Diğerleri v. Litvanya, no. 38985/97, 9 Eylül 1998 tarihli Komisyon kararı
Jasiūniene v. Litvanya, no. 41510/98, 6 Mart 2003
Jeličić v. Bosna Hersek, no. 41183/02, ECHR 2006-XII
Jokela v. Finlandiya, no. 28856/95, ECHR 2002-IV

— K —

Kamoy Radyo Televizyon Yayıncılık ve Organizasyon A.S. v. Türkiye, no. 19965/06, 16 Nisan 2019
Karachalios v. Yunanistan (dec.), no. 67810/14, 24 Ocak 2017
Karner v. Avusturya, no. 40016/98, ECHR 2003-IX
Katkaridis ve Diğerleri v. Yunanistan, 15 Kasım 1996, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-V
Katte Klitsche de la Grange v. İtalya, 27 Ekim 1994, Series A no. 293-B
Katz v. Romanya, no. 29739/03, 20 Ocak 2009
Keegan v. İrlanda, 26 Mayıs 1994, Series A no. 290
Kehaya ve Diğerleri v. Bulgaristan, nos. 47797/99 and 68698/01, 12 Ocak 2006
Keriman Tekin ve Diğerleri v. Türkiye, no. 22035/10, 15 Kasım 2016
Kerimova ve Diğerleri v. Rusya, nos. 17170/04 and 5 others, 3 Mayıs 2011

Kesyan v. Rusya, no. 36496/02, 19 Ekim 2006
Khachatryan v. Ermenistan, no. 31761/04, 1 Aralık 2009
Khodorkovskiy ve Lebedev v. Rusya, nos. 11082/06 and 13772/05, 25 Temmuz 2013
Khoniakina v. Gürcistan, no. 17767/08, 19 Temmuz 2012
Kirilova ve Diğerleri v. Bulgaristan, nos. 42908/98 and 3 others, 9 Haziran 2005
Kjartan Ásmundsson v. İzlanda, no. 60669/00, ECHR 2004-IX
Klauz v. Hırvatistan, no. 28963/10, 18 Temmuz 2013
Klein v. Avusturya, no. 57028/00, 3 Mart 2011
Kleine Staarman v. Hollanda, no. 10503/83, 16 Mayıs 1985 tarihli Komisyon kararı, DR 42, p. 162
Köksal v. Türkiye (dec.), no. 30253/06, 26 Kasım 2013
Kolesnyk v. Ukrayna (dec.), no. 57116/10, 3 Haziran 2014
Könyv-Tár Kft ve Diğerleri v. Macaristan, no. 21623/13, 16 Ekim 2018
Konstantin Markin v. Rusya [BD], no. 30078/06, ECHR 2012 (extracts)
Konstantin Stefanov v. Bulgaristan, no. 35399/05, 27 Ekim 2015
Kopecký v. Slovakya [BD], no. 44912/98, ECHR 2004-IX
Kosmas ve Diğerleri v. Yunanistan, no. 20086/13, 29 Haziran 2017, §§ 68-71
Kosmidis ve Kosmidou v. Yunanistan, no. 32141/04, 8 Kasım 2007
Kotov v. Rusya [BD], no. 54522/00, 3 Nisan 2012
Koua Poirrez v. Fransa, no. 40892/98, ECHR 2003-X
Koufaki ve Adedy v. Yunanistan (dec.), nos. 57665/12, 57657/12, 7 Mayıs 2013
Kovalenok v. Letonya (dec.), no. 54264/00, 15 Şubat 2001
Kozak v. Polonya, no. 13102/02, 2 Mart 2010
Kozacıoğlu v. Türkiye [BD], no. 2334/03, 19 Şubat 2009
Kozlovs v. Letonya (dec.), no. 50835/00, 23 Kasım 2000
Kranz v. Polonya (dec.), no. 6214/02, 10 Eylül 2002
Krivosnogova v. Rusya (dec.), no. 74694/01, 1 Nisan 2004
Kroon ve Diğerleri v. Hollanda, 27 Ekim 1994, Series A no. 297-C
Krstić v. Sırbistan, no. 45394/06, 10 Aralık 2013, § 83
Kuchař ve Štis v. Çek Cumhuriyeti (dec.), no. 37527/97, 21 Ekim 1998
Kukalo v. Rusya, no. 63995/00, 3 Kasım 2005
Kuna v. Almanya (dec.), no. 52449/99, ECHR 2001-V (extracts)
Kunić v. Hırvatistan, no. 22344/02, 11 Ocak 2007
Kurşun v. Türkiye, no. 22677/10, 30 Ekim 2018
Kutlu ve Diğerleri v. Türkiye, no. 51861/11, 13 Aralık 2016, § 58
Kyrtatos v. Yunanistan, no. 41666/98, ECHR 2003-VI (extracts)

—L—

Łącz v. Polonya (dec.), no. 22665/02, 23 Haziran 2009
Lakićević ve Diğerleri v. Sırbistan-Karadağ, nos. 27458/06 and 3 others, 13 Aralık 2011
Larkos v. Kıbrıs [BD], no. 29515/95, ECHR 1999-I
Lavrechov v. Çek Cumhuriyeti, no. 57404/08, ECHR 2013
Lederer v. Almanya (dec.), no. 6213/03, ECHR 2006-VI
Lenskaya v. Rusya, no. 28730/03, 29 Ocak 2009
Lekic v. Slovenya [BD], No.36480/07, 11 Aralık 2018
Lenz v. Almanya (dec.), no. 40862/98, ECHR 2001-X
Lenzing AG v. Birleşik Krallık, no. 38817/97, 9 Eylül 1998 tarihli Komisyon kararı
Lessing ve Reichelt v. Almanya (dec.) nos. 49646/10 and 3365/11, 16 Ekim 2012
Levänen ve Diğerleri v. Finlandiya (dec.), no. 34600/03, 11 Nisan 2006
Likvidējamā p/s Selga ve Vasiļevska v. Letonya (dec.), nos. 17126/02 and 24991/02, 1 Ekim 2013
Lindheim ve Diğerleri v. Norveç, nos. 13221/08 and 2139/10, 12 Haziran 2012
Liseytsseva ve Maslov v. Rusya, nos. 39483/05 and 40527/10, 9 Ekim 2014
Lisnyy ve Diğerleri v. Ukrayna ve Rusya (dec.), nos. 5355/14 and 2 others, 5 Temmuz 2016

Lithgow ve Diğerleri v. Birleşik Krallık, 8 Temmuz 1986, Series A no. 102
Lizanets v. Ukrayna, no. 6725/03, 31 Mayıs 2007
Ljaskaj v. Hırvatistan, no. 58630/11, 20 Aralık 2016
Ljubljanska banka d.d. v. Hırvatistan (dec.), no. 29003/07, 12 Mayıs 2015
Lo Tufo v. İtalya, no. 64663/01, ECHR 2005-III
Lungoci v. Romanya, no. 62710/00, 26 Ocak 2006
Luordo v. İtalya, no. 32190/96, ECHR 2003-IX

—M—

M.A. ve 34 Diğer kişi v. Finlandiya (dec.), no. 27793/95, 10 Haziran 2003
Machard v. Fransa, no. 42928/02, 25 Nisan 2006
Maggio ve Diğerleri v. İtalya, nos. 46286/09 and 4 others, 31 May 2011
Mago ve Diğerleri v. Bosna Hersek, nos. 12959/05 and 5 others, 3 Mayıs 2012
Maioli v. İtalya, no. 18290/02, 12 Temmuz 2011
Malama v. Yunanistan, no. 43622/98, ECHR 2001-II
Malhous v. Çek Cumhuriyeti (dec.) [BD], no. 33071/96, ECHR 2000-XII
Malik v. Birleşik Krallık, no. 23780/08, 13 Mart 2012
Malinovskiy v. Rusya, no. 41302/02, ECHR 2005-VII (extracts)
Von Maltzan ve Diğerleri v. Almanya (dec.) [BD], nos. 71916/01 and 2 others, ECHR 2005-V
Mamatas ve Diğerleri v. Yunanistan, nos. 63066/14 and 2 others, 21 Temmuz 2016
Manushaqe Puto ve Diğerleri v. Arnavutluk, nos. 604/07 and 3 others, 31 Temmuz 2012
Marckx v. Belçika, 13 Haziran 1979, Series A no. 31
Maria Atanasiu ve Diğerleri v. Romanya, nos. 30767/05 and 33800/06, 12 Ekim 2010
Marija Božić v. Hırvatistan, no. 50636/09, 24 Nisan 2014
Marini v. Arnavutluk, no. 3738/02; 18 Aralık 2007
Matheis v. Almanya (dec.), no. 73711/01, 1 Şubat 2005
Matheus v. Fransa, no. 62740/00, 31 Mart 2005
Matos e Silva, Lda., ve Diğerleri v. Portekiz, 16 Eylül 1996, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV
Maurice v. Fransa [BD], no. 11810/03, ECHR 2005-IX
Mauriello v. İtalya (dec.), no. 14862/07, 13 Eylül 2016
Mazurek v. Fransa, no. 34406/97, ECHR 2000-II
McCann v. Birleşik Krallık, no. 19009/04, ECHR 2008
Megadat.com SRL v. Moldova, no. 21151/04, ECHR 2008
Mellacher ve Diğerleri v. Austria, 19 Aralık 1989, Series A no. 169
Melnychuk v. Ukrayna (dec.), no. 28743/03, ECHR 2005-IX
Meltex Ltd ve Movsesyan v. Ermenistan, no. 32283/04, 17 Haziran 2008
Metaxas v. Yunanistan, no. 8415/02, 27 Mayıs 2004
Microintelect OOD v. Bulgaristan, no. 34129/03, 4 Mart 2014
Milhau v. Fransa, no. 4944/11, 10 Temmuz 2014
Mindek v. Hırvatistan, no. 6169/13, 30 Ağustos 2016
Mockienė v. Litvanya (dec.), no. 75916/13, 4 Temmuz 2017
Molla Sali v. Yunanistan [BD], no. 20452/14, 19 Aralık 2018
Morabito ve Diğerleri v. İtalya (dec.), 58572/00, ECHR 7 Haziran 2005
Moskal v. Polonya, no. 10373/05, 15 Eylül 2009
Müller v. Avusturya, no. 5849/72, 1 Ekim 1975 tarihli Komisyon kararı, *Decisions and Reports (DR)* 3
Musa v. Avusturya, no. 40477/98, 10 Eylül 1998 tarihli Komisyon kararı
Musa Tarhan v. Türkiye, no. 12055/17, 23 Ekim 2018
Mykhaylenko ve Diğerleri v. Ukrayna, nos. 35091/02 and 9 others, ECHR 2004-XII

—N—

N.K.M. v Macaristan, no. 66529/11, 14 Mayıs 2013
National & Provincial Building Society, Leeds Permanent Building Society ve Yorkshire Building Society v. Birleşik Krallık, 23 Ekim 1997, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-VII
Neij ve Sunde Kolmisoppi v. İsveç (dec.), no. 40397/12, 19 Şubat 2013
Nerva ve Diğerleri v. Birleşik Krallık, no. 42295/98, ECHR 2002-VIII
Niemietz v. Almanya, 16 Aralık 1992, Series A no. 251-B
Novoseletskiy v. Ukrayna, no. 47148/99, ECHR 2005-II (extracts)

—O—

O’Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd v. İrlanda, no. 44460/16, 7 Haziran 2018
OAD Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Rusya, no. 14902/04, 20 Eylül 2011
O.N. v. Bulgaristan (dec.), no. 35221/97, 6 Nisan 2000
Olaru ve Diğerleri v. Moldova, nos. 476/07 and 3 others, 28 Temmuz 2009
Olbertz v. Almanya (dec.), no. 37592/97, ECHR 1999-V
Olczak v. Polonya (dec.), no. 30417/96, ECHR 2002-X (extracts)
OGIS-Institut Stanislas, OGEC Saint-Pie X and Blanche de Castille ve Diğerleri v. Fransa, nos. 42219/98 and 54563/00, 27 Mayıs 2004
Omasta v. Slovakya (dec.), no. 40221/98, 10 Aralık 2002
Öneryıldız v. Türkiye [BD], no. 48939/99, ECHR 2004-XII
Orion-Břeclav, S.R.O. v. Çek Cumhuriyeti (dec.), no. 43783/98, 13 Ocak 2004
Orlić v. Hırvatistan, no. 48833/07, 21 Haziran 2011
Osmanyan ve Amiraghyan v. Ermenistan, no. 71306/11, 11 Ekim 2018
Ouzounoglou v. Yunanistan, no. 32730/03, 24 Kasım 2005
Öztürk v. Türkiye [BD], no. 22479/93, ECHR 1999-VI

—P—

P. Plaisier B.V. v. Hollanda (dec.), nos. 46184/16 and two others, 14 Kasım 2017
Păduraru v. Romanya, no. 63252/00, ECHR 2005-XII (extracts)
Paeffgen GmbH v. Almanya (dec.), nos. 25379/04 and 3 others, 18 Eylül 2007
Pančenko v. Letonya (dec.), no. 40772/98, 28 Ekim 1999
Panchenko v. Ukrayna, no. 10911/05, 10 Aralık 2010
Panfile v. Romanya (dec.), 13902/11, 20 Mart 2012
Papachelas v. Yunanistan [BD], no. 31423/96, ECHR 1999-II
Papamichalopoulos v. Yunanistan, 24 Haziran 1993, Series A no. 260-B
Paplauskienė v. Litvanya, no. 31102/06, 14 Ekim 2014
Parrillo v. İtalya [BD], no. 46470/11, ECHR 2015
Parvanov ve Diğerleri v. Bulgaristan, no. 74787/01, 7 Ocak 2010
Pasteli ve Diğerleri v. Moldova, nos. 9898/02 and 3 others, 15 Haziran 2004
Paulet v. Birleşik Krallık, no. 6219/08, 13 Mayıs 2014
Perdigão v. Portekiz [BD], no. 24768/06, 16 Kasım 2010
Perre v. İtalya (dec.), no. 32387/96, 21 Eylül 1999
Phillips v. Birleşik Krallık, no. 41087/98, ECHR 2001-VII
Philippou v. Kıbrıs, no. 71148/10, 14 Haziran 2016
Phocas v. Fransa, 23 Nisan 1996, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-II
Pialopoulos ve Diğerleri v. Yunanistan, no. 37095/97, 15 Şubat 2001
Pietrzak v. Polonya, no. 38185/02, 8 Ocak 2008
Pincová ve Pinc v. Çek Cumhuriyeti, no. 36548/97, ECHR 2002-VIII

Pine Valley Developments Ltd ve Diğerleri v. İrlanda, 29 Kasım 1991, Series A no. 222
Pištatorová v. Çek Cumhuriyeti, no. 73578/01, 26 Ekim 2004
Platakou v. Yunanistan, no. 38460/97, ECHR 2001-I
Plechanow v. Polonya, no. 22279/04, 7 Temmuz 2009
Poltorachenko v. Ukrayna, no. 77317/01, 18 Ocak 2005
Poulain v. Fransa (dec.), no. 52273/08, 8 Şubat 2011
Preda ve Diğerleri v. Romanya, nos. 9584/02 and 7 others, 29 Nisan 2014
Pressos Compania Naviera S.A. ve Diğerleri v. Belçika, 20 Kasım 1995, Series A no. 332
Preußische Treuhand GmbH & Co. KG a.A. v. Polonya (dec.), no. 47550/06, 7 Ekim 2008
Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v. Almanya [BD], no. 42527/98, ECHR 2001-VIII
Prodan v. Moldova, no. 49806/99, ECHR 2004-III (extracts)
Prokopovich v. Rusya, no. 58255/00, ECHR 2004-XI (extracts)
Protsenko v. Rusya, no. 13151/04, 31 Temmuz 2008
Pyrantienė v. Litvanya, no. 45092/07, 12 Kasım 2013

—R—

R. Kačapor ve Diğerleri v. Sırbistan, nos. 2269/06 and 5 others 15 Ocak 2008
R & L, s.r.o., ve Diğerleri v. Çek Cumhuriyeti, nos. 37926/05 and 4 others, 3 Temmuz 2014
R. Sz. v. Macaristan, no. 41838/11, 2 Temmuz 2013
Radio France ve Diğerleri v. Fransa (dec.), no. 53984/00, ECHR 2003-X (extracts)
Radomilja ve Diğerleri v. Hırvatistan [BD], nos. 37685/10 and 22768/12, 20 Mart 2018
Radovici ve Stănescu v. Romanya, nos. 68479/01 and 2 others, ECHR 2006-XIII (extracts)
Raimondo v. İtalya, 22 Şubat 1994, Series A no. 281-A
Ramaer ve Van Villingen v. Hollanda (dec.), no. 34880/12, 23 Ekim 2012
Rasmussen v. Polonya, no. 38886/05, 28 Nisan 2009
Reisner v. Türkiye, no. 46815/09, 21 Temmuz 2015
Richardson v. Birleşik Krallık (dec.), no. 26252/08, 10 Mayıs 2012
Riela ve Diğerleri v. İtalya (dec.), no. 52439/99, 4 Eylül 2001
Rosenzweig ve Bonded Warehouses Ltd. v. Polonya, no. 51728/99, 28 July 2005
Rosiński v. Polonya, no. 17373/02, 17 Temmuz 2007
Rossitto v. İtalya, no. 7977/03, 26 Mayıs 2009
Rousk v. İsveç, no. 27183/04, 25 Temmuz 2013
Rudzińska v. Polonya (dec.), no. 45223/99, ECHR 1999-VI
Ruiz Mateos v. Birleşik Krallık, no. 13021/87, 8 Eylül 1988 tarihli Komisyon kararı, Decisions and Reports (DR) 57
Rummi v. Estonya, no. 63362/09, 15 Ocak 2015
*Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd ve Diğerleri v. Gürcistan**, no. 16812/17, 18 Temmuz 2019
Ryabykh v. Rusya, no. 52854/99, ECHR 2003-IX
Rysovsky v. Ukrayna, no. 29979/04, 20 Ekim 2011

—S—

S. v. Birleşik Krallık (dec.), no. 11716/85, 14 Mayıs 1986
S.A. Dangeville v. Fransa, no. 36677/97, ECHR 2002-III
S.C. Antares Transport S.A. ve S.C. Transroby S.R.L. v. Romanya, no. 27227/08, 15 Aralık 2015
Saccoccia v. Avusturya, no. 69917/01, 18 Aralık 2008
Saghinadze ve Diğerleri v. Gürcistan, no. 18768/05, 27 Mayıs 2010
Salabiaku v. Fransa, 7 Ekim 1988, Series A no. 141-A
Saliba v. Malta, no. 4251/02, 8 Kasım 2005
Sargsyan v. Azerbaycan [BD], no. 40167/06, ECHR 2015

Savickas ve Diğerleri v. Litvanya (dec.), nos. 66365/09 and 5 others, 15 Ekim 2013
Scagliarini v. İtalya (dec.), no. 56449/07, 3 Mart 2015
SCEA Ferme de Fresnoy v. Fransa (dec.), no. 61093/00, ECHR 2005-XIII (extracts)
SC Editura Orizonturi SRL v. Romanya, no. 15872/03, 13 Mayıs 2008
Schembri ve Diğerleri v. Malta, no. 42583/06, 10 Kasım 2009
Schirmer v. Polonya, no. 68880/01, 21 Eylül 2004
Schwengel v. Almanya (dec.), no. 52442/99, 2 Mart 2000
Scollo v. İtalya, 28 Eylül 1995, Series A no. 315-C
Selçuk ve Asker v. Türkiye, 24 Nisan 1998, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-II
Şerife Yiğit v. Türkiye [BD], no. 3976/05, 2 Kasım 2010
Sherstyuk v. Ukrayna (dec.); no. 37658/03, 18 Eylül 2006
Shestakov v. Rusya (dec.), no. 48757/99, 18 Haziran 2002
Shesti Mai Engineering OOD ve Diğerleri v. Bulgaristan, no. 17854/04, 20 Eylül 2011
Shlepkin v. Rusya, no. 3046/03, 1 Şubat 2007
Shvedov v. Rusya, no. 69306/01, 20 Ekim 2005
SIA AKKA/LAA v. Letonya, no. 562/05, 12 Temmuz 2016
Sildedzis v. Polonya, no. 45214/99, 24 Mayıs 2005
Silickienė v. Litvanya, no. 20496/02, 10 Nisan 2012
Simonyan v. Ermenistan, no. 18275/08, 7 Nisan 2016
Sirc v. Slovenya, no. 44580/98, 8 Nisan 2008
Skibińscy v. Polonya, no. 52589/99, 14 Kasım 2006
Skórits v. Macaristan, no. 58171/09, 16 Eylül 2014
Skórkiewicz v. Polonya (dec.), no. 39860/98, 1 Haziran 1999
Skowroński v. Polonya (dec.), no. 52595/99, 28 Haziran 2001
Skrzyński v. Polonya, no. 38672/02, 6 Eylül 2007
Slivenko ve Diğerleri v. Letonya (dec.) [BD], no. 48321/99, ECHR 2002-II (extracts)
Smiljanić v. Slovenya (dec.), no. 481/04, 2 Haziran 2006
Smith Kline and French Laboratories Ltd v. Hollanda (dec.), no. 12633/87, 4 Ekim 1990
Sorić v. Hırvatistan (dec.), no. 43447/98, 16 Mart 2000
Sovtransavto Holding v. Ukrayna, no. 48553/99, ECHR 2002-VII
Špaček, s.r.o., v. Çek Cumhuriyeti, no. 26449/95, 9 Kasım 1999
Sporrong ve Lönnroth v. İsveç, 23 Eylül 1982, Series A no. 52
Stankiewicz v. Polonya, no. 46917/99, ECHR 2006-VI
Statileo v. Hırvatistan, no. 12027/10, 10 Temmuz 2014
Stec ve Diğerleri v. Birleşik Krallık (dec.) [BD], nos. 65731/01 and 65900/01, ECHR 2005-X
Stefanetti ve Diğerleri v. İtalya, nos. 21838/10 and 7 others, 15 Nisan 2014
Stere ve Diğerleri v. Romanya, no. 25632/02, 23 Şubat 2006
Străin ve Diğerleri v. Romanya, no. 57001/00, ECHR 2005-VII
Stran Greek Refineries ve Stratis Andreadis v. Yunanistan, 9 Aralık 1994, Series A no. 301-B
Streltsov ve diğer "Novocherkassk askeri tutuklu" vakaları v. Rusya, nos. 8549/06 and 86 others, 29 Temmuz 2010
Stretch v. Birleşik Krallık, no. 44277/98, 24 Haziran 2003
Stummer v. Avusturya [BD], no. 37452/02, ECHR 2011
Sud Fondi srl ve Diğerleri v. İtalya (dec.), no. 75909/01, 30 August 2007
Sud Fondi srl ve Diğerleri v. İtalya, no. 75909/01, 20 Ocak 2009
Sukhanov ve Ilchenko v. Ukrayna, nos. 68385/10 and 71378/10, 26 Haziran 2014
Sukhobokov v. Rusya, no. 75470/01, 13 Nisan 2006
Suljagić v. Bosna Hersek, no. 27912/02, 3 Kasım 2009
Sun v. Rusya, no. 31004/02, 5 Şubat 2009
Surugiu v. Romanya, no. 48995/99, 20 Nisan 2004
Süzer ve Eksen Holding A.Ş. v. Türkiye, no. 6334/05, 23 Ekim 2012
Sypchenko v. Rusya, no. 38368/04, 1 Mart 2007

—T—

Taşkaya v. Türkiye, no. 14004/06, 13 Şubat 2018
Tchokontio Haggi v. Fransa, no. 65829/12, 9 Nisan 2015
Teteriny v. Rusya, no. 11931/03, 30 Haziran 2005
The Holy Monasteries v. Yunanistan, 9 Aralık 1994, Series A no. 301-A, pp. 34-35
Todorov v. Bulgaristan (dec.), no. 65850/01, 13 Mayıs 2008
Tormala v. Finlandiya (dec.), no. 41258/98, 16 Mart 2004
Toşcuğa ve Diğerleri v. Romanya, no. 36900/03, 25 Kasım 2008
Trajkovski v. eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti (dec.), no. 53320/99, ECHR 2002-IV
Tre Traktörer Aktiebolag v. İsveç, 7 July 1989, Series A no. 159
Tudor Tudor v. Romanya, no. 21911/03, 24 Mart 2009

—U—

Udovičić v. Hırvatistan, no. 27310/09, 24 Nisan 2014
Ukraine-Tyumen v. Ukrayna, no. 22603/02, 22 Kasım 2007
Ünsped Paket Servisi SaN. Ve TiC. A.Ş. v. Bulgaristan, no. 3503/08, 13 Ekim 2015
Urbárska Obec Trenčianske Biskupice v. Slovakya, no. 74258/01, 27 Kasım 2007
Uzan ve Diğerleri v. Türkiye, no. 19620/05, 5 Mart 2019

—V—

Valentin v. Danimarka, no. 26461/06, 26 Mart 2009
Valkov ve Diğerleri v. Bulgaristan, nos. 2033/04 and 8 others, 25 Ekim 2011
Van den Bouwhuisen ve Schuring v. Hollanda (dec.), no. 44658/98, 16 Aralık 2003
Van Marle ve Diğerleri v. Hollanda, 26 Haziran 1986, Series A no. 101
Van Offeren v. Hollanda (dec.), no. 19581/04, 5 Temmuz 2005
Varvara v. İtalya, no. 17475/09, 29 Ekim 2013
Vasilescu v. Romanya, 22 Mayıs 1998, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-III
Vasilev ve Doycheva v. Bulgaristan, no. 14966/04, 31 Mayıs 2012
Vaskrsić v. Slovenya, no. 31371/12, 25 Nisan 2017 *Vassallo v. Malta*, no. 57862/09, 11 Ekim 2011
Vedernikova v. Rusya, no. 25580/02, 12 Temmuz 2007
Veits v. Estonya, no. 12951/11, 15 Ocak 2015
Vékony v. Macaristan, no. 65681/13, 13 Ocak 2015
Velikovi ve Diğerleri v. Bulgaristan, nos. 43278/98 and 8 others, 15 Mart 2007
Velosa Barreto v. Portekiz, 21 Kasım 1995, Series A no. 334
Veselá ve Loyka v. Slovakya (dec.), no. 54811/00, 13 Aralık 2005
Vijatović v. Hırvatistan, no. 50200/13, 16 Şubat 2016
Vikentijevik v. eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, no. 50179/07, 6 Şubat 2014
Vilho Eskelinen ve Diğerleri v. Finlandiya [BD], no. 63235/00, ECHR 2007-II
Vistiňš ve Perepjolkins v. Letonya [BD], no. 71243/01, 25 Ekim 2012
Vitiello v. İtalya, no. 77962/01, 23 Mart 2006
Vladimirov v. Bulgaristan (dec.), no. 58043/10, 25 Eylül 2018
Vodá ve Bob v. Romanya, no. 7976/02, 7 Şubat 2008
Vrtar v. Hırvatistan, no. 39380/13, 7 Ocak 2016
Vulakh ve Diğerleri v. Rusya, no. 33468/03, 10 January 2012

—W—

Wallishauser v. Avusturya (no. 2), no. 14497/06, 20 Haziran 2013
Wasa Liv Ömsesidigt, Försäkringsbolaget Valands Pensionsstiftelse ve yaklaşık 15.000 kişilik birey grubu v. İsveç, no. 13013/87, 14 Aralık 1988 tarihli Komisyon kararı, DR 58, p.186
Webb v. Birleşik Krallık (dec.), no. 56054/00, 10 Şubat 2004
Welch v. Birleşik Krallık, 9 Şubat 1995, Series A no. 307-A
Wendenburg ve Diğerleri v. Almanya (dec.), no. 71630/01, ECHR 2003-II (extracts)
Werra Naturstein GmbH & Co Kg v. Almanya, no. 32377/12, 19 Ocak 2017
Wessels-Bergervoet v. Hollanda (dec.), no. 34462/97, 3 Ekim 2000
Wieczorek v. Polonya, no. 18176/05, 8 Aralık 2009
Wysowska v. Polonya, no. 12792/13, 23 Ocak 2018

—Y—

Yanakiev v. Bulgaristan, no. 40476/98, 10 Ağustos 2006
Yaroslavtsev v. Rusya, no. 42138/02, 2 Aralık 2004
Yavaş ve Diğerleri v. Türkiye, no. 36366/06, 5 Mart 2019
Yershova v. Rusya, no. 1387/04, 8 Nisan 2010
Yetiş ve Diğerleri v. Türkiye, no. 40349/05, 6 Temmuz 2010
Yıldırım v. İtalya (dec.), no. 38602/02, ECHR 2003-IV
Yuriy Lobanov v. Rusya, no. 15578/03, 2 Aralık 2010
Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukrayna, no. 40450/04, 15 Ekim 2009

—Z—

Z.A.N.T.E. – Marathonisi A.E. v. Yunanistan, no. 14216/03, 6 Aralık 2007
Zammit and Vassallo v. Malta, no. 43675/16, 28 Mayıs 2019
Zamoyski-Brisson v. Polonya (dec.), no. 19875/13, 5 Eylül 2017
Zanghi v. İtalya, 19 Şubat 1991, Series A no. 194-C
Zastava It Turs v. Sırbistan (dec.), no. 24922/12, 9 Nisan 2013
Zbaranskaya v. Ukrayna, no. 43496/02, 11 Ekim 2005
Zehentner v. Avusturya, no. 20082/02, 16 Temmuz 2009
Zeïbek v. Yunanistan, no. 46368/06, 9 Temmuz 2009
Zelenchuk ve Tsytsyura v. Ukrayna, no. 846/16, 1075/16, 22 Mayıs 2018
Zhelyazkov v. Bulgaristan, no. 11332/04, 9 Ekim 2012
Zhidov ve Diğerleri v. Rusya, nos. 54490/10 ve 3 diğer başvuru, 16 Ekim 2018
Zhigalev v. Rusya, no. 54891/00, 6 Temmuz 2006
Zielinski ve Pradal ve Gonzalez ve Diğerleri v. Fransa [BD], nos. 24846/94 ve 34165/96 ve 9 diğer başvuru, AİHM 1999-VII
Ziya Çevik v. Türkiye, no. 19145/08, 21 Haziran 2011
Zolotas v. Yunanistan (no. 2), no. 66610/09, ECHR 2013 (extracts)
Zouboulidis v. Yunanistan (no. 2), no. 36963/06, 25 Haziran 2009
Zrilić v. Hırvatistan, no. 46726/11, 3 Ekim 2013
Zvolský ve Zvolská v. Çek Cumhuriyeti, no. 46129/99, ECHR 2002-IX